

komplet
št. 1-4

KOROŠKI

svižinar

GLASILO MEŽIŠKE DOLINE

Leto XXII

Ravne na Koroškem, 28. januarja 1972

Št. 1

Če so
dejanja
starih
mladim
kažipot,
preteklost
za sedanost
govori

Da ptičkov
ne bi zeblo

Usoda uporniške skupine Zagernika in Šterna

(Iz kronike občine Prevalje)

Po pripovedovanju Avgusta Božiča z Leš zvezo, da se je spomladi l. 1941 za nekaj časa pretrgala zveza s partijskim okrožjem v Mariboru in so zato bili komunisti na našem koncu brez zveze in vsakršnih navodil. Komaj meseca julija 1941 je prišel na Prevalje Miloš Zidanšek. Člani celice KP na Prevaljah, Lešah in Holmcu so pričeli zbirati orožje. Sestajali so se največkrat ponoči po gozdovih, kjer so obravnavali probleme domačega kraja. Nadaljevali so z zbiranjem orožja, katerega so odvrkli ob razsulu naši vojniki oziroma ga zakopali, zbirali so hrano in obleko ter se tako pripravljali na upor. Pridobivali so tudi somišljenike iz lastnih delavskih vrst ter sklepali o veliki sabotažni akciji, ki naj bi jo po dogovoru izvedli komunisti s Prevalj, da bi čim bolj škodovali Nemcem.

Pri zbiranju pristašev pa je Franc Štern zagrešil usodno neprevidnost, ko je sprejel za kandidata partije sorodnika Ivana Petriča, ki se je tiste dni vrnil iz nemškega ujetništva. Ko so se zbrali zadnje dni julija 1941 pri Kaižarjevi bajti na Lešah člani domačih partijskih celic na posvet, med njimi Marko Prosen, Hinko Zagernik, Alojz Brunker, Rafael Pavlin in Vili Trinkaus, so sklenili v prisotnosti neke osebe (menda iz Trbovelj), da bodo minirali Štoparjev železniški viadukt ter neke nove centralne naprave v rudniku na Holmcu. Razstrelivo bi morali dobiti iz Trbovelj, vžigalnike pa bi dobili Rafael Pavlin. Toda razstrelivo so dobili teden dni nozneje, kot je bila dogovorjena akcija. Takoj so se nodali na pot proti viaduktu Zagernik, Prosen, Brunker, Pavlin in Vili Trinkaus, toda imeli so smolo, ker so naleteli ob 22. uri ponoči na dve nemški straži tik pred viaduktom, od koder so se kljub nemškemu pozivom srečno umaknili v noč. Strelji iz nemških

pušk niso nikogar zadeli. Sklenili so, da bodo akcijo ponovili čez nekaj dni, vendar so še tisto noč poškodovali naprave za črpanje vode na Holmcu.

Toda naslednjega dne je prispela z večernim vlakom na Prevalje kurirka okrožnega komiteja Maribor Nada ter prinesla Hinku Zagerniku in Marku Proseni kovček protifašističnih letakov, katere je Zagernik s pomočjo avtomobila raztrosil še isto noč od Črne po vsej Mežiški dolini do Dravograda. To je bil povod, da je Ivan Petrič izdal Nemcem Zagernika, Mesnerja, Franca Šterna in Miho Spacapana, ki je delal pri firmi Schli. Od domačega izdajalca so Nemci zvedeli, da je nekaj skritega orožja in streliva v Brančurnikovem jarku.

Čeravno so bili člani prevaljske uporniške skupine že razdeljeni v dve desetini in se pripravljali za odhod v gozd, je prišlo naenkrat do aretacij komunistov, ki so se pričele 1. avgusta 1941. Prvi so bili prijeti ponoči Franc Štern in njegov brat Ernest Štern ter njun oče; istočasno so prijeli tudi Matijo Štebiha in Alojza Kraigerja. Naslednjega dne so gestapovci aretirali Hinka Zagernika, Avgusta Božiča, Lepka iz Dobje vasi, Ivana Kristana, Jurija Mesnerja, Jakoba Pečnika, Alojza Brunkerja, Dušana Milerja, Lovra Pečnika, Viliha Trinkausa, Avgusta Kopmajerja, Stanka Čopa, Franca Podgorška, Jožefa Rozmana, Mihaela Spacapana ter skupino Rafaela Pavlina, ki je padla Nemcem v past, ko se je posvetovala pod neko češnjo na Holmcu. Po silovitem trpinčenju so dne 9. avgusta 1941 odpeljali nacisti na dveh kamionih 25 članov prevaljske uporniške skupine, ki so bili vsi člani delavskega razreda, v Begunje, kjer so jih mučili, šest pa obsodili na smrt.

Dne 20. avgusta 1941 so bili po pokrajini Koroški nalepljeni rdeči plakati, ki

so se glasili: OBVESTILO. Od načelnika civilne uprave za zasedeno ozemlje Koroške in Kranjske postavljeno izredno sodišče je dne 19. 8. 1941 radi priprave komunističnih sabotažnih dejanj, prepovedane posesti orožja in razširjanja komunističnih letakov obsodilo na smrt 28-letnega pomožnega delavca Franca Šterna iz Farne vasi, 26-letnega strojnika Jurija Mesnerja iz Dobje vasi, 29-letnega urarja Henrika Zagernika iz Farne vasi, 34-letnega zidarja Rafaela Pavlina s Holmca, 35-letnega Mihaela Spacapana s Poljane ter 22-letnega delavca Antona Jeriča s Holmca pri Prevaljah.«

Šternova sestra pripoveduje, kako so prišli po brata Franca:

»Opolnoči so vdrli Nemci v naše stanovanje. Gestapovci, med njimi dva znana Mesner in Kammermajer, v spremstvu naših izdajalcev Tratnika in Serafinija so napadli brata in ga tako pretepli, da je padel na tla nezavesten in ves krvav.«

Kmalu po ustrelitvi prvih šestih talcev prevaljske uporniške skupine so Nemci na Prevaljah aretirali 13. septembra 1941 tudi Marka Prosen in Franca Jelenka ter ju odvedli v Begunje, zaprli so tudi Rudolfa Žaka in Franca Mravljaka s Holmca. Vse preostale člane skupine 25 oseb, ki so jih kot prve odvedli v Begunje, so Nemci v začetku oktobra 1941 prepeljali v koncentracijsko taborišče na Poljskem Auschwitz, že čez en mesec pa so poslali za njimi tudi preostale aretirance s Prevalj.

Marko Prosen piše o usodi svojih tovarišev takole:

»Ko sem prišel v začetku decembra 1941 v Auschwitz, sem zvedel od preživelih, da so tamkaj podlegli fašističnemu terorju mnogi naši zvesti komunisti in končali v krematoriju, mnogo jih je umrlo od strašnega mraza, lakote, griže in tifusa. Z Leš so umrli Franc Jelenko, Stanko Čop, Gusti Kopmaier, Vili Trinkaus, z injekcijami so zastrupili Jakoba Pečnika, Ivana Kristana, Franca Mraka, Matijo Štebiha, Jožefa Rozmana, zastrupili so tudi Mariana Kokliča, Alojza Brunkerja ter Franca Lepka, Ernesta Šterna pa so vrli v peč krematorija, ko je še kazal znake življenja. Njegovo osmrtnico je preiel sestra 3. januarja 1942. Od vseh nekdanjih članov prevaljske uporniške skupine so preživeli Auschwitz Lovro Pečnik, Avgust Božič, Dušan Miler, Alojz Kraiger, Rudi Žak, Maks Cihal in Marko Prosen.«

Ker je kmalu za uporniško skupino s Prevalj propadla tudi Golobova skupina v Dravogradu, je prišel v začetku meseca oktobra 1941 v Mežiško dolino Dušan Kveder kot delegat pokrajinskega komiteja za Štajersko z nalogo, da bi zonet vzpostavil zveze med preostalimi člani KP. Na Ravnah se je zadrževal pri sekretariu celice Jakobu Logariju, zatem pa nadaljeval pot k Benju Kotniku v Podgorje od tam na Leše, v Mežico. Žerjav in Črno Naši ljudje so bili tedaj podrobno obveščeni o osvobodilni fronti. Slišali so nekoliko več o splošni politični situaciji, sprejeli nalogo glede ustanavljanja trojk v OF, glede zbiranja orožja in streliva. Toda delo v tistih časih, ko so se mnogi ljudje odkrito ogrevali za hitlerizem, ni bilo lahko.

Pod gorami

Urbanistični načrt za Mežico in Črno

MEŽICA

Urbanistični načrt naselja Mežica določa podrobnejše ekonomsko-tehnične in arhitektonske zasnove za naselje Mežica kot družbene, komunalne in urbanistične celote.

Osnovni elementi oz. izhodišča za razvoj Mežice so podana v urbanističnem programu občine Ravne (Medobčinski uradni vestnik Maribor, št. 8/69 z dne 29/4-1969).

Urbanistični program predvideva za Mežico naslednje:

Mežica je naselje z urbanskimi funkcijami primarnih, sekundarnih in terciarnih dejavnosti s poudarkom na turizmu. Predvidene naseljitvene kapacitete so programirane za 4.400 — 5.000 prebivalcev.

Ureditveni načrt za Mežico, ki je bil izdelan v letih 1964/1965, moramo revidirati.

Stanovanjska reforma je prinesla decentralizacijo sredstev, ukinjeni so bili stanovanjski skladi kot finančni in organizacijski nosilci blokovne izgradnje. Masovni pojav individualne hiše terja nove površine in njihovo racionalno izrabo. Prav tako so pomembni drugi pojavi: razvoj prometa in terciarnih dejavnosti. Vsi ti pojavi služijo kot izhodišča za urbanistični načrt Mežice. Končno, dominantno izhodišče urbane rasti Mežice je razvoj Rudnikov svinca in topilnice Mežica.

Startni podatki za ta urbanistični načrt so iz let 1968/69 in 1970.

PROSTOR — UREDITVENO OBMOČJE

Značilnosti za sedanjo strukturo in obseg namenske uporabe površin so predvsem v naslednjem:

— Mežica še vedno nosi pečat zgodovinskega razvoja;

— je podolžno naselje ob Meži in Šumcu ter ob cesti Črna—Dravograd;

— posamezni deli urbanega naselja so funkcionalno zelo heterogeni z različno uporabljenimi površinami;

— urbanistični načrt iz leta 1936 je upošteval nizko stopnjo urbane organiziranosti naselja in je uvedel tkim. coninge;

— značilno je, da je razvoj Mežice od leta 1970 v veliki meri spoštoval urbanistični načrt. Tako so ostale neokrnjene proizvodne cone in stanovanjski rezervati;

— temeljni pečat urbane rasti v zadnjih 5 letih pa daje izreden razmah individualne stanovanjske graditve.

Ta je angažirala neprimerno več površin, kot jih je predvideval ureditveni načrt iz leta 1966.

Primerjava funkcionalne strukture izrabe tal po urbanističnem načrtu iz leta 1966 glede na sedanjo izrabo in perspektivno strukturo kaže, da bomo morali stanovanjskim in prometnim funkcijam nameniti mnogo več prostora, kot smo ga doslej (pod stanovanjskimi površinami upoštevamo tudi centralne, šolske površine).

Upoštevač dosednji razvoj mestne aglomeracije Mežica ugotavljamo, da je rast mesta v izredno močni povezanosti z ekonomsko podlago ene same gospodarske organizacije, tj. Rudnikov svinca in topilnice Mežica. Vse druge gospodarske dejavnosti po svojem pomenu daleč zaostajajo.

Na konstrukcijo urbane rasti Mežice pa je izrazita težnja po individualni stanovanjski hiši.

Ena temeljnih nalog tega načrta je, da poda realno podlago za demokratični sporazum o pospeševanju ali zaviranju oz. blokiranju izraženih razvojnih teženj.

DEMOGRAFSKI RAZVOJ

Prebivalstvo v matičnem okolišu se je povečalo v 9 letih za 561 prebivalcev ali za 15,6 odst. Poprečna letna stopnja znaša 1,7 odst., od tega:

— naravni prirastek po poprečni letni stopnji 1,2 odst.,

— priseljitveni prirastek po poprečni letni stopnji 0,5 odst.

Od skupnega števila zaposlenih stanuje v Mežici 80,5 odst. oz. 956 oseb, 19,5 odst. tj. 231 oseb se dnevno prevaža na delo.

Za leto 1991 pričakujemo povišanje števila zaposlitev od 1187 v letu 1969 na 1900 v letu 1991, tj. za 60 odst. več s pogojem, da se bo gospodarska osnova reproducirala na višji ravni.

Med temeljna izhodišča urbanistične politike z demografskega vidika je treba upoštevati, da bo potrebno poskrbeti za dodatne šolske zmogljivosti, upoštevajoč, da je za celotno območje krajevne skupnosti ena šola. Nadalje bo treba razvijati rudarsko šolo rudnika Mežica za pridobitev novih kvalificiranih kadrov.

Na podlagi navedenih ugotovitev je za nadaljnjih 21 let prognoza glede števila prebivalstva in zaposlenih naslednja:

	Urbano naselje		
	1961	1970	1991
1. Skupno število prebivalcev	2510	3497	5000
2. Aktivno prebivalstvo	2167	1617	2400
	46,5 %	46,2 %	48 %
3. Število zaposlenih	896	1187	1900
a) kmetijstvo in gozdarstvo	26	15	25
b) nekmetijske zaposlitve	870	1172	1875
4. Upokojenci in drugo	271	430	500

Osnovna izhodišča pri načrtovanju urbanskih zasnov bodočega urbanističnega naselja Mežica so naslednja:

— Območje naselja, ki ga bodo zajele regulacijske zasnove, naj predstavlja zaočkreno urbano celoto, v okviru katere bodo organizirane vse funkcije, ki jih naselje s 5000 prebivalci potrebuje.

— Potrebno je zagotoviti zadostne naseljitvene kapacitete v skladu z dosedanjim razvojem in tendencami razvoja v okviru prostorskih in gospodarskih možnosti.

— Naselje naj pridobi naslednji socialni ekonomski profil: naseljitvena aglomeracija s poudarkom na osnovi predelovalne industrije kovinske stroke s potrebnimi urbanskimi funkcijami ter tendencami zimsko športnega turizma.

— Aktivirati in asanirati centralni del naselja.

— Iz mestnega središča izločiti tranzitni tovorni promet ter razbremeniti sedanjo republiško cesto, ki bo prevzela funkcijo mestne hitre ceste.

— Zagotoviti potrebne površine za razvoj predelovalne industrije.

— Organizacija zelenih zaščitnih pasov med industrijskimi conami in stanovanjskimi predeli.

— Enoten koncept komunalne opreme naselja.

Zima v Črni

Foto: A. Sertel

— Rekonstrukcije in asanacije prometnega omrežja.

— Organizacija in ureditev novega popkopišča.

— Organizacija zimsko-športnega centra na pobočjih Stalekarice.

— Regulacija vodotokov.

V meje mestnega zemljišča so zajete površine v izmeri 170 ha. Zahodno od naselja je predviden kompleks za turistično-rekreacijske zimsko športne dejavnosti (218 ha). Prostor je že delno aktiviran z žičnicami in izpeljanimi progami za smučanje; manjkajo še zadostne gostinske in prenočitvene kapacitete.

Kot podlago gospodarskega razvoja kraja je treba obravnavati proizvodne površine (cone e) v skupni izmeri 10,78 ha na Glančniku in na Vivodovem.

Izgradnja naselja je podrejena realizaciji v štirih etapah na osnovah dosedanjega razvoja ter je odvisna od intenzivnosti komunalne opreme posameznih predelov, kjer se da v obliki dopolnitev doseči čim večji efekt s čim manjšimi investicijami. V tem pogledu je najinteresantnejša realizacija predelov v okviru že načetih zazidalnih karejev centralnega dela naselja.

ČRNA

Značilne za strukturo in namensko uporabo površin ureditvenega območja Črne so neugodne reliefne razmere. Naselje se razvija v treh krakih vzdolž Meže in Javorskega potoka. Urbanistični načrt iz leta 1966 upošteva v polni meri reliefno situacijo.

Razvoj Črne je v letih 1966 do 1970 v glavnem upošteval urbana razvojna načela ureditvenega načrta in so se tako uporabljale namensko rezervirane površine za stanovanja, proizvodnjo, komunikacije, itd. Razvoj naselja od leta 1966 do 1970 zahteva določene spremembe urbanističnega načrta iz leta 1966 z vidika namenske uporabe površine.

Temeljna ugotovitev, ki jo izraža pretekli razvoj, je, da Črna v gospodarskem in zaradi tega tudi v urbanskem razvoju zaostaja. Zato bomo morali industrijskim in drugim neagrarnim dejavnostim nameniti bistveno večje površine. Urbanistični načrt 1966 ima za proizvodne površine opredeljenih le 1,15 ha, urbanistični načrt 1970 pa 10,32 ha.

Gospodarska stagnacija je nedvomno v največji meri posledica prometne izolacije Črne. To naselje je po svoji geografski legi s prometnega vidika »žep«. Edina povezava Črne s svetom je prek Mežice z Ravnami in Dravogradom. Povezava prek Slemena s Šoštanjem in prek Koprivne oz. Bistre z Logarsko dolino danes ni omembe vredna. Drugi ključni problem prostorske izrabe so relativno skromne ravninske površine. Temeljni faktor, ki omejuje prostorski razmah naselja, je torej reliefna uklenjenost v ozko dolino Meže in Javorskega potoka. Med ključne prostorske probleme prištevamo tudi ozračje, ki ga zastruplja topilnica iz Žerjava.

Poglavitno vprašanje urbane razvoja Črne je, ali bo imelo to naselje funkcijo gospodarskega agregata v Mežiški dolini (industrija, turizem) ali pa se bo vloga Črne reducirala na funkcijo spalnega

satelita Mežice in Raven. V tej zvezi se zastavlja tudi problem, ali obstaja možnost, da se Črna v prihodnjih 10 letih poveže prek Slemena z velenjskim gospodarskim bazenom in prek Koprivne oz. Bistre z Logarsko dolino.

Dinamika gibanja prebivalstva v matičnem okolišu kaže na upadanje v skupnem številu, v medsebojnih odnosih (naselja) pa na proces koncentracije ljudi v glavnem v Črni. Prav tako je že zabeleženo upadanje prebivalstva v letu 1969 v ureditvenem območju Črna.

Po ureditvenem načrtu iz leta 1966 je predvidena letna stopnja naravnega prirastka za naselje in za matični okoliš Črna 1,2 odst.

Podatki dokazujejo, da je proces obraten. Ljudje so odseljujejo; v matičnem okolišu beležimo v 9 letih (1961—1970) 278 prebivalcev manj, v urbanskem naselju Črna pa v zadnjih letih že 40 prebivalcev manj. Napoved ureditvenega načrta iz leta 1966, da bo štela Črna leta 1970 2460 prebivalcev, se torej ni uresničila. Emigracija je zajela okrog 100 ljudi. To je temeljno izhodišče za prognozo prebivalstva do leta 1991.

Naslednje temeljno izhodišče za prognozo prebivalstva urbane naselja Črna je gospodarska orientacija tega mesta. V tem načrtu se odločamo za aktivno alternativo, tj. Črna mora postopoma zavzeti aktivno gospodarsko pozicijo z osnovno orientacijo za

- industrijo,
- turizem,
- agrarno proizvodnjo.

Nova delovna mesta bodo temeljni kamen za zdravo rast in strukturo. S tem načrtom torej zavračamo tisto dispozicijo razvoja, ki opredeljuje Črno kot spalni satelit Mežice in Raven.

Pomembna je informacija, da od 731 zaposlenih iz Črne dela v Črni le 384 ljudi, ostali (347) pa se vozijo na delo v Žerjav, Mežico in Ravne. Osnovna težnja gospodarske in s tem tudi demografske orientacije v razvoju Črne je, da v prihodnjih 21 letih pretežno zadrži aktivno prebivalstvo z domačimi zaposlitvami oziroma da vzpostavi saldo med dnevno delovno emigracijo in imigracijo.

Demografske prognoze napovedujejo torej nove potrebe ne le po delovnih mestih, temveč tudi po novih šolskih in otroško varstvenih institucijah zlasti z vidika relativno mlade starostne strukture prebivalstva.

Napovedana in življenjsko nujna gospodarska struktura Črne terja poleg novih proizvodnih površin tudi nove rekreacijske, športne in druge zelene površine. Črna mora postati alpsko turistični center.

Aktivno prebivalstvo Črne se zaposluje največ v industriji (rudnik). Nad 65 odst. vseh zaposlenih iz Črne absorbirajo Rudniki svinca in topilnica Mežica in železarne Ravne.

Struktura delovnih mest v Črni je pod pečatom velike dnevne delovne emigracije. Črna industrijskih delovnih mest skoraj nima (izjemoma Mušenik), medtem pa je hkrati največ ljudi zaposlenih prav v industriji. To je temeljno ekonomsko izhodišče za ta načrt.

Naslednje izhodišče za razvoj ekonomske baze v Črni so nova neagrarna delov-

na mesta, locirana v Črni. Do leta 1991 bo potrebno investirati okrog 400 novih delovnih mest v industrijo in terciarnem sektorju.

Črna bo po številu prebivalstva napredovala od sedanjih 2366 na 3200 ljudi, tj. za okrog 840 ljudi. To pomeni potrebno gradnjo okrog 200 stanovanj, povečanje zmogljivosti osemletke, varstvene ustanove, komunalno infrastrukturo in druge urbane investicije.

Letne investicijske naložbe bodo znašale (stanovanja, vodovod, kanalizacija, ceste, javni objekti itd.) 3,151.000 din. Po predvidevanjih pa se bi zbralo za urbane investicije (gospodarstvo, zasebna sredstva, občinski skladi in bančni krediti) okoli 2,200.000 din letno, kar pomeni letni deficit 951.000 din nasproti potrebnim sredstvom. Poleg tega predvidevamo, da bo potrebno investirati za 400 novih delovnih mest 80 milijonov dinarjev.

Glavni in osrednji problem je nedvomno vprašanje, kdo bo nosilec ambicij in tveganja za nove naložbe v Črni, vprašanje kapitala, izbora investicij, izobrazbe kadrov ipd. Računamo z 1,2 odst. stopnjo poprečne letne rasti absolutnega prirastka, s 7-odst. letno stopnjo družbenega proizvoda in z 1,9-odst. poprečno letno stopnjo rasti zaposlovanja. Rast zaposlovanja in družbenega proizvoda temelji na prognozah gospodarskega razvoja občine Ravne.

Osrednje vprašanje urbane razvoja Črne je, kako zaustaviti upadajoče tendence oz. kako obrniti gospodarske in s tem tudi demografske razvojne tokove v smeri zdravega organskega razvoja Črne kot industrijskega in turističnega središča tega dela Slovenije.

Med ključna vprašanja sodi nedvomno tudi problem nosilcev takega razvoja. Pričakujemo, da bodo nosilci uresničevanja te napovedi:

- občinska skupščina Ravne,
- krajevna skupnost,
- Železarna Ravne,
- Rudniki svinca in topilnica Mežica,
- banke,
- drugi domači in tuji partnerji.

Temeljni cilj urbane razvoja, gospodarskega in demografskega razvoja je ustvariti pogoje, da bo Črna pridobila lastni urbanistični in ekonomski profil, da se bo povežala s sosednjimi gospodarskimi bazami. Črna mora postati močno industrijsko in turistično središče. Ta cilj bo ostvarjen le, če bo to naselje postalo dovolj privlačno za naselitve delovnih mest, ljudi, kapitala in znanja.

Opisana aktivna orientacija temelji na velikih ambicijah in tudi na velikem tveganju. V nasprotnem primeru pa lahko pričakujemo nadaljnje usihanje naselja in reprizo podobnih preobratov v zgodovini socialno gospodarskega razvoja Mežiške doline.

Osnovna izhodišča in cilji pri načrtovanju bodočega urbane razvoja Črne:

— območje naselja naj zajema vse tiste površine, ki so za predvideni razvoj Črne potrebne in bodo predstavljale zaokroženo urbano celoto.

V mejah ureditvenega območja (načrta), ki ga bodo zajeli regulacijski posegi urbaniziranega naselja, morajo biti organizirane vse funkcije — potrebe za mesto s 3000—4000 prebivalci.

Naselje naj pridobi naslednji socialno-ekonomski profil:

naselitvena aglomeracija (3200 prebivalcev).

Gospodarstvo naj bazira na odpiranju novih delovnih mest, predvsem v predelovalni industriji ter v zimsko športnem turizmu.

Staro mestno jedro naj se sanira in aktivira predvsem v gostinske, trgovske in obrtne namene.

Na periferiji, vendar v bližini naselja, naj se predvidi (rezervira) dovolj površin za razvoj lahke (predelovalne) industrije.

Enotno, pod strokovnim vodstvom in na podlagi ustreznih načrtov je treba reševati vso komunalno opremo naselja (zelenice, kanalizacija, vodovod, elektrika, prometno omrežje, regulacija vodotokov).

Zimsko športne naprave naj se urejajo na severnih pobočjih Ludranskega vrha.

V mejah zemljišča sta zajeta 102 ha površin, ki so razdeljene v namensko določene cone. Poleg stanovanjskih in industrijskih con so v mejah ureditvenega območja še naslednje važnejše: cona hotela, šolska cona, cona starega mestnega središča, športno rekreacijska cona, pokopališče.

Cona hotela naj bi zajemala poleg obstoječih površin hotela »Planinka« še preostali prostor do bivše bolnice (obstoječi stanovanjski del).

Šolska cona je z obstoječim kompleksom zaključena, treba ga je le intenzivno obdelati.

Športno rekreacijska cona je deloma že angažirana (nogometno igrišče). Še razpoložljive površine, določene v urbanističnem načrtu, pa bodo ob načrtni izkoriščenosti zadostovale za predvideno rekreacijsko športno dejavnost Črne.

Urbanistično biro
Ravne na Koroškem

državi o nacionalnem vprašanju sploh in posebej o položaju in življenjski perspektivnosti Slovencev sklenjenega slovenskega ozemlja. Čudimo se, da je po tolikih dosežkih slovenskih kulturnih in drugih delavcev v slovenski zgodovini, zlasti še v narodnoosvobodilni vojni kaj takega sploh mogoče. Za sedaj imenujemo le naslednja imena: Taras Kermavner, Marijan Kramberger, Dušan Pirjevec in Dimitrij Rupel. To so danes najvidnejši predstavniki manjvrednostnega kompleksa mnogih Slovencev nasproti drugim narodom, zlasti nasproti Nemcem, in glavni predstavniki domišljave elitnosti med Slovenci.

Njihovo sovraštvo do slovenske tradicije in cinično izražanje o ideji humanizma je nekaj izredno negativnega. V konkretnem navajanju zadevnih spisov teh publicistov moramo biti v tej zvezi le kratki. Omenjamo le Probleme, ki so že nekaj časa glavno zbirališče piscev takega duha. Žal so Problemi potegnili za seboj tudi mariborske Dialoge, ki bi se kot revija slovenskega obmejnega mesta morali zavdati svojih nalog in dolžnosti. Zelo glasni so bili pisci takega duha tudi na srečanju slovenskih književnikov v Štatenbergu 24. septembra 1971. Odločni ugovori Janka Messnerja in Branka Rudolfa v Naših razgledih ter Borisa Pahorja v tržaški reviji Zaliv kažejo, da se precejšen del slovenske javnosti s takim pisanjem ne strinja. Trenutni višek te duhovne zmedenosti pa dokumentira Marijan Kramberger s svojo razpravo Poskus drugačne ljubezni do Slovencev, ki je izhajala v Sodobnosti od 8. do 11. številke. Znanstveno nevzdržno je istovetiti problematiko, pred katero so postavljeni naši izseljenci in mnogi mladi strokovnjaki, ki ne morejo dobiti ustrezne zaposlitve doma, s problematiko, s katero se morajo spoprijemati Slovenci na svojem domačem, nad tisoč let sklenjeno naseljenem ozemlju. Dobro poznamo to »drugačno ljubezen do Slovencev«, ki nam jo razkriva Kramberger, poznamo jo zelo dobro iz številne publici-

Koroški študentje slovenski javnosti

Koroški študentje, zbrani na letni skupščini svojega kluba 3. decembra 1971, smo med drugim obravnavali tudi razmere, v katerih žive naši slovenski rojaki v avstrijskem delu Koroške, ter ugotavljamo:

Trenutno je najbolj pereče vprašanje osnovnega šolstva. Odkar je bilo leta 1958 opravljeno dvojezično šolstvo, germanizacija zelo napreduje. Od 6733 otrok s slovenskim jezikom, kolikor jih leta 1949 ugotavlja statistika (po koroških navadah je število sicer še prenizko), jih danes obiskuje dvojezični pouk le še okrog 1500. Vsi drugi, večinoma zaradi skritega terorja, obiskujejo samo nemške šole. Temu vprašanju bi bilo treba posvetiti večjo pozornost ter tudi s pomočjo matičnega naroda in jugoslovanske diplomacije doseči pravičnejšo rešitev. Gre za ZAŠČITO koroških Slovencev in ne samo za izpolnitev 7. člena avstrijske državne pogodbe.

V zadnjem času najbolj vidni dokazi sovraštva, ki ga goji večji del koroške družbe nasproti Slovincem, pa so:

silovit odpor proti izpolnitvi določila 3. točke 7. člena avstrijske državne pogodbe, to je namestitvev dvojezičnih topografskih napisov,

perfidno preprečevanje, ko je Mohorjeva družba hotela kupiti vetrinjski grad,

preprečitev gradnje tovarne gospodinjskih strojev Gorenje pri Pliberku, a nadaljevanje penetracije slovenskega ozemlja s podjetji tujega nemškega kapitala,

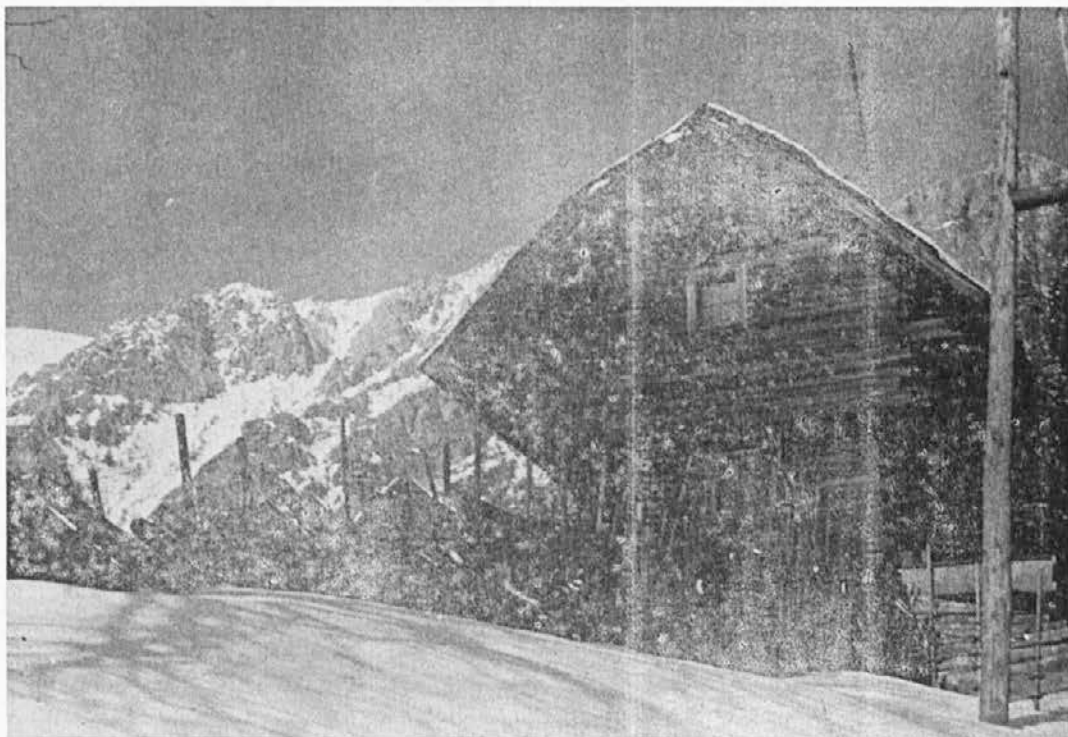
nadaljevanje s prakso, da avstrijska državna oblast nikdar ne izsledi krivca, ki je npr. odstranil slovenski napis ali onesnažil partizanski nagrobni kamen ali spomenik, in to kljub zaščitenosti teh spomenikov z avstrijsko državno pogodbo. Slovenske fante, ki z namestitvijo slovenskega krajevnega imena poleg nemškega dejansko samo opozarjajo na neizpolnjeno določilo 3. točke 7. člena avstrijske državne pogodbe, išče policija z vso vnamo in osumljence postavi pred sodišče (primer Marjana Šturma).

Na najrazličnejših področjih vsakdanje življenja je čutiti nemško nacionalistično sovraštvo nasproti Korošcem, ki pa

si največkrat upajo govoriti o tem le zelo zaupno, ker imajo težke izkušnje in zelo utemeljen strah, da si bodo z javnim pritoževanjem življenje še otežili.

Z zadovoljstvom ugotavljamo, da koroški Slovenci, organizirani v Zvezi slovenskih organizacij in v Narodnem svetu, vedno bolj odločno zahtevajo izpolnitev obveznosti 7. člena avstrijske državne pogodbe. Želimo pa, da v tem boju nastopajo kar najbolj enotno. Po odločnosti prednjačijo dijaki in študentje, posebno okrog Kladiava. Želimo, da vztrajajo v tem človeško globoko smiselnem boju za obstoj in svoboden razvoj koroških Slovencev. Klub koroških študentov na ljubljanski univerzi jim hoče biti zvest zavznik ter jim pomagati, kjer je le mogoče.

Hkrati pa odločno protestiramo proti malodušnemu, razkrajajočemu pisanju nekaterih slovenskih publicistov v matični

Kašte vedno znova mikajo

Foto: M. Pečovnik

stike imperialističnih potujčevalcev z ozemlja narodov okrog nas, do vseh potankostih skrbno izdelano v publicistiki germanizatorja: »Mi vas bolj ljubimo kakor vaši kulturno politični voditelji. Postanite Nemci in mnogo hudega vam bo prihranjenega.« Ljubezniva grožnja. Tudi ta razprava dokumentira izredno zgodovinsko nevednost teh piscev. In kam s trditvijo o »privilegiranem« položaju Slovencev v zamejstvu (11. števil., str. 1104) nasproti Slovincem v matični državi zaradi tega, ker imajo možnost postati »polinacionalni«? itd. Kramberger je celo sourednik revije Sodobnost, tiste revije, ki je bila leta 1932/33 ustanovljena prav zaradi te-

ga, da v podobno meglenem kulturnem ozračju prinese jasnost in čistost v slovensko kulturno in politično življenje. Leta 1965 je bila Sodobnost deklarirana kot revija, ki jo je ustanovila Socialistična zveza delovnega ljudstva. Ali revija uresničuje svoj socialistični značaj?

Pričakujemo, da predvsem Društvo slovenskih književnikov v svojem samoupravnem delovnem področju nekaj ukrene. Smo proti administrativnim ukrepom!

Ljubljana, 14. decembra 1971

Klub koroških študentov
v Ljubljani

Ob dnevu prosvetnih delavcev

Teško bi našli strnjeno obdobje v zgodovini, v katerem je bil učiteljski poklic spoštovan in cenjen. Pa tudi lahek ni bil nikoli. Dejstvo, da so bili mnogi učitelji revolucionarji, je v njihovih življenjskih omenjenih mimogrede; še bolj v ozadju ostaja, da so mnoge revolucionarje vzgojili.

Omenil sem na prvem mestu revolucionarje, ker smo ta tip ljudi do nedavna najvišje cenili. Prav tako bi lahko naštel gospodarstvenike in znanstvenike, torej ljudi, ki vsak dan bolj pridobivajo veljavo in ki jih ne bi bilo brez osnovne izobrazbe, katero so jim dali učitelji, stotine brezimnih učiteljev.

Lahkomiselno in skrajno površno gledamo na učitelje še danes, ko imajo življenjske pogoje nekoliko boljše, kakor so jih imeli dolga leta po osvoboditvi in smo jim bili krivični. Še danes znamo primitivno — posmehljivo govoriti o tistih »nekaj urah« pouka, ki da jih imajo učitelji na dan, ne povemo pa pri tem ničesar o skoraj prav toliko urah priprav vsak dan ne o urah konferenc na mesec, ne o urah popravljanja nalog doma — ker o tem presneto malo vemo. Seštevek vseh teh ur pa vendarle da čisto poštene dnevne šihite.

Od nekdanj imajo otroci posebno veselje, da jo učitelju zagodejo, od nekdanj sta učitelj in profesor priljubljena komična lika. Z otrok se porednost prenaša na starše, sicer pa so tudi starši hodili v šolo.

Ali ni morda v tem vzvišenem odnosu do učiteljev tudi drobec nelagodnosti, da so namreč učitelji edini ljudje na svetu, ki nas temeljito poznajo, vejo za naše talente in napake, ker smo rasli pred njihovimi očmi, ko se še nismo znali pretvarjati?

Ni to zoprno: rasteš, napreduješ, postaneš veljaven, imaš položaj in krajevno ali celo občinsko znano ime, nekeje pa je nekaj učiteljev, ki bolj natančno kot kolegi v podjetju vedo, da si v matematiki komaj lezel, v pravopisu in slovnici šepal in bil po malem zmeraj lenuh?

Ali ne raste tudi iz takih dejstev odpor do učiteljev?

Potem nas OZN prestraši s statistikami. Kajti ko se primerjamo z njimi, smo nekeje na repu kulturne razvitosti. Sto in

sto učiteljev nam primanjkuje. Nenadoma počni parola: izobraževanje pomeni napredek v gospodarstvu! A tega spet ni brez učiteljev, profesorjev. Preklete učene!

Milan Dobovišek, dipl. inž.

Razvoj metalurške tehnologije taljenja jekla v ravenski jeklarni

UVOD

Referat ima namen prikazati razvoj metalurške tehnologije izdelave oz. taljenja jekla v elektro obločnih pečeh po letu 1950, ko se je na Ravnah pričelo z intenzivno gradnjo novih talilnih agregatov. Intenzivni tehnološki posegi v izdelavi jekla se pričenjajo že na 10-tonski martinovski in trajajo prek obdobja gradnje novih talilnih agregatov vse do zaključne izgradnje dveh jeklarn na Ravnah, ki so končno opremljene s samimi elektro obločnimi pečmi.

Želim predvsem poudariti, kako so se talilni postopki spreminjali glede na ekonomijo dela ter kvaliteto jekla, ki sta ju vseskozi vedno bolj intenzivno zahtevala tržišče in konkurenca. V referatu, ki je v originalu bolj obširen, omenjam celo vrsto postopkov, njih rezultate ter širino osvajanja izpopolnjenih metod metalurgije taljenja, vse v smislu izboljšanja kvalitete in rentabilnosti proizvodnje.

Izdelano je večje število elaboratov, člankov, raziskovalnih nalog in tehnoloških predpisov, v katere se je posebno zadnja leta vedno intenzivneje vključeval tudi ljubljanski metalurški inštitut s svojimi sodelavci. Tako smo se poleg našega razvojnega oddelka in s pomočjo metalurškega inštituta lahko spustili globlje v dezoksidacijske probleme in nadaljnjo raziskavo kvalitete jekla. Naš razvojni oddelak toliko nalog sam ni mogel sprejeti.

RAZVOJ PROIZVODNJE SUROVEGA JEKLA

Znano je, da je na tržišču kvaliteta jekla vse bolj zahtevna. K temu je treba dodati tudi ekonomiko proizvodnje in ju

Na dan prosvetnih delavcev na Ravnah sredi lanskega decembra so drug za drugim prihajali pred zbor 350 kolegov po skromna priznanja in nagrade: učitelji s 15 let delovne dobe, učitelji v pokoju, izmozgani in trudni, da je koga od aktivnih kolegov zazebljo pri srcu, ko je zagledal živo podobo samega sebe pred seboj.

Po fizikalnem zakonu nobena energija ne gre v nič. Torej nosijo učenci v sebi delčke tiste energije, ki so jo učitelji v desetletjih postročili za nas, da so se postarali prej kot mi.

Vendar mora biti potrpežljiv tisti, čigar poklic je vzgoja malih razgrajačev — naših otrok. In moder, da gre prek vsakdanjih nevšečnosti ter ne postane zagrenjen. Pa otroško zaupljiv, da 30—40 let poučuje o vrednotah, ki medtem tudi po trikrat, štirikrat devalvirajo.

Torej so učitelji hvaležno in ganjeno sprejeli dana priznanja. In če bi bilo kdaj treba, bi tudi tisti v pokoju spet segli po knjigi in kredi, samo da bi lahko zopet koristili — saj smisel sveče je samo v tem, da sveti, dokler ne dogori.

Marjan Kolar

prilagoditi konkurenci. Vemo, da se z masovnimi jekli lahko bavijo samo one železarne, ki ekonomsko na tržišču konkurirajo, katerim to lastni stroški v proizvodnji dovoljujejo. One jeklarne pa, ki imajo manjše talilne agregate, lahko kon-

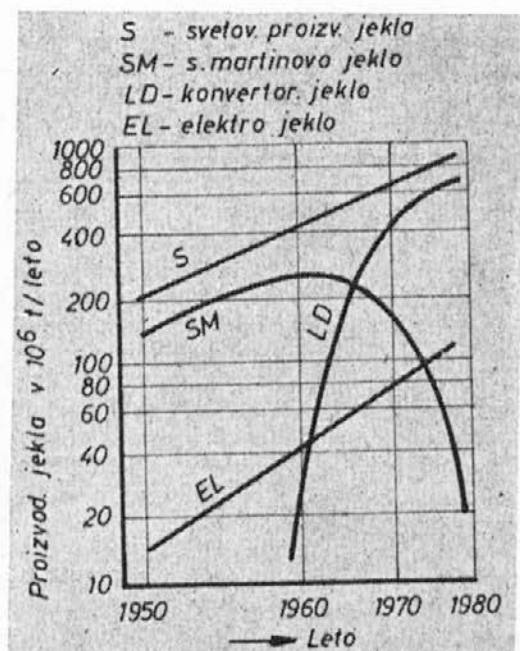

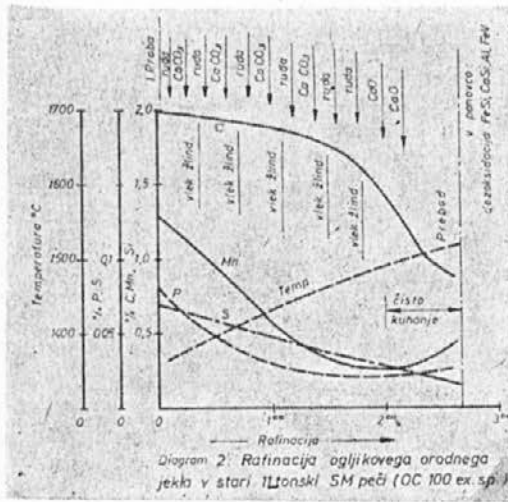
Diagram 1: Razvoj svetovne proizvodnje jekla, ločeno po postopkih

kurirajo samo v kvaliteti oz. v vrsti jekla (višje legirana) in v finalizaciji proizvodnje.

Naša železarna je šla v smeri izgradnje takšne jeklarne, ki naj bi prevzela kvalitetni program izdelave višje legiranih jekel.

Literatura (Wahlster 1, diagram št. 1) navaja nadaljnji svetovni razvoj investiranja v metalurške agregate, ki gre v smeri vedno večje proizvodnje LD postopka, takoj za njim pa se prebija na drugo mesto elektro obločni postopek taljenja. Računa se, da bo nekoč LD postopek zavzel 70 odst. celotne proizvodnje surovega jekla, medtem ko se bo verjetno elektro obločni postopek približal 30 odst. Kakšne 2 do 3 odst. bodo prevzeli specialni metalurški postopki, kot EPŽ (elektro žlindrin) in vakuumski na elektronski snop. S tem bo SM jeklo počasi izginilo, saj v praksi, posebno pa na tržišču, ne bo zmoglo konkurence zaradi nerentabilnosti in kvalitete. Po vsej verjetnosti se bo SM postopek v vzhodnih državah in Jugoslaviji dalj časa obdržal kot na zahodu.

Za ravensko jeklarno je bil kot bodoči postopek taljenja izbran elektro obločni, saj so tudi vsa povojna leta investicije za gradnjo talilnih peči šle to pot. Elektro obločni postopek lahko smatramo za zelo praktičen, saj lahko na teh agregatih danes izdelujemo skoraj vse vrste jekel. Tudi kontrola procesa je sorazmerno enostavna.

Nastopa pa velik problem v količini in kvaliteti starega železa. To vsebuje vedno več nečistoč (oligoelementov). Ker pa se ti pri elektro obločnem in indukcijskem postopku taljenja najbolj negativno odražajo, bodo nastopili dodatni napori v tej smeri.

Lahko trdimo, da bodo elektro obločne peči kot tehnološko zelo pripravni agregati morale v glavnem pretaljevati odpadke LD jekla, medtem ko bi ostalo železo, ki se na tržišču pojavlja, lahko uporabili pri LD postopku. S tem bi v veliki meri lahko rešili vprašanje previsokih koncentracij oligoelementov. Ker pa bo vložka za elektro obločne peči vseeno še primanjkovalo, moramo najti rešitev v uporabi metaliziranih peletov.

Danes lahko mirno trdimo, da so tehnološki postopki izdelave elektro obločnega jekla že tako zelo izpopolnjeni, da nam omogočajo doseči izdelavo res plemenitega jekla, če so le na razpolago primerni čist metalni vložek in kvalitetni nemetalni dodatki. Specialne vrste izredno čistih jekel je treba prepustiti posebnim postopkom (EPŽ, vakuumski). Ta jekla, katerih izdelava več stane, morajo biti zaradi izredne čistosti primerno ovrednotena na tržišču.

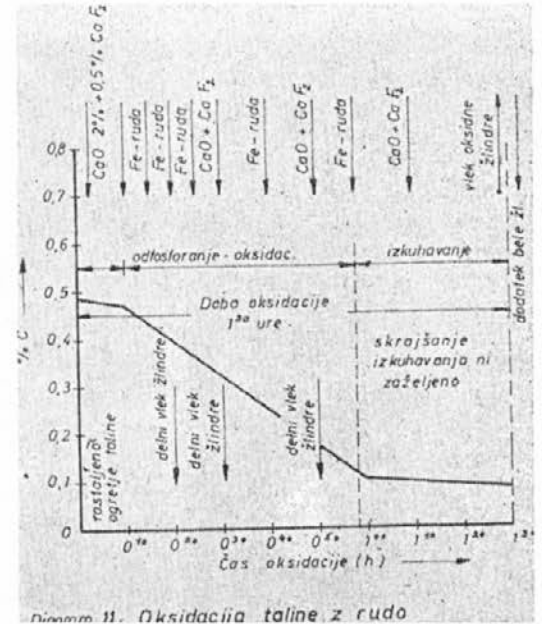
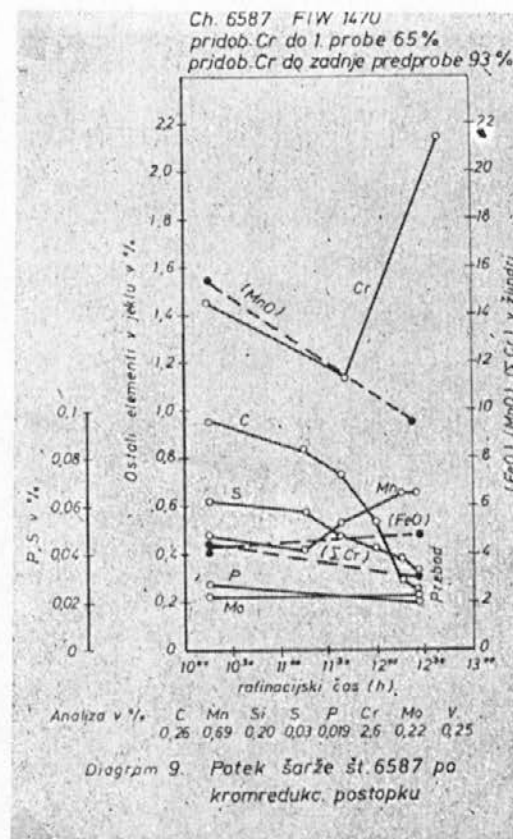
Trenutno je vsako povečanje proizvodnje elektro obločnega jekla v Jugoslaviji problem zaradi pomanjkanja starega železa in tudi električne energije. Zadnja se mora razviti vzporedno s potrebami, sicer o elektro obločnem postopku ne moremo govoriti.

Sortiranje in pripravljanje starega železa po domačih odpadkih je eden od zelo važnih momentov, vendar se ugotavlja, da mu ne posvečamo nobene pozornosti. Verjetno tam ni interesa ne strokovnjakov.

V nadaljevanju želim prikazati, kaj nam je vse prinesla tehnologija taljenja jekla v svojem razvoju zadnjih 20 let, specifično za ravensko jeklarno. Videli bomo, da postajajo metode taljenja jekla hitre, ekonomične, brez bojznosti za poslabšanje kvalitete. Klasični postopki taljenja se opuščajo, ker so predragi.

Železarna Ravne je sprejela kvalitetni program elektro jekla v svoje izvajanje prej, preden je bila zmožna investirati v izgradnjo ustreznih talilnih agregatov. Zato se je morala za njihovo proizvodnjo posluževati onih peči, ki so trenutno bile na razpolago.

Izdelava ogljikovega orodnega jekla v ravenski SM peči sicer ni osamljen primer, vendar ni pogost. Težave in angažiranost pri tehnologiji so bile izredne, zahtevale so kvalitetne kadre in specialno staro železo za vložek. Naša jeklarna je na svoji prvi SM peči bila sposobna izdelati celo vrsto ogljikovih orodnih jekel, kot npr. za srpe, kose, pile, OC 100 extra itd. s smernimi analizami 0.5 — 1.4 odst. C, Mn < 0.3 odst., < P, S < 0.25 odst. Izdelava teh orodnih jekel v SM peči je bila zelo komplicirana, saj smo morali delati s trdnim vložkom, ki je vseboval 70 odst. grodlja. Da je bila oksidacija teh šarž izredno težavna, ni potrebno posebej poudariti. Šarže, katere primer daem na diagramu št. 2, so raztaljevale tudi prek 2 odst. C v 1. probi in prek 1.3 odst. Mn. Vse to je bilo treba znižati (oksidirati) na

željeno mejo končne analize ogljika in mangana. Fizično delo z večkratnim ročnim vlekem žlindre je bilo izredno težavno. Kljub temu so jekla za tiste čase bila dovolj kvalitetna in so konkurirala elektro jeklu. Še danes se marsikdo vpraša, kako je bilo mogoče izdelati dobre kose na SM peči, če pa imamo že na elektro peči velike težave pri izdelavi te kvalitete. Glavni moment je tu odigral kvalitetni vložek brez oligoelementov.

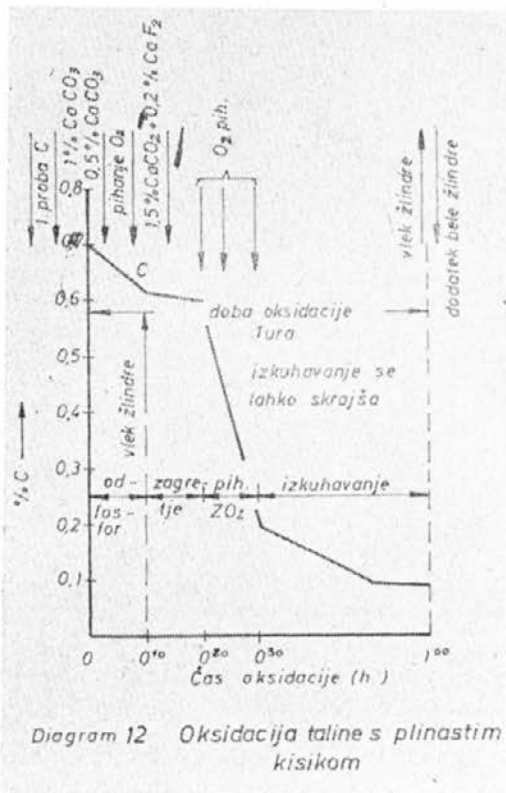
Nadaljnji razvoj gradnje elektro obločnih peči je bil prepočasen in ni potekal tako hitro, kakor so se sprejemala naročila za elektro jeklo. Zato smo bili primorani preizkusiti nove metode izdelave elektro jekla na SM peči. Prehod na taljenje Cr, CrNi, CrMo, CrMoV, CrNiMoV jekla v SM peči je zahteval široke študije tehnologije taljenja. Nova SM peč je sicer še vedno majhen agregat, vendar če je bil njen hod vroč, smo lahko izdelali celo vrsto omenjenih kvalitet legiranega jekla na t. i. »kromredukcijski postopek« taljenja, katerega smo metalurško oz. fizikalnokemično popolnoma osvojili. Izdelali smo na stotine šarž legiranih jekel, posebno za vlivanje težkih kovaških blokov; kvaliteta je bila zadovoljiva. S tem smo lahko močno povečali proizvodnjo elektro jekel, čeprav za to ni bilo ustreznih talilnih agregatov.

V zvezi s to problematiko smo izdelali študije, ki so obravnavale pogoje redukcije kroma iz oksidne martinske žlindre, možnosti uporabe povečane količine legiranih odnadkov za vložek ter pogoje vodenja šarž itd. Istočasno smo študirali možnost uporabe domačih grodljev, legiranih s kromom in nikljem s smerno analizo 4—5 odst. Cr ter 2—3 odst. Ni. Ti grodlji so se izdelali v železarni Štore iz bosenskih rud. Tudi s temi grodlji smo izdelali celo vrsto šarž in njih možnost uporabe v SM postopku osvojili.

Diagram št. 9 kaže primer izdelave kromredukcijske šarže (št. šarže 6 587).

SM PEČ POSTAJA ZA RAVENSKO JEKLARNO VEDNO MANJ RENTABILNA

Kljub osvojitvi in praktični izdelavi stotin šarž po prej omenjenem postopku je z uvedbo elektro obločnega postopka

— znižala se je specifična potrošnja električne energije,
 — izboljšala se je vzdržnost peči, posebno sten in dna.

Diagrama št. 11 do 12 kažeta razliko v poteku oksidacije v primeru rude za oksidacijo na eni oz. plinastega kisika na drugi strani. Razlika je v skrajšanju oksidacijske dobe.

UVEDBA PLINASTEGA ARGONA ZA PREPIHOVANJE JEKLOVIH TALIN V PONOVCI

S postavitvijo dveh novih 40-tonskih elektro obločnih peči oz. nove jeklarne na Ravnah se istočasno prične uvajati nova tehnološka preizkušnja, ki je zahtevala precej študija in angažiranja v praksi, to je uporaba argona za prepihanje jeklovih talin v ponovci.

Ko smo uvajali argon v proizvodnjo, smo imeli pred očmi naslednje tehnološke izboljšave:

- izenačenje livne temperature v celotnem volumnu jekla v ponovci,
- nižje livne temperature ter v času litja jekla v kokile manjši padec temperature jekla v dobi litja jekla v kokile,
- eventualno znižanje plinov O_2 , H_2 , N_2 v jeklu,
- enakomernjšo razporeditev nemetalnih vključkov in verjetno tudi doseganje ugodnejših tipov velikosti vključkov,
- zmanjšanje primarnih izcej v težkih kovaških blokih ter zmanjšanje medkristalnih razpok (pseudokosmičev) in eventualno klasičnih kosmičev,
- izboljšanje mehanskih lastnosti jekla,
- sigurnejše doseganje drobnega avstentnega zrna nekaterih vrst jekla.

Kljub manjšim začetnim težavam smo argon uvedli v redni tek proizvodnje in nam uporaba danes ne dela nobenih dodatnih težav, razen takrat, ko ga nimamo dovolj na zalogi.

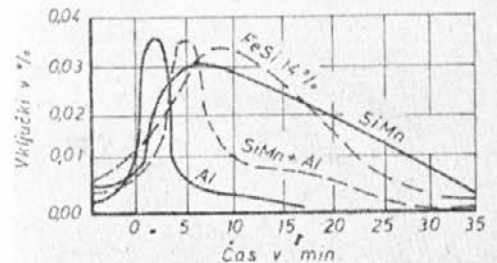
Uporaba argona se posebno odraža pri jeklolitini, saj lahko šarže vlivamo precej

hladnejše v peščene kalupe, kljub temu dosegamo dobro tekočnost. Posledica so prihranjene ure čiščenja ulitkov.

STROŠKI ARGONA IN IZMEČEK

Redna proizvodnja jekla z uporabo argona za proizvodnjo talin v ponovci je pokazala pozitivne rezultate, posebno v znižanem izmečku.

Preiskave ingotov oz. težkih odkovkov s pomočjo ultra zvoka so pokazale zelo ugodne rezultate, izreden padec izmečka posebno pri večjih odkovkih. Tudi mehanske lastnosti jekla so se izboljšale. Argon nam je omogočil manjši izmeček tudi pri nekaterih posebnih vrstah jekel, ki se brez argona s težavo izdeluje (ravnal).

Če primerjamo rentabilnost uporabe argona z drugimi jeklarnami Evrope, vidimo, da smo neke v koraku z njimi. Dosegamo stroške v višini ca. 4,30 N din/tono jekla, kar se daleč kompenzira z znižanim izmečkom.

ARGON OMOGOČA NOVE POSEGE V TEHNOLOGIJI IN NJENEM NADALJNJEM RAZVOJU

S pomočjo tehnološko različnih metod izdelave surovega jekla za cementacijo, različnih načinov dezoksidacije talin v elektro obločni peči in načinov litja je

martinovka postajala vedno manj rentabilna. Težave s kvaliteten mazutom, apnom, obzidavo, kadrom ter kontrolo vodenja procesa so diktirale zmanjševanje proizvodnje najprej elektro jekla, nato še SM jekla v martinovki, ki je imela na kraju kapaciteto 30 ton/šaržo.

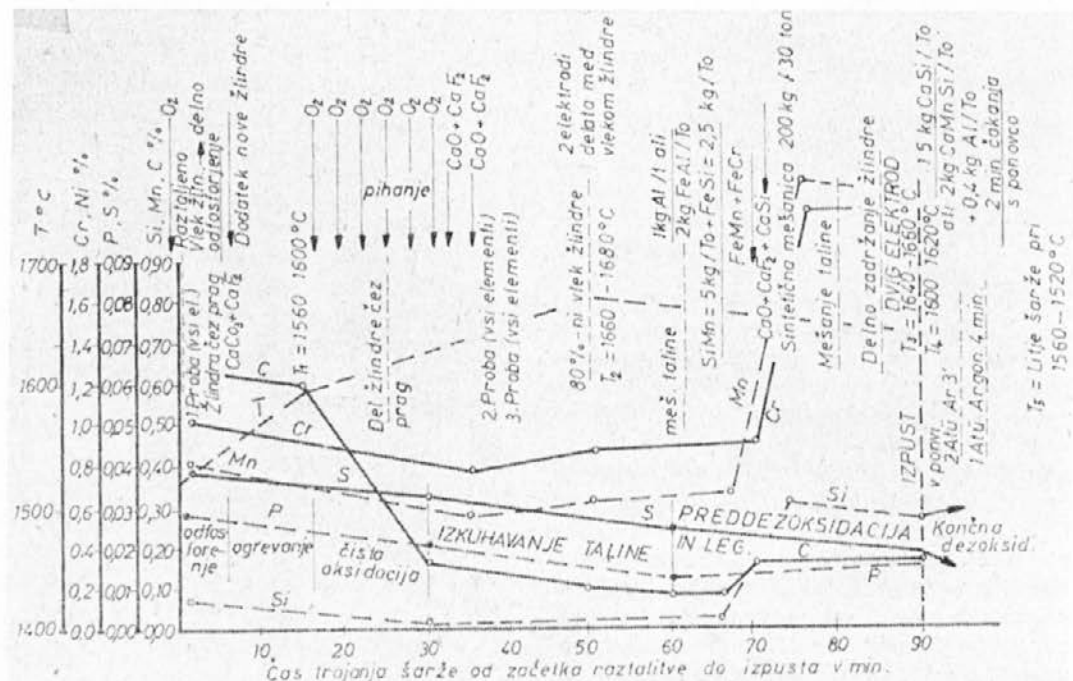
Novi elektro obločni peči 15- in 30-tonski sta prevzeli asortiman elektro jekla in končno tudi SM jekla.

S tem se prične delo na utrjevanju novih tehnoloških postopkov taljenja na elektro obločnih pečeh, katerih klasični, dolgotrajni načini taljenja prehajajo v hitre, bolj rentabilne postopke.

Počasne oksidacije talin z železno rudo se ukinjajo in uvaja se plinasti O_2 za oksidacijo kot tudi za intenzifikacijo raztaljevanja vložka. Plinasti kisik nam omogoči močno skrajšanje oksidacijskih dob, boljše odplinjevanje talin ter učinkovitejšo očiščevanje od škodljivih nemetalnih suspenzij. Kisik nam omogoča izdelavo nerjavnih jekel in uporabo vse večjih količin legiranih odpadkov v vložku in s tem uporabo legiranih elementov iz vložka namesto iz dragih ferolegur. Uvedba plinastega kisika nam je izboljšala mnoge tehnološke momente v procesu taljenja in nam nudi boljše ekonomičnost proizvodnje.

Če na kratko rezimiramo prednost plinastega kisika za oksidacijo, vidimo te momente:

- eliminirali smo Fe rudo za oksidacijo,
- drago apno je v veliki meri zamenjal cenejši apnec,
- nastopi večja možnost uporabe legiranih lastnih in tujih odpadkov ter manjša specifična poraba čistih Fe legur,
- intenzifikacija raztaljevanja vložka in oksidacije, sta nam skrajšali celotni proces taljenja (izdelave šarže),
- dosegli smo ugodnejše metalurške pogoje talilnega procesa,
- zmanjšal se je osebni vpliv na izdelavo šarže in s tem tudi izmeček,

bilo mogoče izboljšati čistočo jekla. Uporaba argona za preprihanje talin in vmesni dodatek aluminija omogočata sigurno doseganje drobnega avstenitnega zrna jekla in ugodno razporeditev posameznih tipov nemetalnih vključkov, kar je pri jeklu za cementacijo in avtoindustrijo odločilnega pomena.

Dodatek aluminija za dezoksidacijo in za garantiranje drobnega zrna je bil pereč problem vse dotlej, dokler se ni uvedel v tehnologijo plinasti argon. Kljub vedno enakim dodatkom aluminija za dezoksidacijo in drobno zrno smo beležili popolnoma različne koncentracije kislino-topnega aluminija v jeklu, kar daje slutiti izredno škodljiv osebni faktor tehnike aluminiranja, posebno dodatka Al za zrno. Ta problem je lahko kljub preprihanju taline z argonom pereč, če ne uporabimo za kontrolo Al v talini vmesne analize, ki jo je treba dobiti po prvi 3-minutni dobi pihanja taline.

Študije, ki so obširno obravnavale dezoksidacijo cementacijskega jekla (EC, ECMO, ECN, ECNMo) kvalitet, so od enajstih modificiranih metod taljenja izkristalizirale dve glavni najsigurnejši metodi, ki sta bili uvedeni v redno proizvodnjo ravnenske jeklarne.

Metoda »K«, ki zahteva argon za preprihanje taline v ponovci, je bila najuspešnejša, posebno kar se tiče sigurnosti doseganja finega avstenitnega zrna. Ta metoda je pozneje doživela ponovno manjšo modifikacijo, s katero se je dosegla še boljša čistoča jekla na nemetalne vključke.

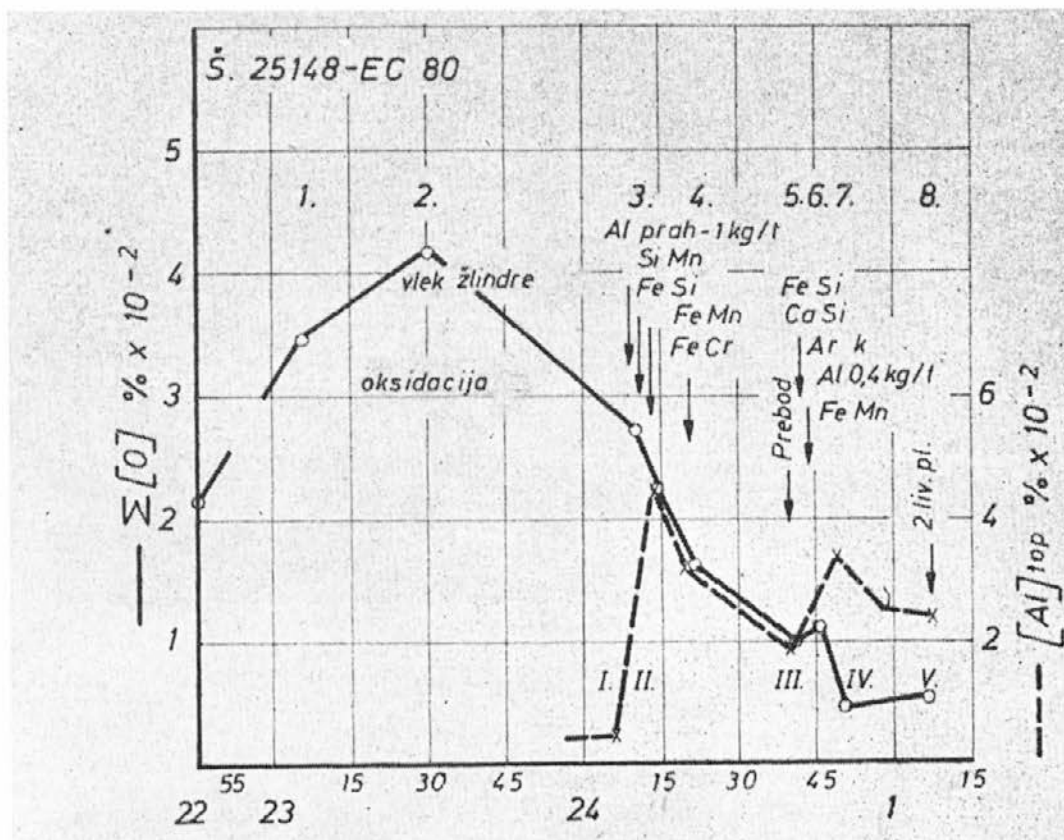
Izdelava šarže temelji na preddezoksidaciji taline z aluminijem, ki je najuspešnejši dezoksidant, kot to prikazuje diagram št. 35.

K tej metodi je mogoče uspešno uporabiti tudi CaBaSi. Zadnji posebno zniža sulfidne in aluminatne vključke. Povečajo se globularni, ki pa so neplastični. Primer izdelave šarže po »K« metodi kaže diagram št. 40.

Prednost argona za doseg drobnega avstenitnega zrna je tudi v tem, da jeklu zadostujejo manjše koncentracije kislino-topnega Al kot v primeru neuporabe argona. Za zrno ASTM > 5 je meja Al_k nekje 0,013 odst.

Nadaljnji poizkusi znižanja nemetalnih vključkov v jeklu so potekali v smeri uporabe prašnatih dezoksidantov Al, FeSi za dezoksidacijo taline, s pomočjo za to prirejenega kotlička za njihovo vpihovanje v talino. Na tej problematiki (tehnologiji) se je skupno z metalurškim inštitutom v Ljubljani delala obširna študija, ki pa je imela svoje slabe strani ravno pri doseganju drobnega zrna, dokler nismo uporabili argona ali dušika za preprihanje taline. Dosegli smo namreč preveč različne koncentracije Al_k . Nekoliko težav smo zaradi premalo izdelanih šarž imeli v zadetju analize silicija. Kljub temu se je z metodo uporabe prašnatih dezoksidantov, katere primer kaže diagram št. 42 za šaržo št. 25 148. EC 80, dalo doseči zelo čisto jeklo na vseh tipih vključkov razen sulfidnih, ki se niso bistveno spremenili v primerjavi z metodo »K«.

Mehanizmi dezoksidacije in njihovi izračuni, ki jih kažejo posebne raziskovalne naloge, potrjujejo uspešnost metode.

0,29% Si, 0,027% Al_{top}.

Diagram 42. Izdelava šarže 25148 kval. EC 80 z uporabo praš. dezoksidantov

	1	2	3-I.	4-II.	5-III.	6	7-IV.	8-V.
% kisik	0,035	0,0429	0,0268	0,0157	0,0106	0,0113	0,0048	0,0055
% [Al] _{top}	-	-	0,003	0,046	0,018	-	0,034	0,023

Vse omenjene metode tehnologije so imele dober ekonomski efekt v skrajševanju trajanja oksidacij in rafinacij.

Tudi na intenzifikaciji odfosforanja in odžveplanja s pomočjo apnovega prahu (zdroba) smo izvedli nekatere poskuse. Obstaja cela študija, ki potrjuje efektivnost uporabe prašnega apna. Največji problem je dobiti apno v takšni obliki, ki jo metoda zahteva. Apno za poizkuse je kresniško < 1 mm granulacije. Posluževali smo se kotlička za vpihovanje apna na komprimiran zrak. Apno smo dodajali pred začetkom oksidacije in 15 minut pred izpustom šarže. Vse te šarže so vodene z eno žindro, kar je že samo po sebi ekonomsko ugodno.

Apno se je izredno hitro raztaljevalo, žindre so postale zelo hitro tekoče in aktivne, skrajšanje taljenja je doseženo za 30 minut. Padec žvepla je bil kljub šaržam z nizkim odst. C zelo ugoden, saj smo držali žveplo pri delu z eno žindro < 0,01 odst. Tudi odfosforanje je bilo ugodno.

Hitre metode izdelave jekla za cementacijo smo postopoma prilagodili tudi drugim kvalitetam jekla (za poboljšanje) in končno jeklu za kroglične ležaje.

Argon je tudi tu pokazal veliko prednost. Omogočili smo izdelavo OCR 4 ex. sp. šarže v času, ki je za uro in pol krajši od prejšnje metode taljenja. Znano je, da zahteva to jeklo izredno nizka žvepla

pod 0,01 odst. To znižanje je bilo vedno vezano na dolgotrajno difuzijsko dezoksidacijo (rafinacijo), karbidno in belo žindro. Danes nam je nova metoda z uporabo hitro taljive aktivne sintetične žindre omogočila ugodno odžveplanje in zelo ugodno razporeditev vključkov ter znižanje količine vključkov. Primarne karbidne segregacije smo močno znižali. Zadnje seveda skupno z valjavskimi ukrepi.

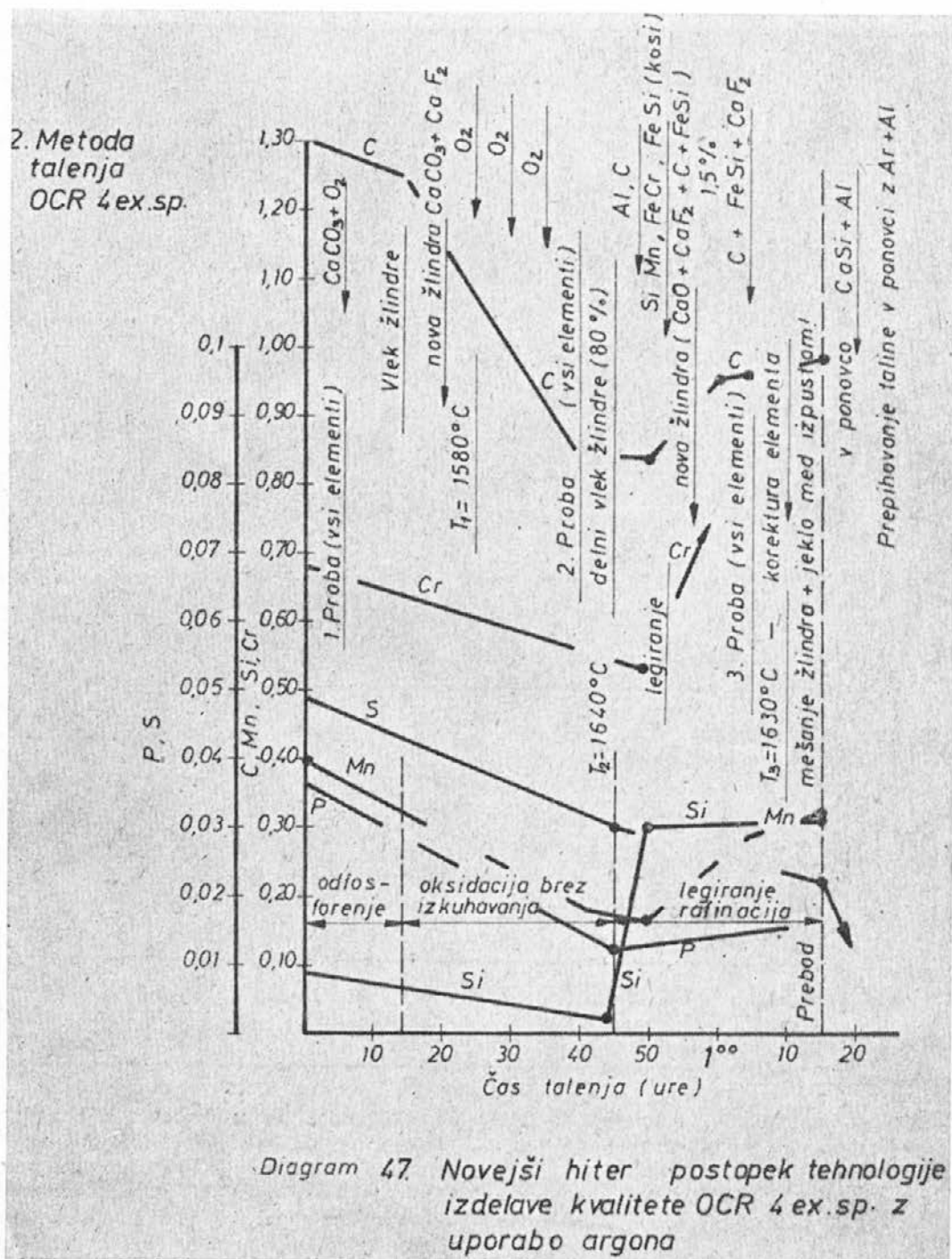
Metoda izdelave, ki jo kaže diagram št. 47, uporablja za preprihanje taline v ponovci argon.

Tak način izpopolnjene tehnologije nam daje 100-odstotno sigurnost pri izdelavi jekla za kroglične ležaje, kar je proti prejšnji klasični metodi, ko smo dosegali le do 70 odst. sigurnosti, izreden uspeh.

POMANJKANJE ARGONA JE MOŽNO V VELIKI MERI NADOMESTITI S PLINASTIM DUŠIKOM

V Jugoslaviji trenutno ni dovolj plina-stega argona, katerega bi potrebovali za preprihanje talin v ponovci. Primorani smo bili začeti z uporabo dušika za preprihanje. Jasno nas je k temu vodila tudi nižja cena dušika.

Bojazen, da bo prišlo do previsokih koncentracij dušika v jeklu, ni utemeljena. Preprihivali smo v glavnem nizko le-

girana jekla za cementacijo ter nekatera za poboljšanje.

Kemične analize dušika pri posameznih šaržah oz. časovnih intervalih jemanja prob so nekoliko različne. Najnižji dušik je takoj po odlitju iz peči v ponovcu. Nekoliko dušik naraste po preprihovanju taline in še močneje naraste v dobi vliivanja v kokile.

Če primerjamo šarže, pihane z N_2 , in one, ki niso pihane, vidimo naslednje:

— šarže, pihane z dušikom, imajo vsebnost dušika:

a) pred pihanjem	0,0065—0,0080
b) takoj po pihanju	0,0070—0,0090
c) med litjem v ingote	0,0080—0,0110
č) iz valjane gredice	0,0075—0,0100

— šarže, ki sploh niso preprihane, imajo vsebnost dušika:

a) pred pihanjem	0,0065—0,0080
b) med litjem v ingote	0,0070—0,0105
c) iz valjane gredice	0,0070—0,0100

— šarže, preprihane z argonom, imajo vsebnost dušika:

a) pred pihanjem	0,0065—0,0080
b) po pihanju	0,0060—0,0075

c) med litjem v ingote	0,0070—0,0090
č) iz valjane gredice	0,0065—0,0090

Če primerjamo te tri načine dela, vidimo, da pri preprihani šarži z argonom dosežemo dušik v jeklu (gredici) in da pri pihanju z dušikom lahko računamo na nekoliko višji koncentraciji dušika v gotovem jeklu. V vseh primerih pa je največji skok dušika v intervalu po pihanju do vliivanja. Pri tem ne smemo pozabiti, da je proba takoj po pihanju vzeta zgoraj iz ponovce, medtem ko je med litjem vzeta spodaj iz ponovce. Analiza podatkov je pomanjkljiva in se nadaljuje, zato bi pisali več o tem drugič. Vsekakor kaže talina, preprihana z argonom, najnižji dušik.

Nadalje imajo cementacijska Cr-Mn jekla z več kot 1 odst. Mn na splošno nekoliko višji dušik kot cementacijska Cr-Ni jekla s ca. 0,5 odst. Mn. Interesanten podatek, ki ga dobimo v cementacijskem jeklu, preprihanem z N_2 pri enakih pogojih kot pri argonu, je, da smo že pri 0,009 odst. Al_k dosegli drobno avstenitno zrno ASTM > 6. Torej manjša koncentracija Al_k je zadostovala za fino zrno kot

v primeru uporabe argona, ko smo določili 0,013 odst. Al_k za spodnjo mejo.

ZAKLJUČEK

V tem referatu so omenjeni v nekem časovnem razporedu osnovni momenti v osvajanju novih oz. izpopolnjenih tehnologij v izdelavi jekla v železarni Ravne.

Poleg posegov, ki sem jih na kratko omenil, ki so pa v originalu bolj obširno opisani, oprmljeni z diagrami in tabelami in ki prikazujejo precejšen tehnološki napredek, moram poudariti, da se je dodatno osvojila še cela vrsta manjših tehnoloških sprememb, ali v zvezi z jeklolitino kot tudi v zvezi z valjavskimi in kovaškimi ingoti.

Zahvala za dosežene rezultate gre raznim sodelavcem železarne Ravne kot tudi metalurškemu inštitutu v Ljubljani, ki se je intenzivno povezal s prakso in z različnimi obširnimi analizami tudi direktno pomagal reševati tehnološko problematiko, katere rezultati imajo določeno vrednost tudi v znanosti na področju metalurgije. Na žalost je še vedno premalo sredstev na razpolago za še bolj intenzivno sodelovanje. Zavedati se namreč moramo, da so take raziskave zelo drage, da so kadri v praksi premoštevili in imajo premalo časa za široko teoretično razglablanje. Sami ne moremo rešiti vsega, kar danes izpopolnjevanje tehnologije in vedno bolj zahtevno tržišče diktirata.

Če hočemo danes v tehnologiji korakati vzporedno z drugimi na svetu, je povezava med ieklarnami in konkretno za nas z metalurškim inštitutom nuina in zelo potrebna. Napredek metalurške tehnologije izdelave jekla v ravenski ieklarni je danes dosegel takšno stonjio, da se lahko primerja z bolj znanimi zahodnimi ieklarnami. Izpopolniena tehnologija, ki se vedno modifizira, kaže pravo smer modernizacije metalurških procesov, kar so pam potrdili že marsikateri tuji strokovnjaki.

LITERATURA

1. Wahlster M. »Gedanken zur heutigen Stahlerzeugung« Radex R. 1969, (Heft 2, S 465—477).
2. Plöckinger E., Leitner, »Die Edeltahlerzeugung« 1950. (Springerverlag 1950).
3. Oelsen, Körber, »S E« 1956, 1936, (S 310).
4. Bremer, »S E« 1951, (S 605—611).
5. Dobovišek M. »Rudarstvo, metalurgija« 1956, št. 4, (S 517—528).
6. Malcor H. »S. Eisen«, 1937, št. 57, (S 950—951).
7. Dobovišek M., Interni elaborat Ž. Ravne, »Izdelava legiranih jekel s pomočjo Cr-Ni grodlja« 1958.
8. Dobovišek M., »Pad troškova metalnog i nemetalnog uložka u el. čeličanama uvodenjem gasnog kiseonika«, Rudarstvo, metalurgija 1970, št. 4, (S 695—698).
9. BASF, »Argon in der Metalurgie« 1966.
10. Feindl, »Wärmeübergang an Argonblasen in Stahlschmelzen«, Interner Bost-Bericht 1966.
11. Prešern A., V. Rac, »Poboljšanje kvalitete jekla pri obdelavi taline v ponovci s plinastim argonom«, 1969, posebna naloga št. 670, MI — Ljubljana in Ž. Ravne.
12. Jelerčič R., M. Dobovišek, »Uporaba argona za preprihovanje jekl. taline«, Železarski zbornik, 1966, št. 3, (S 161—170).
13. Choulet R. J., Holmes R. L., Chrzan I. R., »Argon Degassing Practice and Results — I. of Metals« 1966.
14. Dobovišek M., »Interni predpisi Ž. Ravne«, 1959.

15. Dobovišek M., »Interni predpisi Ž. Ravne«, 1962.

16. Dobovišek M., V. Macur, A. Rodič, »Izboljšanje velikosti zrna in čistoče jekla za cementacijo«, Zelezarski zbornik 1970, št. 4, (S 225—245).

17. Prešern A., Vodopivec, A. Osojnik, B. Korušič, »Vpliv vodenja rafinacije in dezoksidacije el. jekla za Al na vrednost prostega kisika, topnega Al, heterogenost netopnih oksidnih vključkov in genozo vključkov«. Posebna naloga MI — Ljubljana, 1971 za S. B. K., Ž. Ravne in Z. Jesenice, št. naloga 876.

18. Plöckinger E., Rosegger, »Desoxydation und technologische Eigenschaften Beruhigter Thomsstähle«, S. Eisen 1957, št. 11, (S 701—714) in št. 12 (S 798—804).

19. Wahlster M., Chouduri, Khnahl N., Freissmuth A., »Die Wirkung Kalziumhaltiger Legierungen auf Desoxydation, Entschwefelung und mechanische Eigenschaften von Feinkornbaustahl«, Radex št. 2, 1969, (S 478—494).

20. Prešern A., M. Dobovišek, J. Lamut, V. Macur, »Uvajanje prašnatih dezoksidantov« II., III. del, posebna naloga št. 858, MI — Ljubljana s sodelavci Z. Ravne, 1970.

21. Prešern A., B. Korušič, J. Lamut, V. Macur, »Pokusi uduvanja kreča u kupku kod izrade čelika u el. lučnim pečima«. Posebna naloga št. 886; MI — Ljubljana s sodelavci iz Z. Ravne, 1971.

22. Dobovišek M., A. Rodič, J. Žunec, V. Macur, »Jeklo za kroglične ležaje — izdelava«, Zelezarski zbornik 1971.

23. Fidler, Lachner, Eisenkolb, »Möglichkeiten zur Beeinflussung der Schlackenreinigkeit bei Wälzlagerstahl«, Neue Hütte, Heft 4, (S 199—207).

24. Hiebler H., V. Nepel, A. Nöstelhaller, »Erfahrungen mit der Argonspüllung an Schmelzen 100 Cr6«, Berg u. Hüttenmännische Monatshefte 114, 1969, št. 11, (S 382—389).

bodo z ustrežno termično obdelavo omogočili veliko in kakovostno proizvodnjo. To zahteva od proizvajalca strojnih nožev nenehno osvajanje novih vrst jekla in postopkov izdelave in termične obdelave. Iz navedenega razloga se je v ta namen v določeni meri udomačila uporaba visoko legiranih in brzoreznih jekel ter celo karbidnih trdin.

Pri izbiri vrste jekla in tehnoloških postopkov izdelave in termične obdelave strojnih nožev moramo poznati pogoje obratovanja. Osnovni faktorji, ki so odločilnega pomena za kakovost posameznih vrst nožev, so naslednji:

- obrabna obstojnost,
- rezna sposobnost,
- žilavost,
- odpornost proti udarcem,
- meroobstojnost,
- popuščna obstojnost.

Razen navedenih pogojev morajo kakovostni strojni noži izpolniti pogoje enostavnega in cenenege vzdrževanja. Pri tem je potrebno upoštevati opremljenost potrošnika z brusilnimi stroji in sredstvi za brušenje. Znano je, da je velikokrat glavni vzrok slabe vzdržnosti ali celo neuporabnosti strojnih nožev neustrezno brušenje ali nepravilna vgraditev noža v stroj.

Najugodnejši izbor vrste jekla in tehnoloških postopkov termične obdelave in izdelave dosežemo na podlagi sistematičnega zbiranja podatkov ter praktičnih izkušenj o vzdržnosti določenih vrst strojnih nožev, in če te podatke ovrednotimo s statističnimi metodami za določitev »optimalnih kompromisnih« lastnosti strojnih nožev.

Navedene lastnosti strojnih nožev so v določeni medsebojni odvisnosti, tako da z izboljšanjem ene poslabšamo drugo lastnost. Zelo pomembno je sistematično zbiranje podatkov o obnašanju strojnih nožev pri obratovanju v povezavi z osnovnimi kontroliranimi lastnostmi.

Ravno tako moramo upoštevati stroške nabave, brušenja, menjave in s tem v zvezi stroške zastojev. Napačna je ocenitev vrednosti strojnega noža na podlagi nabavne cene kot odločilnega faktorja za ocenitev gospodarnosti uporabe določene vrste strojnih nožev. Tako je npr. podjetje Sandvik — Švedska ugotovilo, da je v grafični industriji z uporabo nožev iz visoko legiranega Cr-C jekla porasla nabavna cena za 30 odst., medtem ko so se s tem stroški brušenja zmanjšali za 50 odst. Kljub temu da v tej ocenitvi gospodarnosti niso upoštevani zmanjšani zastoji in izboljšava kakovosti nožev, nam navedeni primer jasno dokazuje nepravilnost ocenitve gospodarnosti uporabe strojnega noža na podlagi nabavne cene.

Na podlagi raziskav pogojev obratovanja, vzdržnosti in vzdrževanja raznih vrst strojnih nožev, ki se uporabljajo v celulozni, lesnopredelovalni in grafični industriji, so renomirani proizvajalci in uporabniki strojnih nožev ugotovili naslednje:

strojni noži, termično obdelani po celotni širini na enako trdoto, imajo majhno odpornost proti udarnim obremenitvam ter vibracijam — noži so zelo krhki in so pri brušenju zelo občutljivi na pojav brusilnih razpok.

Za strojne nože, termično obdelane po

postopku »conskega kaljenja«, je značilen oster prehod trdote od kaljene trde rezne širine noža v nekaljeni mehki hrbet. To je vzrok, da imajo tako termično obdelani strojni noži majhno odpornost proti vpenjalni in rezni sili. Zato pogosto ob vpenjalnih utorih nastopajo lomi nožev. Ravno tako so noži pri brušenju zelo občutljivi na pojav brusilnih razpok.

Glede na pogoje obremenitve in načina rezanja, posebno pa glede ekonomičnosti so se v grafični in lesni industriji za izdelavo furnirja zelo uveljavili strojni noži, izdelani iz jeklarsko, kovaško ali valjarsko platiranega jekla. Iz takega materiala izdelani strojni noži imajo rezni del iz legiranega ali visoko legiranega orodnega jekla, medtem ko je nosilni del noža mehak in je iz nizko ogljičnega jekla. Z ustreznim in pravilnim platiranjem dosežemo mehansko in kemijsko vezavo med obema vrstama jekel, ki garantira dovolj veliko odpornost proti vsem obremenitvam, ki nastopajo v eksploataciji teh vrst strojnih nožev. Ker je razmerje po debelini med reznim in nosilnim materialom ca. 1:3, so noži znatno manj občutljivi na pojav brusilnih razpok.

Najugodnejši pogoji vzdržnosti, produktivnosti, kakovosti in ekonomičnosti proizvodnje v celulozni industriji so doseženi s površinsko kaljenimi strojnimi noži iz visoko legiranega Cr-Mo-C jekla, ki se kali na zraku.

Prednosti površinsko kaljenih strojnih nožev za celulozno industrijo so:

- oblika in dimenzija površinsko kaljene plasti je poljubna,
- v površinsko termično obdelanem reznem delu noža dobimo zaželeno trdoto ob maksimalni žilavosti, obrabni obstojnosti, sposobnosti rezanja, odpornosti proti udarcem ter odpornosti na popuščanje,
- dosežena je maksimalna možna vezava med kaljenim trdim rezilnim ter nekaljenim mehkim in žilavim delom noža z blagim prehodom trdote.

— Občutljivost pri brušenju strojnih nožev je zmanjšana na minimum, zaradi zmanjšanja dela trde brušene stranice prostega kota noža na eno četrtino.

Ob navedenem je treba poudariti prednosti, ki jih ima železarna Ravne kot proizvajalec strojnih nožev. Sama proizvaja vse vrste jekla, ki se uporabljajo za izdelavo teh nožev. Poleg tega je železarna Ravne osvojila tudi vse tehnološke postopke izdelave in termične obdelave, ki so glede na vrsto in način uporabe zelo raznovrstni in zahtevni.

Pomembno je dejstvo, da je v železarni Ravne dejavnost tega področja zelo razvita, prav tako je tehnično razvita in dosledna kontrola.

Vse izdelke strojnih nožev kontroliramo z metalografskim pregledom, ugotavljamo trdoto in obstojnost rezine nožev proti obrabi in udarcem ter površinske in notranje napake s ferofluksom in ultrazvokom. Taka kontrola vsekakor daje garancijo visoke kakovosti, vzdržnosti in gospodarnosti uporabe strojnih nožev.

Ženiti se je treba samo z lepimi ženskami, drugače ni nobenega upanja, da se jih znebite.

Danny Kaye

IZ ŽELEZARSKEGA ZBORNKA

Ferdo Vizjak, dipl. ing.

Sodobna proizvodnja strojnih nožev za potrebe celulozne, lesnopredelovalne in grafične industrije

Železarski zbornik 1971/2 str. 83

Vedno prisotna konkurenca tržišča zahteva od predelovalne industrije kakovostne in cenene proizvode. Za dosego navedenih zahtev je nujno izpopolnjevati tehnologijo in uvajati visoko produktivne stroje, ki obratujejo z velikimi in spreminjajočimi dinamičnimi obremenitvami ter z velikimi obratovalnimi hitrostmi. Posebna pozornost je posvečena doseganju minimalnih stroškov vzdrževanja in zastojev.

Osnovni element stroja za rezanje je strojni nož, ki s svojo kakovostjo v glavnem odloča o gospodarnosti obratovanja in o kakovosti proizvodnje. Uporaba klasičnih vrst legiranih in visoko legiranih orodnih jekel za proizvodnjo navedenih vrst strojnih nožev ne zagotavlja vseh kakovostnih lastnosti, ki naj bi v proizvodnji ob ustreznih pogojih dopustile veliko proizvodnost in gospodarnost rezanja.

Na ta način je v proizvodnji celulozne, lesnopredelovalne in grafične industrije ravno strojni nož postal osnovni faktor pri uvedbi visoko produktivnih strojev za ocenitev tehnične vrednosti stroja in sposobnosti proizvajalca za vključitev v obstoječo konkurenco tržišča. Osnovni pogoj za dosego vseh zahtev je uporaba strojnih nožev, izdelanih iz takšne vrste jekla, da

Prof. Luka Kramolc

Koroški bukovníki in vižarji

Nobena slovenska dežela nam ni podarila toliko ljudskih pevcev, pesnikov, vižarjev in bukovníkov kakor prav Koroška. Velik del teh predstavnikov ljudske poezije in ljudskega petja je pozabljenih, ker v njihovi dobi ni bilo strokovnjakov, ki bi te viže in pesmi zapisali in ohranili za potomce. Ta ljudski zaklad ni bil ne pisan ne tiskan. Dedoval se je le po ustnem izročilu in po prenašalcih. To so bili pòti, pòtovke, potujoči rokodelci (ki so hodili na štero), furmani, romarji, berači, orglavci, koledniki, vojaki itd. Prek njih se je slovenska koroška narodna pesem ohranila in širila med ljudstvom. Vsi ti pojavi spadajo v še malo raziskano zgodovino koroškega ljudstva, ki zaenkrat beleži le najbolj znane primere oziroma imena ljudskih pevcev in bukovníkov, katerih dela so se v približno zadnjih dvesto letih razširjala kot ustno izročilo ali se prenašala v rokopisnih bukvicah, zakaj tiskana so bila malokdaj.

V slovenski književnosti je znan pojav bukovníkov. Bukovníke imenujemo može, ki so v svoje bukve (kot knjige vezane ali sešitke) zapisovali pesmi ali igre, ki so jih sami sestavljali ali pa — v večini primerov — prirejali po tujih vzorih, včasih samo tuje sestavke prepisovali.

Na podoben pojav naletimo na Koroškem tudi v zgodovini cerkvenega petja: cerkveni pevci nekdanje »z not peli«. Note je uporabljal le organist in morda še godci. Vsak pevec je imel svoje »pevske bukvice«, ki si jih je sam prepisal. Takih pevskih bukvic je verjetno še danes najti po hišah nekdanjih pevcev. Te »bukvice« imajo svojo posebno kulturno vrednost.

Vrsta bukovníkov in ljudskih pesnikov, od protestantov do konca 19. stoletja, pač dovolj potrjuje, da je slovensko koroško ljudstvo imelo sicer premalo tiskane slovenske duševne hrane, da si je pa znalo pomagati s prepisovanjem, prevajanjem in celo tudi z izvirnimi spisi. Tako je prišlo v narodno posest veliko duševnega blaga, tako se je ljudstvo otreslo nemškega vpliva, saj nemškega jezika niti ni razumelo. Poglavitno pa je: ni hotelo biti brez duševne hrane.

Kdor je znal bukovski, so ga častili, bil je izobražen veljak, bil je bukovník. Takrat šol na kmetih ni bilo in je le malokdo znal brati in pisati. Zato so tudi takega, ki se je bavil s knjigo in pisanjem živega jezika, imenovali bukovníka. Bukovník je bil v 60., 70. letih prejšnjega stoletja čislán in učen mož iz naroda. Vabili so ga za besednika k ženitovanjem in pogrebom. Na ženitovanju je govoril o bodoči sreči, na pogrebščinah pa je v imenu mrtvega gospodarja, gospodinje, hčere ali sina jemal slovo od doma ali se je v njihovem imenu poslovil na hišnem pragu, ko so pogrebeci napravili na njem s krsto ANDREJEV križ. Bukovník je besedoval na ženitovanjih in sedminah ter je v pravem pomenu besede bil besednik — govornik —, ki neguje slovensko besedo v govoru in pismu. Z okorno roko in s težavo so bukovníki s tiskanimi črkami prepisovali

ob nedeljah in praznikih, posebno pozimi, ko je bilo za ta posel dosti časa.

Iz posameznih listov in odstavkov, ki so krožili v prepisih med ljudstvom ter so jih bukovníki prepisovali, sta nastali dve praznoverni knjigi: KOLOMONOV ŽEGEN, ki je bil prvič tiskan leta 1740, in DUHOVNA BRAMBA, tiskana okoli leta 1750. Zakaj so se širili taki prepisi in zakaj sta nastali ti dve knjigi? — Kolomonov žegen je bil namenjen vojakom in naj bi jih varoval pred smrtjo, Duhovna bramba pa je bila namenjena romarjem, ki so romali v KELMORAJN.

Iz sredine 18. stoletja imamo z Leš pri Prevaljah 39 spiskov in zaznamkov, ki so zapisani v nemškem koledarju za leto 1733. Leta 1799 je neki Šiman prepisal v Kotljah prerokovanja. Prepis so našli na podstrešju pri Šrotnekarju, ko je še tam gospodaril Janez Metarnik. V tem prerokovanju stoji na primer: »potem bode tu leto 1995, bodo te zvezde od nebes doli padale ino potem bode tu leto 1997, tedaj bode pa en pastir ino en oučji hlev ino potem bode tudi skor konec tega sveta.«

Bukovníki in samorastniki so značilni za Koroško, priče njene odpornosti so. Najsilnejša postava med njimi je

ANDREJ ŠUSTER DRABOSNJAK

Vse premalo poznamo Slovenci našega bukovníka, dramatika Andreja Šusterja Drabosnjaka. Rojen je bil 6. maja 1768 na mali kmetiji na Zvrhnjih Drabosnjah nad Vrbskim jezerom, umrl 22. decembra 1825 pri svojem sinu Andreju v Umbarju v domačalski fari. V šolo je najbrž že hodil, saj je slovensko lepo bral in pisal. Nemara jo je obiskoval v Vrbi ob Vrbskem jezeru, ki je bila tedaj še čisto slovenska vas.

Drabosnjak je podedoval za očetom svoj rojstni dom. Dolga leta je gospodaril in preživljal številno družino. Imel je 11 otrok. Pri svojem delu pa je delal »rajme« in prirejal slovenske igre za naše ljudstvo. Le nekaj korakov od Zvrhnjega Drabosnjaka oddaljena še danes stoji »pajštba«, v kateri je pridno prebiral knjige, pisal in pesnil ter nekaj časa menda imel celo svojo tiskarno. Kadar je oral, je v usnjeni torbi nosil s seboj papir in svinčnik, in preden je na kraj brazde obrnil plug ali ralo, je obstal in zapisal »rajm« (verz), ki ga je zložil pri delu. Kadar je gnoj vozil, se mu je pripetilo, da je na njivi pozabil skopati gnoj z voza; voli pa so kratkomalo voz obrnili ter peljali gnoj nazaj domov. Drabosnjak je bil pri vsem tem tako zatopljen v svoje rajme, da ni vedel, slišal in videl, kaj se godi okrog njega. Drabosnjakovi spisi so se med ljudstvom širili rokopisno, le majhen del je bil tiskan. Bogata njegova zapuščina še ni povsem raziskana.

Največ je raziskoval Drabosnjakovo življenje in delo dr. Franc Kotnik, ki je doktoriral na univerzi v Gradcu leta 1907 (disertacija »Andreas Schuster Drabosnjak, sein Leben und Wirken« se nahaja v Studijski knjižnici na Ravnah).

Kotnikovo delo na tem področju nadaljuje danes zlasti dr. Niko Kuret. On nam je priredil za ljudski in radijski oder tri glavne Drabosnjakove igre: Pasijon, Božično igro in Izgubljenega sina.

Bruno Hartman je po »rokopisnem zapisu iz Čezpolja« priredil Igro o izgubljenem sinu, ki jo je kot prvi poklicni oder izvedla mariborska drama v režiji Slavka Jana. To igro je predvajala tudi ljubljanska televizija.

Jaka Špicer pa nam je dodal še igro »Drabosnjak, poredni paver v Korantanu«.

Skladatelj Uroš Lajovic je komponiral Drabosnjakovo besedilo »Komedija od celiga grenkiga terpljenja ino smerti Jezusa Kristusa našiga Gospoda« kot kantato za zbor, sopran, alt, tenor in bas solo ter komorni orkester.

Kronološki pregled Drabosnjakovih ustvaritev je podal v letnem poročilu celovške slovenske gimnazije 1957/58 dr. Pavel Zablatnik. Razne vire in podrobnosti o Drabosnjaku je objavil dr. Niko Kuret v Slovenskem biografskem leksikonu 1971, 11. zvezek str. 726 do 728.

Drabosnjaku gre nedvomno zasluga, da je bil pobudnik slovenskega gledališča za Koroško. Za Slovence na Koroškem pomeni najmanj toliko, kakor Anton Tomaž Linhart za ves slovenski narod.

FRAN SAL. TREIBER

Rojen je bil leta 1809 v Bačah ob Baškem jezeru, umrl leta 1878 kot župnik v Št. Jakobu v Rožu. Gmotnih dobrin ni zapustil. Star šentjakovski faran piše o njem: »Gospod župnik so bili dobrega srca, vse so razdelili, da sami niso nič imeli: če je kak burn (reven) umrl, so ga zastonj pokopali.« Lahko rečemo, da je bil trubadur koroške pesmi, katere je sam zlagal, jim dajal napeve ter kot izboren tenorist tudi sam pel. Kaj rad je videl okrog sebe veselo družbo pevcev. Prošt Grega Einspieler pripoveduje o njem: »Teško je čakal, da smo se usedli, vsakemu je dal glas in že smo začeli. Če nismo zadeli, je zaklical: »Beštja, n'či prov, še en bart!«

Franc Treiber

Poleg običajnih ljudskih pesmi je ljudstvo prepevalo tudi njegove, kot na primer: »En mav postujmo...«, »Bratec moj predragi...«, »Temna noč bo minula«. Nadvse globoko pa je zajel plemenito čustvo do doma in rodne matere v znani: »Njav čez jezero«. Koliko rodoljubov nam je ta pesem že vzgojila po vsej Jugoslaviji! Z njo je postal nesmrten nam in zanamcem. Na pokopališču v Šentjakobu ima spominsko ploščo, ki so mu jo postavili slovenski koroški pevci.

JOŽEF KATNIK

Pol stoletja za Francem Treiberjem pa je ziljski ljudski pesnik Jožef Katnik dal svojim ožjim rojakom ziljsko himno »Tam, kjer teče bistra Zila«. Hitro je postala last ne samo Ziljanov, marveč vseh Slovencev. Jožef Katnik, po domače Bicarjev oče na Ziljski Bistrici, se je rodil leta 1862. Katnikova rodbina je bila zelo narodno zavedna in steber slovenstva na Bistrici ob Zilji.

Jožef Katnik

Bil je v družbi veder, živahen, pa tudi razposajen, včasih pa silno zamišljen in redkobeseden. Ziljsko himno je menda zložil, ko je vozil deske na Čajno čez ziljski most.

Preganjanje koroških Slovencev po letu 1938 in pa osamljenost sta mu na stara leta močno razkrojila živce. Popolnoma pa ga je strlo izseljevanje slovenskih koroških družin po nacistih v aprilu 1942. Tudi njegova vnukinja, poročena z Jankom Zwittrom, je bila z možem in družino izseljena v taborišče v Nemčijo. Na domu je ostal stari Katnik sam in si je 13. maja 1942 zaradi žalosti in potrnosti vzjel življenje. Postal je tudi on žrtev nacističnega terorja.

PAVEL KERNJAK

Ko že govorimo o koroških himnah, ne smemo pozabiti pesmi »Rož, Podjuna, Zilja — venec treh dolin«, ki jo je spesnil Janko Mikula, rojen 1904 v Zgornjem Dobju nad Baškim jezerom, zdaj dušni

pastir v Avstraliji, uglasbil pa Pavel Kernjak, po domače Filej, na Trebinji pri Št. Ilju ob Dravi.

Kot že omenjeni Andrej Šuster Drabosnjak je tudi Kernjak primer nadarjenega samouka. Rojen je bil 9. februarja 1899 na Trebinji št. 8. Mladi Pavle bi se bil rad posvetil glasbi, vendar tega zaradi pomanjkanja sredstev ni mogel. Osnove igranja na harmonijo je dobil od šentiljskega župnika; z dvanajstimi leti je že očeta nadomestoval pri igranju na orglah v cerkvi. Izpopolnjeval se je deloma še pri župniku, deloma sam. Kot bister samouk je sam prodrl v zakone glasbe ter zbral in priredil mnogo koroških narodnih pesmi. Kako je s svojimi pesmimi zadel ljudsko dušo, dokazuje dejstvo, da je njegova pesem na programih naših podeželskih pevskih zborov tu in onkraj meje kakor tudi pevskih zborov višjih in najvišjih kvalitet v Sloveniji. Njegove pesmi »Juhe, pojdemo v Škufče«, »Mojcej, vzemi m'ne«, »Katrca«, »Rož, Podjuna, Zilja« ter razni venčki so splošno znane in priljubljene. Ljudska pesem je najvažnejše torišče Kernjakovega glasbenega udeleževanja; na njej slone več ali manj tudi njegove umetne skladbe. Za vso dejavnost je bil Pavle Kernjak že ob 50-letnici Slovenske prosvetne zveze odlikovan z **Drabosnjakovim priznanjem**, za 70-letnico pa so pripravili koroški pevski zbori koncert njegovih del v Domu glasbe v Celovcu. Ob tej priložnosti je bil odlikovan z dosedaj najvišjim odlikovanjem, ki ga morejo doseči glasbeni amaterji, z **Gallusovo plaketo**.

Kernjakove pesmi so bile objavljene v revijah »Pevce« l. 1933 in »Naši zbori« l. 1947 ter v pesmaricah »Slovenske koroške narodne pesmi iz Roža« (založil Klub koroških Slovencev 1937), »Zbornik koroških narodnih pesmi«, uredil Luka Kramolc, (založila Državna založba Slovenije 1948) ter »Koroški napevi« (Založil Prosvetni servis v Ljubljani 1958).

Pavel Kernjak živi na svoji kmetiji, opravlja organistovske posle, pesnikuje in komponira, obdan od množice vnukov.

Vir: Koroški koledar 1970.

FRANC LEDER-LESIČJAK

Stoosemintrideset let je preteklo, odkar se je rodil leta 1833 v Globasnici v Podjuni ljudski pesnik, vižar, pevec in citraš Franc Leder-Lesičjak. Iz njegovih otroških let mi ni kaj znanega. V šolo ni hodil, ker je takrat v Globasnici ni bilo. Pozneje, morda pri vojaki, se je toliko naučil brati, da je razbiral tiskane črke. V fantovskih letih, pravi, da je bil rad vesel. Dolgo se prostosti ni mogel veseliti, kajti bil je fant čvrste in lepe postave. Dvanajst let je služil vojake, dvakrat je bil na vojski, in sicer leta 1859 in leta 1866 v Italiji. Potem je našel delo na Bistrici, kjer so tedaj v Peci kopali premog. Ob nedeljah in praznikih pa je zahajal v sosednje kraje in s citranjem in petjem kratkočasil ljudi.

Tedaj se mu je zgodilo nekaj, kar ga je globoko potrl.

Sprl se je nekoč s kmetom Hodnikom, menda zaradi stavbnega sveta, ki ga je Lesičjak hotel kupiti, Hodnik pa je temu nasprotoval. Pri tej priložnosti sta se spo-

Franc Leder-Lesičjak

padla in Lesičjaku se je pripetila nesreča, da je nasprotnika tako udaril, da je ta zaradi tega umrl. Sam je šel na sodnijo v Pliberku in sodnik ga je obsodil na tri mesece zopora. Lesičjak je rekel sodniku: »Eden je nad nama, ki bo sodil enkrat naju oba. Premalo ste me obsodili, zato si bom sam naložil pokoro.«

Od takrat Lesičjak leto dni ni spregovoril besede, kaj še zapel. Ker je bila doma skušnjava le prevelika, se je podal na tuj, kjer se je izdajal za mutca. Ko mu je leto pokore poteklo, se je vrnil domov ter spet prepeval in citral.

Najbolj priljubljene so njegove: Pesem o rojstvu, Lušno je vigred, Bistriški jager.

Lesičjak je znal s petjem ob spremljavi citer našim ljudem na slovenskem Koroškem posredovati svoje pesmi tako, da so jih vzljubili in ostali narodno zavedni in samozavestni.

Obširnejši življenjepis o Lesičjaku je napisal dr. Janko Kotnik (izdala in založila Slovenska straža, Maribor 1929.) Njegove napeve pa je zbral in harmoniziral Luka Kramolc (»Lesičjakove pesmi«, izdala Mohorjeva družba v Celju l. 1954).

MILKA HARTMAN

V Libučah pri Pliberku bo letos praznovala svoj 70. rojstni dan pesnica in vižarica Milka Hartman, po poklicu gospodinjska učiteljica. Že l. 1934 je v samozaložbi izdala v dveh zvezkih 49 napevov k svojim pesmim »Dekliške pesmi — med cvetjem in v soncu«, ki jih je zapisal in harmoniziral Marko Bajnk. Za njen 50-letni jubilej l. 1952 je izdala Mohorjeva družba v Celovcu zbirko njenih pesmi »Moje grede«. Ena teh se začne:

Ciril-Methodovi kresovi

Bregovi slovenski so zdaj zagoreli!
Kresove zažigajo fantje povsod,
kjerkoli živijo Slovenci veseli
in koder častita Ciril se, Metod.

Njene napeve so harmonizirali oziroma komponirali: Marko Bajnk, France Cigan, Radovan Gobec, Luka Kramolc, Janez Petjak in Matija Tomc.

Milka Hartman

Kje se je naučila Milka iz Libuč oblikovati svoje pesniško doživetje v lepi knjižni slovenščini? V šolah na Koroškem? V kateri?

Vzemimo še vse zapostavljanje, ponižanja in preganjanja, ki jih je pesnica kot Slovenka na Koroškem ne samo sodoživljala s svojimi rojaki, temveč jih je morala tudi osebno občutiti, ko so nacisti izselili njeno družino. Vse to slovenskemu kulturnemu ustvarjanju tako sovražno ozračje nikakor ni moglo zatreti pesniške sile Milke Hartmanove.

V svojih verzih in vižah je Milka tudi še danes to, kar je bila na vrhuncu mladostne dejavnosti: pevka, vižarica in učiteljica narodu, ki mu velja vsa njena ljubezen in skrb.

BLAŽ MAVREL

Na Strojni nad Mežiško dolino živi v svoji bajti 75-letni pesnik Blaž Mavrel. Njegove pesmi opevajo lepoto Mežiške doline in mladost, ki je prešla. Zlaga prihodnice in slavo speve slovenskim pesnikom in pisateljem Cankarju, Župančiču, Finžgarju in Mešku, Sardenku, Mlakarju in drugim. Najvažnejše njegovo narodopisno delo pa so »Camarske pesmi in koroški ženitovanjski običaji«, s katerimi nam je ohranil dragoceno narodno blago.

Takole pravi:

Sedaj moj namen je, da o zakonu vsem vam nauk za življenje povem:

Vsak mož svojo ženo naj ljubi zvesto, in srce mu njeno vračalo bo;

če ženska žaljivo kaj zine, stori, naj mož dobrotljivo ji vse odpusti.

Mu kuhaj, ga ljubi, pa veš, da hlače prevzeti možu ti ne smeš.

Če vendar med vama navzkriž kedaj gre, se spravita sama, še prej da kdo zve.

Pa tudi kakšno drugačno je zapel:

Poljubček na luštna stvar,
ki zmeša vsako kri,
za jesti ni, za piti kar
pa vendarle diši!

Blažu sem omenil, da imajo Štajerci, Dolenjci in Belokranjci svoje napitnice, mi, ki imamo dober mošt, pa nimamo nobene. Blaž, ne bodi len, jo je takoj spesnil. Pesem sem v ljudskem tonu uglasbil in poklonil pevskega zboru »Šentanelski pavri«.

Spesnil je tudi nekaj nabožnih pesmi, odpevov k litanijam, ki sta jih uglasbila Stanko Premrl in Vinko Vodopivec.

Njegove pesmi so obelodanjene v Finžgarjevi Mladiki, Koroškem Fužinarju, Pavlihi in dveh samostojnih zbirkah. Koroškimi gozdarjem pa služi v čast, da so mu za 75-letnico izdali tretjo zbirko »Šopek s koroških bregov«.

Andrej Ujčič

Ravenska slikarska kolonija

Beseda ob otvoritvi razstave

V slovenski likovni kulturi slikarske kolonije niso danes ne novost in ne kakšna posebnost. Že Ivan Grohar in Rihard Jakopič sta ob začetku stoletja intuitivno poglobljeno spoznala njihovo nedvomno vrednost za slikarja in oblikovanje njegovega umetnostnega nazora, obenem pa tudi računala na odzivnost okolja, kjer sta prvo slovensko slikarsko kolonijo ustvarila. Slutila sta tudi, da bo to okolje sodelovalo pri razvoju določenih t. i. ikonografskih zvrsti, ki smo jih Slovenci do impresionistov komaj pričeli gojiti, še daleč pa smo bili od resnične umetnostne izrabe teh ikonografskih zvrsti, da bi se z njimi izpovedali kot kulturnotvoren in neodvisen narod v Evropi.

Zelo pomembna taka naloga je postala krajina. Postala je skoraj sinonim za naše slikarsko delovanje posebno potem, ko je Ivan Cankar s takim žarom sporočil veselo novico z Dunaja, da nas je tujina spoznala in priznala prav zaradi impresionistične krajine. Posebnost današnjih slikarskih kolonij in njihov prispevek je pravzaprav v tem, da to izročilo nadaljujejo, da ga pogloblje in razširijo. Dejstvo je, da se z vsako slovensko slikarsko kolonijo pojavi v naši zavesti spoznanje o neizmereni likovni zakladnici, ki nam jo naša razgibana slovenska zemlja nudi. Grohar in Jakopič, Jama in Sternen so nam odkrili posebno mehko luči, ki je bila razlita nad Sorškim poljem, v ozadju pa so se kontrastno vzpeli v nebo strmi vršaci gora.

Ta ravenska kolonija, ki je zaživela s pomočjo skrbi in zagnanega dela železarskih organizatorjev, dela, ki zasluži vso hvalo, ta nam je odkrila oziroma nam odkriva na tej razstavi nove možnosti. Z njo se nam odkrivajo odročne gorske doline, obdane s temino gozdov in gorskih gmot, bolj kontrastna in trpka je svetloba, ki oživlja te oblike, barve zamolklo žare v globinah, da bi se proti nebu razigrale in vrgle reflekse na strehe doma-

Blaž Mavrel

čij. Fabriški dimniki parajo nebo in konkurirajo belini snegov na vrhovih gora. Za slikarja je to seveda hvaležna čeprav ne zelo lahka naloga. Dodati moramo namreč njegovo osebno slikarsko izkušnjo, tej skladen likovni jezik, ki ga je izoblikoval v drugačnem okolju, dodati nagnjenje do drugačnih slikarskih problemov.

Na Ravnah moramo računati še na pomembne stvaritve prejšnjih kiparskih kolonij t. i. Forme vive. In če smemo primerjati deleže obeh, ne da bi primerjali njuno kvaliteto raven, moramo reči, da sta si ti dve koloniji v nekakšni dialektični sorodnosti, loči pa ju tudi pomembna razlika. Prva je dosežek predvsem tujih, iz velikega sveta k nam v goste prišlih ustvarjalcev, zato je njena govorica kozmopolitska, preplavljena je z nemiro urbanega življenja, opijanjena z neizmernimi možnostmi, ki jih to življenje človeku nudi, ta druga, slikarska pa je prežeta z blagodejnimi spomini na prežihovsko patriarhalnost. Je to svet bolj pohlevnih motivov, če smem tako reči, ki pa odkrivajo bolj zakrite lepote, bolj intimne kamrice vašega okolja in tudi vas ljudi, ki živite tod. Morda je ta slikarska govorica celo bolj blizu resnici vašega življenja. Odkriva samozavest samorastniških ljudi, bolj neposredno se tu srečujeta notranja trdnost in zunanja pohlevnost, tako, kakor se v teh slikah srečuje brezmejnost narave z delom človeških rok, pa tudi z delom strojev in naprav, ki so postali del vas. Poskusimo torej s teh nekoliko orisanih izhodišč pogledati razstavljeno gradivo in se pomuditi ob ustvarjalcih.

Najstarejši med njimi je Ljubo Ravnikar. Njegovega slikarstva se ne drži samo ekspresionistično realistična govorica Grude, katere član je bil, še bolj se ga drži neugašena želja, da bi pričeval o človeku, ki se peha za svoj vsakdanji kruh. Z nekoliko zabrisano barvitostjo prepojeni akvareli pričajo tudi na tej razstavi o njej.

Slikar **Lojze Perko** ustvarjalno dozidava tiste, nekoliko baročno usmerjene prvine Jakopičevega barvnega ekspresionizma, ki dobro izražajo pripovedne, če ne že kar baladno razpoloženske vrednosti v pokrajini in dogajanje v njej.

Janez Vidic in **Lajči Pandur** sta se s pastelno tehniko vsak po svoje odmaknila od sicer pri njiju znanih likovnih govoric; prvi od trpko jasne risbe na steklo, polne pomenljivih in simbolno utemeljenih barv, drugi od slikovite poteze s čopičem in pretanjenih sivin, ki so spominjale na velikane zlatega španskega obdobja v slikarstvu. Tu sta se s pomočjo pastelne tehnike sprostila, predala uživanju nad motivom, bila deležna osrečujoče moči, ki jo ti motivi izžarevajo. Nekako otroško svetlo sproščene so zato barve na njunih pastelih, le sem in tja ob jarmu ali na pol porušeni kašti začutimo, da sta to vendarle polivalentna slikarja z likovno govorico, ki sega stvarjem sem in tja tudi pod skorjo.

Z vso silo pa se v tej smeri trudi slikar **Ivan Seljak Čopič**, morda med vsemi tudi na tej koloniji najbolj nepopustljiv raziskovalec v urejenosti kompozicije. Problemi prostora, ki mora biti zajet na ploskvi in brez odvečnih razlag, barva, ki se le v globalnih razmerjih podreja čustvenim prvinam v doživetju motiva, predvsem pa slikarsko problemskim zakonitostim, vse to je nekakšna mreža, v katero je lovil in ujel tovarno in krajino.

Nekoliko bolj popustljiv je bil **Oton Polak**. Tudi on je slikar ploskovnih razmerij z akromatičnimi barvami. V hladnih tonalitetah, ki smo jih pri njem vajeni, pa je tudi na Koroškem nastajal le del stvaritev, druge so zaživele z nemirno obdelanimi podrobnostmi, z barvno intenzivnostjo nasičenimi in tako na nov način razlaganimi razpoloženskimi vrednostmi krajin ali vedut kmečkih domačij.

In končno vaš domačin **Franč Boštjan**. Doslej smo ga poznali kot dobrega risarja in grafika. V teh linijskih dejavnostih je

izpovedoval na dokaj znan in lirčno občutje sugerirajoč način zaverovanost v domačo pokrajino in njene značilnosti. Zdaj se je poprijel slikarstva. V velikih ploskvah nanese barve povezuje z nemirno vibasto linijo. Spoznavamo drugo stran tega vašega ustvarjalca in mu želimo na njegovi nelahki poti vse dobro.

Naj ob koncu poskusim oceniti letošnji trud vseh, ki so sodelovali na tej slikar-

ski koloniji. Bili so dobro moštvo, razstava je skladna, njena osnovna poteza je slikovitost, mislim, da dobro predstavlja vas in vašo pokrajino in smemo jo uvrstiti med tiste umetniške kolonije, ki z dosežki ustvarjajo tradicijo, ki sta jo začela Jakopič in Grohar. Najbrž izražam želje vseh nas, če rečem, da bi se ob letu osorej srečali na drugi razstavi, tej podobni.

Tone Ivartnik

Delo OZKPO Ravne na Koroškem v letu 1971

Duhovnim potrebam dandanes zadostijo sodobna komunikacijska sredstva in poklicne kulturne ustanove, ki širijo obzorje in oblikujejo okus. Za razvoj kulturne razgledanosti občanov pa je še posebej pomembna amaterska dejavnost kulturno-prosvetnih organizacij. Te nudijo širok okvir organizirane kulturne dejavnosti in zadovoljujejo želje in potrebe po kulturi.

Amaterizem kot pojem in oblika kulturnega življenja ni v zatonu in ni vračanje k zaostalosti. Amaterska dejavnost ima svoj prostor tudi v najbolj razvitem družbenem okolju, le vsebina in oblika delovanja bosta vsakokrat prilagojeni času in potrebam ljudi. Ta dejavnost zahteva danes ostrejšo kriterije tako glede vsebine kot kvalitete, če želimo, da bo še uspevala in da bo kulturno in idejno ustrezala ravni in potrebam časa. Za razvoj tako usmerjene dejavnosti pa je nujno potrebna jasna idejna usmeritev kulturne dejavnosti in zadovoljiva materialna podlaga.

Občinska zveza kulturno prosvetnih organizacij Ravne na Koroškem

— skrbi za neposredno organizacijsko, vsebinsko in strokovno pomoč kulturno prosvetnim društvom,

— skrbi za usposabljanje vodstvenih in strokovnih kadrov za posamezne dejavnosti,

— prireja kulturne prireditve amaterskih skupin in gostovanja poklicnih kulturnih ustanov,

— sodeluje s sosednjimi občinskimi zvezami kulturno prosvetnih organizacij in slovenskimi kulturno prosvetnimi društvi v zamejstvu.

Tako kot v prejšnjih letih je tudi v l. 1971 delo občinske zveze obsegalo predvsem skrb za amatersko dejavnost kulturno prosvetnih društev v občini, organizacijo prireditev amaterskih in poklicnih skupin, prirejanje strokovnih posvetovanj, seminarjev ipd.

Društva, sekcije in članstvo

Na območju občine delujejo naslednja kulturno prosvetna društva: Črna na Koroškem, DPD »Svoboda«: 80 članov. Sekcije: gledališka, pevka.

MKUD osnovna šola Črna: 120 članov. Sekcije: lutkarski krožek, pevski zbor (2).

DPD »Svoboda« Žerjav: 28 članov. Sekcija: MKUD — gledališki, lutkarski krožek, folklorna skupina.

DPD »Svoboda« Mežica: 280 članov. Sekcije: gledališka skupina, moški zbor, pihalni orkester.

MKUD osnovna šola Mežica: pevski zbor, lutkarski krožek.

DPD »Svoboda« Prevalje: 230 članov. Sekcije: gledališka skupina, pevski zbor, pihalni orkester.

MKUD osnovne šole: pevski zbor, dramski krožek.

KPD »Prežihov Voranc« Ravne: 327 članov. Sekcije: gledališka, folklorna skupina, pihalni orkester.

Osnovna šola: pevski zbor, lutkarski krožek.

PD Kotlje: 80 članov. Sekcije: gledališka skupina, pevski zbor. Osnovna šola: pevski zbor.

MK Reka: liter. dramska sekcija.

KUD Šentanel: 40 članov. Sekcije: gledališka skupina, pevski zbor.

V številu članstva niso všteti člani pevskih zborov društva upokojencev Ravne in Prevalje, kakor tudi dejavnosti na šolah, ki niso organizirane v šolskih MKUD.

Lojze Perko, Krik, olje 1971

Na območju občine torej deluje 8 kulturno prosvetnih društev, v katerih aktivno deluje 1200 članov. Vodje sekcij (režiserji, pevovodje) so razen redkih izjem (dirigenti pih. orkestror) amaterji in volonterji, ki za svoje požrtvovalno delo ne prejema plačila, pa tudi zasluženega priznanja so bolj redko deležni.

Dejavnost l. 1971

Strokovni odbor za gledališko dejavnost pod predsedstvom Zofije Volčanšek je skrbel za gostovanja poklicnih gledališč in medsebojna gostovanja amaterskih gledališč. Poleg tega pa je izpolnjeval naslednje svoje osnovne naloge:

— vsebinska, repertoarna in strokovna pomoč amaterskim gledališkim skupinam, — vzgoja strokovnih kadrov za potrebe teh skupin;

— programsko usmerjanje gostovanj in medsebojnih gostovanj ter sodelovanje s komisijami za gledališko dejavnost sosednjih občin in republiško komisijo pri OZKPOS;

— skrb za gledališko dejavnost mladinskih skupin in pionirskih skupin na osnovnih šolah;

— organizacija občinskih in medobčinskih srečanj gledaliških skupin.

Na Ravnah je bilo v pretekli sezoni 5 gostovanj poklicnih gledališč ter 9 amaterskih predstav — skupaj 13.

Na Prevaljah so poklicna gledališča gostovala trikrat, amaterskih predstav pa je bilo 6 — skupaj 9.

Mežičani so gledali štiri predstave poklicnih teatrov in štiri amaterske — skupaj 8.

V Črni je bilo 5 predstav, v Kotliah štiri, v Žerjavu dve in na Reki tri prireditve.

Lutkarski in gledališki krožki delujejo na osnovnih šolah v Črni, Mežici in na Ravnah.

Gledališka skupina KPD »Prežihov Voranc« in združena gledališka skupina Prevalje-Mežica sta sodelovali na področnem in republiškem srečanju gledaliških skupin Slovenije. Obe skupini sta dosegli izjemen uspeh, saj je bila gledališka skupina Ravne izbrana za sodelovanje na mednarodnem festivalu amaterskih gledaliških skupin v Scheersbergu (Nemčija), združena skupina Prevalje-Mežica pa za mednarodno srečanje amaterskih skupin na Madžarskem.

Igralka gledališke skupine KPD »Prežihov Voranc« Angelca Močnikova je za dolgoletno uspešno delovanje v gledališki skupini in za izredno kreacijo glavne vloge v drami W. Ingeia »Vrni se, mala Sheba« zasluženost prejela Severjevo nagrado. Iskreno čestitamo!

Strokovni odbor za glasbeno dejavnost deluje pod predsedstvom Ivana Gradiška.

Glasbena dejavnost v naši občini ima lepo tradicijo in je dobro razvita. V vsakem dolinskem centru premore društvo vsaj en pevski zbor (izjema so, žal, Ravne!) V občini imamo kar tri pihalne orkestre in kopico narodnozabavnih ansamblov, ki pa niso vključeni v društva.

Gostovanja poklicnih glasbenih skupin

Ljubljanska opera: G. Donizetti: Don Pasquale (gostovanje na Ravnah in v Mežici).

Glasbena mladina Slovenije: komentirani mladinski koncerti.

Mladinski koncerti za šolarje so bili na Ravnah, Prevaljah in po dva v Mežici in Črni na Koroškem.

APZ Tone Tomšič Ljubljana: koncert; Akademski pevski zbor je koncertiral na Ravnah (dvakrat) in na Prevaljah (dvakrat).

Oktet Gallus Ljubljana: koncert v Črni na Koroškem.

Poklicne glasbene skupine so torej po krajih naše občine gostovale trinajstkrat.

Amaterska dejavnost

Srečanje pevskih zborov »Od Pliberka do Traberka«. Sodelovalo je 12 pevskih zborov (280 pevcev).

Revija otroških in mladinskih pevskih zborov »Naše pesmi naj donijo«; v 14 zborih je bilo nad 700 pevcev!

Srečanje pihalnih orkestror (medobčinsko); 7 orkestror (290 godbenikov).

Vse naštetje prireditve so bile na Ravnah.

Področnega srečanja pevskih zborov v Ormožu se je udeležil moški pevski zbor DPD »Svoboda« Prevalje.

Naj opomnimo, da so tu navedene le tiste prireditve, ki jih je organizirala in financirala OZKPO Ravne.

Pevski zbori, ki aktivno delujejo:

Črna na Koroškem: otroški in mladinski zbor na osnovni šoli (zbor vodi Gosnik).

DPD »Svoboda« Črna: moški zbor (zborovodja Piko).

Mežica: otroški in mladinski pevski zbor osnovne šole (zbor vodi Mlačnik).

DPD »Svoboda« Mežica: moški zbor (zborovodja Golob).

Prevalje: otroški in mladinski pevski zbor osnovne šole (zborovodja Stres).

DPD »Svoboda« Prevalje: moški zbor (zborovodja Kert), vokalni kvintet (vodi Trdina).

Tovarna rezalnega orodja: vokalni oktet (vodi Centrih).

Društvo upokojencev Prevalje: moški in mešani zbor (zborovodja Lebič).

Naj podčrtamo: na Prevaljah aktivno deluje sedem pevskih zborov!

Šentanel: moški zbor »Šentanelski pavri« (zborovodja inž. Šipek); pevski zbor osnovne šole,

Lokovica: pionirski pevski zbor osnovne šole (vodi Rober),

Strojna: pionirski pevski zbor osnovne šole (vodi Pejovič),

Kotlje: moški zbor DPD »Svoboda« Kotlje (zborovodja Ivartnik).

Ravne na Koroškem: osnovna šola, otroški zbor (zborovodja Pogorevčnik), mladinski zbor (zborovodja Pucelj).

Glasbena šola: mladinski zbor (zborovodja Rebernik).

Gimnazija: mladinski mešani in fantovski zbor (zborovodja Ivartnik).

Društvo upokojencev, »Fužinar« moški zbor (zborovodja Krivec).

Pihalni orkestri: pihalni orkester ravenških železarjev (dirigent Herman).

Pihalni orkester mežiških rudarjev (dirigent Mauhler).

Pihalna godba DPD »Svoboda« Prevalje.

Novosti naše študijske knjižnice

Med knjigami, ki jih je študijska knjižnica dobila v letu 1971, so tudi tele:

SPLOŠNO

- Vajt Lesli: Nauka o kulturi. Beograd 1970.
 Meißner B. — Oberhuber K.: Die Keilschrift. Berlin 1967.
 Bibliografija izdaj Državne založbe Slovenije. 2. sept. 1965 — junij 1970. Ljubljana 1970.
 Pleničar Boža: Pionir in Slovenski pionir. Bibliografsko kazalo. 1945/46—1969/70. Ljubljana 1970.
 Pleničar Boža: Ciciban. Bibliografsko kazalo. 1945/46—1969/70. Ljubljana 1970.
 Munda Jože: Bibliografija slovenskega marksističnega tiska. 11. IV. 1920—26 III. 2. del. 1. knj. Ljubljana 1970
 Bibliografija rasprava i članaka. IV. Historija. Zagreb 1970.
 Logar Janez: Uvod v bibliografijo. Ljubljana 1970.
 Bibliografija medicinske periodike Jugoslavije za 1968. Zagreb 1970.
 Slovenska bibliografija. 21. leto. 1967. Ljubljana 1971.
 Bibliografija del in spisov profesorjev, predavateljev in sodelavcev fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo ljubljanske univerze. Ljubljana 1971.
 Gerlanc Bogomil: Bibliografija založbe Mladinska knjiga. 1966—1970. Ljubljana 1971.

- Kos Stanislav: Bibliografija založbe Obzorja Maribor. 1951—1970. Maribor 1970.
 Gerlanc Bogomil: Bibliografija Antona Sovreta. Ljubljana 1970.
 Jugoslovanski savremenici. Ko je ko u Jugoslaviji. Beograd 1970.
 Czapodi C.: Das ungarische Bibliothekswesen. Wien 1971.
 Steininger F.: Amerikanische Bibliotheken. Wien 1970.
 Stummvoll J.: Die Gutenberg-Bibel. Wien 1971.
 50 Jahre Österreichische Zeitgeschichte. Ausstellung der Österreichischen Nationalbibliothek. Wien 1970.
 Biblioteke u Hrvatskoj. Zagreb 1968.
 Der Bibliothekar. 24. Jahrgang. Berlin 1970.
 Bibliothekar. Moskva 1970.
 Gradivo osnovnega tečaja dokumentacije in informacije. 2. dop. izd. Ljubljana 1965.
 Univerzalna decimalna klasifikacija. Slovenska skrajšana izdaja. Abecedni register. Ljubljana 1971.
 The world almanac and book of facts 1971. New York 1971.
 Vogt Hans-Heinrich: Wissenschaft von A bis Z. Naturwissenschaften. Medizin. Stuttgart 1971.

Das Grosse Duden-Lexikon in acht Bänden. 2. neu bearb. Aufl. Vorauslexikon zu Meyers Enzyklopädischem Lexikon. Mannheim, Wien, Zürich 1969.

Meyers Enzyklopädisches Lexikon (in 25 Bänden). 9. völlig neu bearb. Aufl. Bd. 1., 2. Mannheim, Wien, Zürich 1971.

Brockhaus Enzyklopädie in 20 Bänden. 17. völlig neu bearb. Aufl. 10., 11., 12., 13. Bd. Wiesbaden 1970—1971.

Ežegodnik Bol'šoj sovetskoj enciklopedii. 1969. Moskva 1969.

Bol'saja sovetskaja enciklopedija. 3. izd. 1., 2., 3., 4. Moskva 1970—1971.

Gijo Rene: Dečja enciklopedija Larousse. Beograd 1971.

Kratka b'lgarska enciklopedija. Tom 4., 5. Sofija 1967—1969.

Zeitschrift für Balkanologie. Jahrgang 7. München 1969/70.

Mladje. Koroška kulturna revija. 1970. Celovec 1970.

Vrh Razglednika. Ilustrovan poljudno-znanstven mesečnik. Leto 1. Št. 1., 2., 3. Prevalje 1921.

Slavjanski rodoljub. Faksimile vseh šestih števil iz leta 1849. Trst 1971.

Koroški koledar 1971. Celovec 1971.

Stopetdeset let muzejstva na Slovenskem. Ljubljana 1971.

Argo. Informativno glasilo za arheologijo, zgodovino umetnosti in muzeologijo. Leto 1.—9. Ljubljana 1962—1970.

Die Landeshauptstadt Klagenfurt. Band 1., 2. Klagenfurt 1970.

Petsto let mesta Kočevje. Kočevje 1971.

FILOZOFIJA — PSIHLOGIJA

Radonjić Slavoljub: Uvod u psihologiju. Beograd 1968.

Logar Cene: Fenomenologija. Ljubljana 1970.

Stevanović B.: Pedagoška psihologija. 2. pred. izd. Ljubljana 1970.

Sartre Jean-Paul: Izbrani filozofski spisi. Ljubljana 1968.

Kos Janko: Oris filozofije. 2. popr. in dop. izd. Ljubljana 1970.

Jerman France: Med logiko in filozofijo. Ljubljana 1971.

Berka K. — Mleziva M.: Kaj je logika. Ljubljana 1971.

Heidegger Martin: Evropski nihilizem. Ljubljana 1971.

Vorländer Karl: Zgodovina filozofije. 2. knjiga. Ljubljana 1970.

Fromm Erich: Čovjek za sebe. Zagreb 1966.

De Chardin Pierre Teilhard: Budućnost čovjeka. Split 1970.

Pečjak Vid: Poglavlja iz psihologije. Ljubljana 1965.

Suzuki D. T. — From E.: Zen, budizam i psihoanaliza. Beograd 1969.

Hartman N.: Estetika. Beograd 1968.

Vels Hari: Neuspeh psihoanalize. Beograd 1967.

Olport G. V.: Sklop i razvoj ličnosti. Beograd 1969.

Habermas J.: Javno mnenje. Beograd 1969.

Karuzo J. A.: Socijalni aspekti psihoanalize. Beograd 1969.

Kant Imanuel: Kritika čistoga uma. Beograd 1970.

Spinoza Baruh de: Etika. Beograd 1970.

Ružič Silvio: Bonton za otroke. Ljubljana 1971.

Trstenjak Anton: Človek samemu sebi. Celje 1971.

Trstenjak Anton: Oris sodobne psihologije. 2. knj. Maribor 1971.

Urbančič Ivan: Poglavitne ideje slovenskih filozofov. Ljubljana 1971.

Čimić Esad: Drama ateizacije. Sarajevo 1971.

Skinner B. F.: Nauka i ljudsko ponašanje. Cetinje 1969.

Damjanović Milan: Estetika i razočaranje. Zagreb 1970.

The machine with a mind of its own. London—New York—Sydney—Toronto 1971.

People and Personality. London—New York—Sydney—Toronto 1971.

Love and marriage. London—New York—Sydney—Toronto 1971.

VERSTVO

Vjerske zajednice u Jugoslaviji. Zagreb 1970.

Programma VI. Congressus Mariologici Internationalis. Zagrebiae 6.—12. VIII. Romae 1971.

Dvatisoč. Ljubljana 1969/1970.

Daniel-Rops: Jezus v svojem času. Pleterje 1971.

Cerkev na Slovenskem. Ljubljana 1971.

Religions in Yugoslavia. Ljubljana 1971.

DRUŽBENE VEDE

Mratović Veliko: Družbena in politična ureditev SFRJ. Ljubljana 1971.

Saranata Adam: Osnove sociologije dela. Ljubljana 1968.

Goričar Jože: Oris razvoja socioloških teorij. Maribor 1969.

Črni otroci. Pričevanje črnske mladine o ameriškem rasizmu. Ljubljana 1970.

Izbor socioloških razprav. Ljubljana 1970.

Omladinski pokret Jugoslavije. 1919—1969. Beograd 1969.

Bergant Milica: Tema iz pedagoške sociologije. Ljubljana 1970.

Kavčič Boždan: Zdomci in domovina. Ljubljana 1971.

Erlich Vera St.: Jugoslavenska porodica u transformaciji. Ljubljana 1971.

Supek Rudi: Sociologija. Ljubljana 1971.

Priročnik za izobraževanje kadrov. Ljubljana 1971.

People and their problems. London—New York—Sydney—Toronto 1971.

Krašovec Stane: Človeštvo, kruh in lakota včeraj, danes, jutri. Ljubljana 1970.

Analiza vzrokov smrti otrok od 0 do 6 let v SRS v letu 1969. Ljubljana 1971.

Šarić B. — Korais Z.: Vježbe iz statistike. Zagreb 1967.

Korais-Hekš Zdenka: Statistika. Zagreb 1969.

Abecedni seznam poklicev. Popis prebivalstva in stanovanj v letu 1971. Ljubljana 1971.

Debeniak Božidar: Friedrich Engels — zgodovina in odtujitev. Maribor 1970.

Prispevki za zgodovino delavskega gibanja. Letnik 10. Ljubljana 1970.

Kalivoda Robert: Moderna duhovna stvarnost in marksizem. Ljubljana 1969.

Podmenik Slavko: Človek in socializem. Ljubljana 1970.

Ustavni dokumenti Zveze komunistov iz leta 1847. Ljubljana 1970.

Fischer E. — Marek F.: Kai je Lenin resnično rekel. Ljubljana 1970.

Novak Andrej: Bližnji vzhod v plamenih. Ljubljana 1971.

Kardelj Edvard: Razvoj slovenskega narodnega vprašanja. 3. pregl. in dop. izd. Ljubljana 1970.

Kardelj Edvard: Die Vierteilung. Nationale Frage der Slowenen. Wien—Frankfurt—Zürich 1971.

Metoda za sodobno delovanje zveze komunistov. 1., 2. Ljubljana 1971.

Veiter Theodor: Das Recht der Volksgruppen und Sprachminderheiten in Österreich. Wien—Stuttgart 1970.

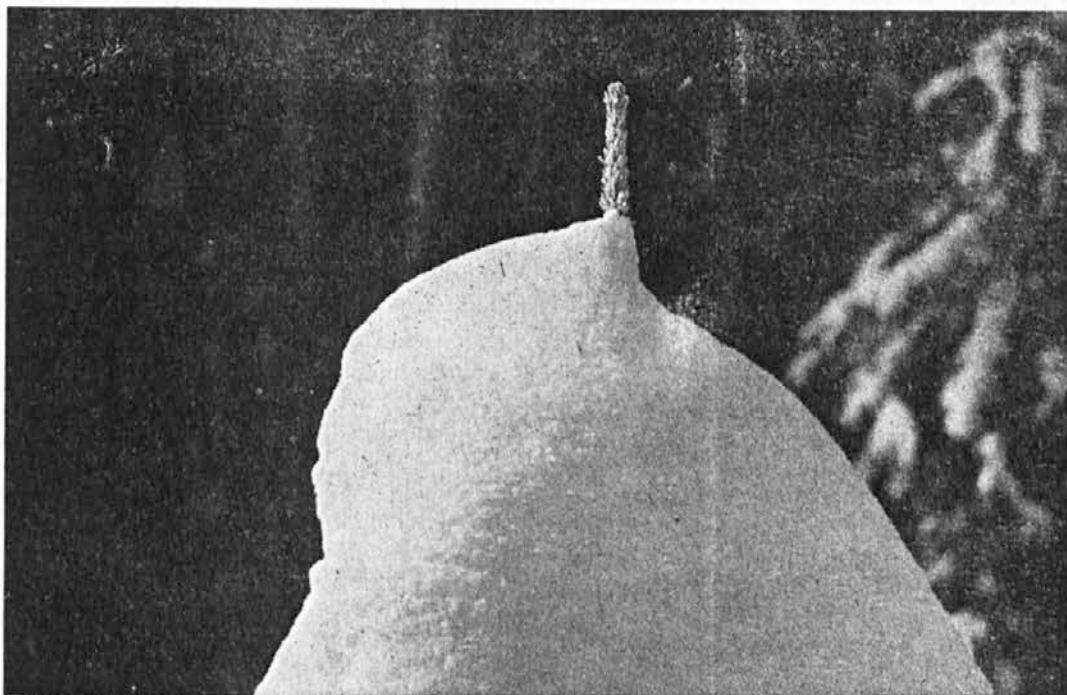
Šircelj Jože: Koroška znamenja. Ljubljana 1970.

Koroški naboiscit. Razprave in članki. Ljubljana 1970.

Koroška in koroški Slovenci. Maribor 1971.

Arnez John A.: Slovenian community in Bridgeport, Conn. New York—Washington 1971.

Wahlen in Klagenfurt 1970. Klagenfurt 1971.

Vršček

Foto: Broman

- Ekonomika Jugoslavije. Opći dio. Zagreb 1970.
- Lavrač Ivan: Politična ekonomija. 1. del. Ljubljana 1971.
- Vučo Nikola: Ekonomska istorija sveta. Beograd 1970.
- Albrecht Roman: Pred novim korakom reforme. Ljubljana 1971.
- Ekonomika preduzeća. (19 brošur.) Beograd 1962.
- Galbraith J. K.: Nova industrijska država. Ljubljana 1970.
- Mlinar Z. — Toš N.: Neizkorišćeni potenciali za društveni razvoj. Ljubljana 1971.
- Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Ljubljana 1970.
- Samoupravljanje i društveno-ekonomski razvitak Jugoslavije. 1950—1970. Beograd 1971.
- Vezjak Danilo: Mednarodne poslovne finance. Ljubljana 1971.
- Bajt Aleksander: Osnovi ekonomike. Zagreb 1967.
- Taborščak Drago: Studij rada. Zagreb 1970.
- Wörterbuch der Ökonomie-Sozialismus. Berlin 1969.
- Braut R. — Krajčević Fr.: Funkcionalna analiza vrijednosti. Zagreb 1971.
- Henderson W. O.: Die industrielle Revolution. Europa 1780—1914. Wien—München—Zürich 1971.
- Čulinović Ferdo: Državnopravna historija jugoslavenskih zemalja. Zagreb 1961.
- Zbirka sudskih odluka. Knj. 15. Sv. 1., 2., 3. Beograd 1970.
- Strohsack Boris: Delovna razmerja v praksi. Ljubljana 1970.
- Kušej Gorazd: Uvod v pravoznanstvo. 3. dop. izd. Ljubljana 1970.
- Osnovni zakon o radnim odnosima. 3. izd. Beograd 1971.
- Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij in drugi predpisi. Ljubljana 1971.
- Temeljni zakon o varnosti cestnega prometa. Ljubljana 1971.
- Kazenski zakon s pojasnili in sodno prakso. Ljubljana 1970.
- Glišić Venceslav: Teror i zločini nacističke Nemačke u Srbiji 1941—1944. Beograd 1970.
- Čulinović Ferdo: Okupatorska podjela Jugoslavije. Beograd 1970.
- Pokreti otpora u Evropi. 1939—1945. Zagreb 1968.
- Kulturni život u JNA. Beograd 1971.
- Černetič Avgust: Osnove narodne obrambe. 1., 2. Ljubljana 1971.
- Humar Joško: Občina in občan. Ljubljana 1970.
- Osnovna šola na Slovenskem. 1869—1969. Ljubljana 1970.
- Širec Jože: Učna zmogljivost slovenskega osnovnošolskega učenca. Ljubljana 1971.
- Seznam osnovnih in srednjih ter višjih in visokih šol na začetku šolskega leta 1970/71. Ljubljana 1971.
- Seznam predavanj na univerzi za študijsko leto 1971—1972. Ljubljana 1971.
- Stres Gvido: Pregled osnovnošolskih zakonov od avstrijskega državnega osnovnošolskega zakona leta 1869 do propada monarhije. (Diplomska naloga.) Ljubljana 1971.
- Leko Ivan: Uvod u pedagogiju. Zagreb 1969.
- Die Schul- und Ausbildungspendler nach Klagenfurt im Jahre 1967. Klagenfurt 1971.
- Stritih B. — Čačinovič-Vogrinič G: Za kakšen svet vzgajamo našega otroka? Ljubljana 1970.
- Zagorc Joža: Pot do sebe. Ljubljana 1970.
- Hribar Spomenka: Vrednote mladih in resnica časa. Ljubljana 1970.
- Kerševan Marko: Religija in sodobni človek. Ljubljana 1970.
- Tekavčič Bogdan: Mladostnik in spolnost. 2. dop. izd. Ljubljana 1970.
- Proučevanje sprejemnih meril za vpis novih študentov na univerzo. Ljubljana 1971.
- Šegula Iva: Etična stališča petnajstletnika. Ljubljana 1969.
- Uspešnost učencev v šoli. Ljubljana 1970.
- Profil in osnove predmetnika iz učnega načrta za poklic avtomehanic. Ljubljana 1971.
- Profil in osnove predmetnika iz učnega načrta za poklic kuhar. Ljubljana 1971.
- Profil in osnove predmetnika iz učnega načrta za poklic prodajalec. Ljubljana 1970.
- Zbornik za historiju školstva i prosvjete. 5. Zagreb 1969—1970.
- Lapuh Milivoj in M.: Kabinetni pouk v sodobni šoli. Ljubljana 1970.
- Nastava i vaspitanje. God. 19. Beograd 1970.
- Vzgoja in izobraževanje. Letnik 1. 1970. Ljubljana 1970.
- Bergant Milica: Teme iz pedagoške sociologije Ljubljana 1970.
- Makarovič Dušan: Za kateri poklic si poklican? Maribor 1971.
- Sluga S.: Telesna vzgoja za nižje razrede osnovne šole. Ljubljana 1971.
- Mužić Vladimir: Metodologija pedagoških istraživanja. Sarajevo 1968.
- Strmčnik France: Analiza šolskih kazni. Ljubljana 1965.
- Skala Anton: O vzgoji razvojno prizadetih otrok. Ljubljana 1962.
- Makarenko A. S.: Knjiga za starše. Ljubljana 1963.
- Pahor Drago in Samo: Začetek osnovnega školstva v tržaški okolici. Trst 1971.
- Pediček Franc: Vozli družinske vzgoje. Ljubljana 1971.
- Kos-Mikuš A. — Svetina J.: Nemirni učenec. Ljubljana 1971.
- Crnković Rudi: Denarni trg v jugoslovanškem gospodarstvu. Maribor 1970.
- Kralj Janko: Poslovna in finančna politika podjetja. Maribor 1969.
- Vezjak Danilo: Organizacija in poslovanje zunanjetrgovinskih podjetij. Maribor 1970.
- Petrović Mirjana: Tehnika poslovanja mednarodne špedicije. Zagreb 1966.
- Obraz Roman: Istraživanje i praćenje inozemnog tržišta. Zagreb 1964.
- Po Jugoslaviji. Turistični vodnik. Maribor 1970—1971.
- Maierbrugger Matthias: Kärntner Sagenbuch. Klagenfurt 1971.
- Baš Angelos: Noša na Slovenskem v poznem srednjem veku v 16. stoletju. Ljubljana 1970.
- Štainerski lektarji in svečarji. Ljubljana 1971.
- Makarovič Marija: Slovenska ljudska noša. Ljubljana 1971.
- Slovenske ljudske pesmi. 1. knj. Pripovedne pesmi, Ljubljana 1971.
- Kuret Niko: Praznično leto Slovencev. 4. del Zima. Celje 1970.
- Laver James: Die Mode. Wien—München—Zürich 1969.
- Niklsbacher-Bregar Neli — Makarovič M.: Ljudske vezenine na Slovenskem. S 26. pril. Ljubljana 1970.
- Hubatschek Erika: Bauernhöfe im südöstlichen Kärnten. Klagenfurt 1970.

MATEMATIKA — PRIRODOSLOVNE VEDE

- Milne L. J. — Milne M.: Ravnotežje v naravi. Ljubljana 1970.
- Vadnal Alojzij: Uvod v matematiko za ekonomiste. Ljubljana 1970.
- Vidav Ivan: Višja matematika. 1. Ljubljana 1968.
- Apsen Boris: Riješeni zadaci više matematike. Uz treći dio repetitorija. Zagreb 1970.
- Križanić France: Vektorska in tenzorska analiza. Ljubljana 1966.
- Nylen P. — Wigren N.: Einführung in die Stöchiometrie. 13.—15. durchgeseh. Aufl. Darmstadt 1969.
- Pejović T.: Matematička analiza. 4. 5. izd. Beograd 1971.
- Miličić P. — Uščumlić M.: Zbirka zadataka iz više matematike. 2. deo. Beograd 1971.
- Mitrinović D.: Kompleksna analiza. 2. izmenj. i dop. izd. Beograd 1971.
- Strubecker Karl: Načrtna geometrija. Zagreb 1970.
- Vadnal Alojzij: Rešeni problemi linearnega programiranja. Ljubljana 1971.
- Pirnat V.: Zanimivosti nočnega neba. Ljubljana 1970.
- Hoyle Fred: Astronomija. Ljubljana 1971.
- Avsec F. — Prosen M.: Astronomija za 4. razr. gimnazije. Ljubljana 1971.
- Verre werelden. Utrecht—Antwerpen 1971.
- Golubović D.: Mehanika. Zbirka zadataka iz statistike i otpornosti materijala. Zagreb 1971.
- Kladnik Rudolf: Osnove fizike za tehnike. 1. del. Ljubljana 1969.
- Eksolozija znanosti. Fizikalno vesolje. Ljubljana 1969.
- Nešković Milutin: Elementi biofizike. Beograd—Zagreb 1971.
- Hribar Marian: Rešene naloge iz fizike z republiških tekmovanj. Ljubljana 1971.
- Armitage E. — Müller G.: Physikalische Übungen für die Oberstufe. Köln 1971.
- Melorova Moderna neorganska hemija. 3. izd. Beograd 1968.
- Botsch Walter: Salz des Lebens. Stuttgart 1971.
- Baldwin Ernest: Dinamička biokemija. 2. dop. izd. Zagreb 1966.
- Guzelj L.-Dular M.: Anorganska analitiška kemija. 2. del. Kvantitativna analiza. Ljubljana 1967.
- Kern Wilfrid: Grundlegende Versuche zur chemischen Atomistik. 2. verb. Aufl. Köln 1971.
- Höll Karl: Wasser. 5., völlig Neubearb. u. erw. Aufl. Berlin 1970.
- Schniepp Hermann: Evolution der Erde. Stuttgart 1971.
- Oceani. Človek osvaja globine. Ljubljana 1971.

- Pronjan C.: Secrets of the sea. London 1971.
- Levine Robert P.: Genetika, Zagreb 1971.
- Im Reich der Natur. Klagenfurt 1969.
- How the body functions. London 1971.
- Baumann K-Bruggaier W.: Biologische Übungen in der Mittelstufe. Köln 1971.
- Baby's first years. London-Sydney-New York-Toronto 1971.
- Huxley J.: El maravilloso mundo de la evolution. Madrid 1971.
- Het geheim von het leven. Utrecht-Antwerpen 1971.
- Steward F. C.: Fiziologija biljaka. Beograd b. 1.
- Amann Gottfried: Bodenpflanzen des Waldes. Melsungen 1970.
- Buchsbaum R.-Milne L.: Nižje živali. Ne-vretenčarji brez žuželk. Ljubljana 1971.
- Kosmos. 66. Jahrgang. 1970. Stuttgart 1970.
- Fisher J.-Peterson R. T.: World of birds. London 1971.
- From womb to tomb. London 1971.

UPORABNE VEDE — MEDICINA — TEHNIKA

- Radojčić B.: Klinička neurologija. 2. dop. i prer. izd. Beograd — Zagreb 1965.
- Willfort Richard: Zdravilne rastline in njih uporaba. Maribor 1971.
- Bedjanič Milko: Infekcijske bolezni. Ljubljana 1970.
- Varl Bojan: Notranje bolezni. Ljubljana 1968.
- Jerše Marjan: Splošna patologija za srednje medicinske sestre. Ljubljana 1970.
- Zollinger H. U.: Pathologische Anatomie. Bd. 1., 2. u. 3. überarb. Aufl. Stuttgart 1971.
- Touristikmedizin. Leitfaden für die ärztliche Praxis. Stuttgart 1971.
- Nauka o spolnosti. Enciklopedijski leksikon Mozaik znanja. Beograd 1971.
- Gelenčir Nikola: Prirodno liječenje biljem i ostalim sredstvima. Zagreb 1970.
- Pertl Eman: Spolna poučitev in spolna vzgoja. Maribor 1971.
- Kostič Aleksander: Višejezični medicinski rečnik. Beograd-Zagreb 1971.
- Ravnič Helena: Higiena za srednje šole za medicinske sestre. Ljubljana 1971.
- Dieta za hujšanje in vzdrževanje telesne teže. Ljubljana 1970.
- Hiron Peter: Zdravstveni leksikon. Ljubljana 1970.
- Černelč Draga: Alergija in alergijske bolezni v otroški dobi. Ljubljana 1971.
- Mižigoj-Repoš-Štukelj: Prva pomoč. Ljubljana 1971.
- Liječnik u kući. Popularni zdravstveni priručnik. Zagreb 1971.
- Bošković Marjan: Anatomija čoveka. 7. izd. Beograd-Zagreb 1971.
- Damage and disorder. London-Toronto 1971.
- Surgery today. London-Toronto 1971.
- Šešek Ferdo: Blagoznanstvo. 3. del. Ljubljana 1971.
- Rečnik industrijskog i trgovinskog poslovanja. Beograd 1970.
- Rečnik industrijske tehnologije. Ljubljana 1971.
- Rečnik industrijske elektrotehnike. Ljubljana 1971.
- Rečnik motora, saobraćajnih vozila i opreme. Ljubljana 1971.
- Appel Fred: Raumfahrt. London 1971.

Cimperman Pepi

- Römer B.-Veble V.: Tehnologija s poznavanjem robe. 2. dio. 4. prerad. izd. Zagreb 1970.
- Romer B.: Poznavanje robe s tehnologijom. Zagreb 1969.
- Kraut Bojan: Džepni strojarski priručnik, 7. prer. i dop. izd. Zagreb 1970.
- Hogben Lancelot: El maravilloso mundo de la energia. Madrid 1970.
- Elektronski računalniki. Ljubljana 1971.
- Kako deluje. 2. del. Ljubljana 1971.
- Vucelić M. M.: Apollo 14. Zagreb 1971.
- Sekulić Dušan: Mašinski elementi. 1. deo. Beograd 1971.
- Lasić Dušan: Nelinearni elementi elektronike. 2. izd. Ljubljana 1971.
- Vitas D.-Trbojević M.: Mašinski elementi. 3. Beograd 1971.
- Jenčič Raoul: Dosuševanje sena. Ljubljana 1970.
- Kač Miljeva: Herbicide. Ljubljana 1970.
- Verbič Janez: Krmljenje krav. Ljubljana 1970.
- Leskošek Mirko: Praktično gnojenje. Ljubljana 1970.
- Arko Stanko: Pes, moj prijatelj. Koper 1971.
- The world encyclopedia of dogs. London 1971.
- Matajce-Košak-Kramberger: Prehrana zdravega in bolnega dojenčka. 4. dop. izd. Ljubljana 1971.
- Špolar Ivan: Nasveti za vsakdanjo rabo. Ljubljana 1971.
- Adam Hans Karl: German cookery. New York 1971.
- Marinc Ivo: Tehnologija tekstila za polklicne šole oblačilne stroke. Ljubljana 1971.

- Bučar France: Vprašanja sodobne organizacije. Ljubljana 1971.
- Kostič Živko K.: Osnove organizacije preduzeća. 8. izd. Beograd 1971.
- Kralj Janko: Finančno vodenje podjetja. Maribor 1971.
- Higiena dela in tehnično varstvo pri delu za strokovne šole. Maribor 1970.
- Milošević Fr.-Baković I.: Birotehnika. Zagreb 1965.
- Turk Ivan: Upravljalni vidik računovodstva. Maribor 1971.
- Potočnik Vekoslav: Komercialno poslovanje. Kranj 1971.
- Korasić-Mraković-Zimmermann: Suvremena auto-škola. Zagreb 1970.
- Mohorič Ivan: Dva tisoč let železarstva na Gorenjskem. Ljubljana 1970.
- Hundert Jahre Böhler Edelstahl. 1870—1970. Wien 1970.
- Metalurški rečnik iz oblasti crne metalurgije. Beograd 1971.

UMETNOST — ARHITEKTURA — SLIKARSTVO — GLASBA — ŠPORT

- Urbanistični načrt aglomeracije Ravne-Prevalje. Ravne 1970.
- Jugoslovenski institut za urbanizam i stanovanje Beograd u godini 1970. Beograd 1971.
- Varstvo spomenikov. 13.-14. letnik. 1968-1969. Ljubljana 1970.
- Mušič Marjan: Arhitektura slovenskega kozolca. Ljubljana 1970.
- Arhitektura SSSR. God. 38. 1970. Moskva 1970.
- La maison française. Paris 1968. 1969. 1970.

- Schöner Wohnen. 1970. Hamburg 1970.
 Mein Eigenheim. 1970. Ludwigsburg 1970.
 Die Kunst und das schöne Heim. 81., 82. Jahrgang. 1969, 1970. München 1969, 1970.
 Venturi Robert: Complexity and contradiction in architecture. New York 1966.
 Schmiedeeisen. Leipzig 1967.
 Badstübner Ernst: Fenster. Leipzig 1970.
 Batacchi Franco: Schmiedeeisen für Haus und Garten. Tübingen 1970.
 Thielen Joseph: Türen aus Holz. 1. Teil Luxembourg 1961.
 Gittertüren, Gittertore. 2. Aufl. Lübeck 1967.
 Balkon- und Brüstungsgitter. Lübeck 1965.
 Treppengeländer. 2. Aufl. Lübeck 1968.
 Trenngitter im Raum. Lübeck 1966.
 Kühn Fritz: Geschmiedetes Eisen. 12. Aufl. Tübingen 1968.
 Schindler Ernst: Gitter und Tore. Lübeck 1970.
 Wehlte Kurt: Werkstoffe und Techniken der Malerei. Ravensburg 1967.
 Bucci Mario: Joan Miro, Ljubljana-Zagreb 1970.
 Cresti Carlo: Le Corbusier, Ljubljana-Zagreb 1970.
 Jaffé Hans L.: Pablo Picasso. Ljubljana-Zagreb 1970.
 Hafner German: Atene in Rim. Ljubljana 1970.
 Schultze Jürgen: Devetnajsto stoletje, Ljubljana 1971.
 Ivan Meštrović. Zagreb-Ljubljana 1970.
 Umetnostni zakladi Jugoslavije. Ljubljana-Beograd 1970.
 Cevc Emilijan: Poznogotska plastika na Slovenskem. Ljubljana 1970.
 Rozman Ksenija: Mihael Stroj. 1803-1971. Ljubljana 1971.
 Pečar Borut: Obraz, zarisan v čas. Ljubljana 1970.
 Schlug-Wille Christa: Bizanc in njegov svet. Ljubljana 1970.
 Schlug Albert: Naša doba. Ljubljana 1970.
 Bihaili-Merin Oto: Marij Pregelj. Maribor 1970.
 Peić Matko: Pristop likovnom djelu. Zagreb 1971.
 Arnason H. H.: Geschichte der Modernen Kunst. Malerei—Skulptur—Architektur. Bremen 1970.
 Britanski muzej London. Ljubljana 1971.
 Vatikanski muzej Rim. Ljubljana 1971.
 Louvre Pariz. Ljubljana 1971.
 Münsterberg Hugo: Indijski prostor. Ljubljana 1971.
 Crkvena umjetnost Hrvatske. Zagreb 1971.
 Revolucija in umetnost. Izbor slovenske partizanske grafike in risbe z motivi partizanskega zdravstva. Ljubljana 1971.
 Spomeniki revoluciji. Jugoslavija. Sarajevo 1968.
 Umetnost na tlu Jugoslavije od praistorije do danas. Beograd-Sarajevo 1971.
 Bihaili-Merin Oto: Die Naiven der Welt. Stuttgart-Berlin-Köln-Mainz 1971.
 Zbornik za umetnostno zgodovino. Nova vrsta. Letnik 8. Ljubljana 1970.
 Film + Ton Magazin. 16. Jahrg. 1970. München 1970.
 Foto-magazin. 21. Jahrg. 1970. München 1970.
 Ekran. Letnik 8. Ljubljana 1970.
 Pjesma nad pjesmama kralja Salomona. Zagreb 1971.
 Heveler Kasper: Muzički leksikon. Novi-Sad 1967.
 Muzikološki zbornik. Zv. 6. Ljubljana 1970.
 Prek Stanko: Teorija glasbe. Ljubljana 1970.
 Andreis-Cvetko-Đurić: Historijski razvoj muzičke kulture v Jugoslaviji. Zagreb 1962.
 Muzička umjetnost. 6. neizmij. izd. Zagreb 1969.
 Gobec Radovan: Dirigiranje. Ljubljana 1971.
 Porteous John: Münzen. 2. Aufl. Frankfurt/M 1970.
 Pick Albert: Papiergeld Katalog. Europa seit 1900. München 1970
 Brown Laurence: Coin Collecting. London 1969.
 Hobson Burton: Münzenbestimmen. München 1970.
 Rudan Helmar und Othmar: Das Stadttheater in Klagenfurt. Klagenfurt 1960.
 Moravec Dušan: Iskanje in delo Ferda Delaka. Ljubljana 1971.
 Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. 7. knj. 17—18. Ljubljana 1971.
 Kuchař Radovan: Deset velikih sten. Maribor 1970.
 Almanah jugoslovenskog športa. 1964—1968. Beograd 1970.
 Klinar Stanko: Karavanke. Planinski vodnik. Ljubljana 1971.
 Kugy Julius: Julijske Alpe v podobi. Maribor 1971.
 Plezalni vzponi. Vzhodne Julijske Alpe. Ljubljana 1970.
 JEZIKOSLOVJE
 Rossi A.: Piccolo vocabolario della lingua italiana moderna. Bologna 1970.
 Dizionario serbocroato-italiano, sloveno-italiano. Bologna 1969.
 Dizionario italiano serbocroato-sloveno. Bologna 1969.
 Mavrhofe M.: Sanskrit-Grammatik. 2. völlig neu bearb. Aufl. Berlin 1965.
 Schmid W.: Geschichte der lateinischen Sprache. Berlin 1966.
 Rakuša Rudolf: Metodiko de la esperanto-instruado. Ljubljana 1970.
 Lexicon latinitatis medii aevi Jugoslaviae. Fasciculus 1. A-Clericellus. Zagrabiae 1969.
 De Sosir F.: Opšta lingvistika. Beograd 1969.
 Stenzler A. Fr.: Elementarbuch der Sanskrit-Sprache. 16. Aufl. Berlin 1970.
 Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti. Vindobonae 1850.
 Weinreich Uriel: Modern English-Yidisch, Yidisch-english. New York 1968.
 Haugen Einar: Norwegian-English dictionary. Oslo-Madison 1965.
 Ivšić Stjepan: Slovenska poredbena gramatika. Zagreb 1970.
 Radovi. Razdio lingvističko-filološki. 5. 1968/69. 1969/70. Zagreb 1970.
 Slavistična revija. Let. 17., 18., 19. Maribor 1969, 1970, 1971.
 Toporišič Jože: Slovenski knjižni jezik. 4. Maribor 1970.
 Skljarov Miho: My govorim po ruski. 1., 2., 3., 4. Zagreb 1970—1971.
 Poljanec R. F.: Njemački književni izgovor. Zagreb 1961.
 Težak Stjepko-Babić S.: Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika za osnovne i druge škole. 4. izd. Zagreb 1971.
 Brabec-Hraste-Živković: Gramatika hrvatskosrpskoga jezika. 9. izd. Zagreb 1970.
 Hamm Josip: Kratka gramatika hrvatskosrpskog književnog jezika za strance. Zagreb 1967.
 Umjetnost riječi. God. 14. 1970. Zagreb 1970.
 Eckersley C. E.—Kaufmann W.: English commercial practice and correspondence. London 1970.
 Fremdsprachen. 1970. Leipzig 1970.
 Webster's new dictionary of synonyms. Springfield 1968.
 Omerza Zdravko: Uporabna fonetika. Ljubljana 1970.
 Jezični savjetnik sa gramatikom. Zagreb 1971.
 Jonke L.: Hrvatski književni jezik 19. i 20. stoljeća. Zagreb 1971.
 Cours de français. Ljubljana 1971.
 Linguaphone corso d'italiano. Ljubljana 1971.
 Janconius H.: Groot nederlands-engels woordenboek Deel 1., 2. Leiden 1950.
 KNJIŽEVNOST
 Rotar Janez: Iz prispevkov. Maribor 1971.
 Vidmar Josip: Odgovori. Ljubljana 1970.
 Kramberger Marijan: Državljan te dežele. Maribor 1970.
 Alberes Rene-Maria: Istorija modernog romana. Sarajevo 1967.
 Krakar Lojze: Goethe in Slovenien. München 1970.
 Svetovna književnost. Ljubljana 1970.
 Finžgarjeva pisma Ferdinandu Koledniku. Celovec 1971.
 Živi Orfej. Velika antologija slovenske poezije. Ljubljana 1970.
 Uvod u književnost. 2. dop. izd. Zagreb 1969.
 Pristup književnom djelu. 10. izd. Zagreb 1970.
 Lirika, epika, dramatika. 2. predelana izd. Murska Sobota 1971.
 Zdravec Franc: Zgodovina slovenskega slovstva. 5. Maribor 1970.
 Novejša hrvaška poezija. Antologija. Ljubljana 1971.
 Friedenthal Richard: Goethe. 1., 2. Ljubljana 1971.
 Srečko Kosovel v Trstu. Trst 1970.
 Kermauner Taras: Izročilo in razkroj ali samorazdejanje humanizma v povojni slovenski poeziji. Ljubljana 1970.
 Vidmar Josip: Slovenske razprave. Ljubljana 1970.
 Lavrin Janko: Književnost in duh časa. Ljubljana 1968.
 Biblia, tu je, vse svetu pismu, Stariga inu Noviga Testamenta. Ljubljana-München 1968.
 Jugoslovenski književni leksikon. Novi Sad 1971.
 Srpska književnost u sto knjiga, 10 knjig. Beograd 1971.
 Šicel M.: Pregled novije hrvatske književnosti. 2. proš. izd. Zagreb 1971.
 Trubar Primož: Catechismus. 1550. (Faksimile.) V Ljubljani 1970.
 Laudse: Daudedsching. Leipzig 1970.
 Der Fiedler vom Getto. Jiddische Dichtung aus Polen. Leipzig 1968.
 Zeitverkürzer. Deutsche Anekdoten aus fünf Jahrhunderten. Leipzig 1970.

- Strindsberg Gusti: Mojih pet življenj. Maribor 1971.
- Rebula Alojz: Gorje zelenemu drevesu. Maribor 1971.
- Mare nostrum. Antologija hrvatske poezije o moru. Zagreb 1971.
- Ondruš Jan: Posunok s kvetom. Bratislava 1968.
- Kupec Ivan: Hodina s anjelom. Bratislava 1968.
- Kostraj Jan: Len raz. Brno-Bratislava 1968.
- Slatkovič Andrej: Detvan. Bratislava 1963.
- Žary Štefan: Ikar večne živj. Bratislava 1960.
- Mošin Vladimir: Kopitarjeva zbirka slovenskih rokopisov in Zoisov cirilski fragment iz NUK. Ljubljana 1971.
- Bernik France: Pisma Frana Levca. Ljubljana 1971.
- Prešeren France: Szonettkoszoriu. Murska Sobota 1971.
- Bor Matej: A wanderer in the atom age. Ljubljana 1970.
- Cankar Ivan: My life and other sketches. Ljubljana 1971.
- Šuster Andrej-Drabosnjak: Igra o izgubljenem sinu. Ljubljana 1970.
- Perkonig Josef Friedrich: Ausgewählte Werke. Bd. 1.—8. Klagenfurt 1965—1968.
- Messner Janko: Skürne storije. Maribor 1971.
- Messner Janko: Ansichtskarten von Kärnten. Maribor 1970.
- Kokot Andrej: Ura vesti. Celovec 1970.
- Polanšek Valentin: Karantanske. Ljubljana 1971.
- Nussbaumer Erich: Kärnten in Wort. Aus der Dichtung eines halben Jahrhunderts. Klagenfurt 1971.
- Kindlers Literatur Lexikon. Bd. 1., 2., 3., 4. A-Gja. Zürich 1970—1971.
- Literatura i isskustvo narodov SSSR i zarubežnih stran. Moskva 1970.
- Uhrin Pavol: Literaturny sprievodca po Slovensku. Bratislava 1966.
- Perler e prosa. Norske noveller. b. k. 1970.
- Russische sowjetische Literatur im Überblick. Leipzig 1970.
- Deutschsprachige Literatur im Überblick. 2. Aufl. Leipzig 1971.
- Curtius E. R.: Evropska književnost i latinsko srednjovjekovlje. Zagreb 1971.
- Šita V.-Čosja R.: Traganja. Antologija albanske proze na Kosovu. 1945—1970. Sarajevo 1971.
- Literaturen der Völker der Sowjetunion. Leipzig 1968.
- Gedichte der Menschheitsdämmerung. München 1971.
- Die Menschheitsdämmerung, Interpretationen zum Deutschunterricht. Ljubljana 1971.
- Schulte-Sasse Jochen: Die Kritik an der Trivialliteratur seit der Aufklärung. München 1971.
- Jugoslovanski simpozij o urbani geografiji. Ljubljana 5.—7. oktobra 1970. Ljubljana 1971.
- Gilbert John: Charting the vast Pacific. London 1971.
- Landen en volken. Utrecht-Antwerpen 1971.
- Norveška u slici i riječi. Oslo 1970.
- Dänemark von A bis Z. Kopenhagen b. 1. Rus Roman: Vodnik po Rimu. 2. izpop. izd. Celovec 1970.
- Singer Blaž: Vodnik na poti med Slovenci na Koroškem. Maribor 1970.
- Pečjak Vid: Ameriške razglednice. Ljubljana 1970.
- Hedin Sven: Skozi azijsko divjino. 1., 2. Ljubljana 1970.
- Polyglott-Reiseführer. Frankfurt Rhein — Main — Gebiet. — Hamburg. — Berlin. — Köln. — Schwarzwald. — Westschweiz. — Wallis. — Ägypten. — Schottland. Irland. — Steiermark. Burgenland.
- Piuk Hans: Ortskunde—Heimatkunde. Klagenfurt 1970.
- Willis T.: The Frozen world. London 1971.
- Huxley E.: The challenge of Africa. London 1971.
- Hillman M.: Bridging a continent. London 1971.
- Brandt Frithiof: Sören Kierkegaard. 1811—1855. Kopenhagen 1963.
- Rohde Peter: Sören Kierkegaard. Kopenhagen b. 1.
- Nielsen Erling: Hans Christian Andersen. Kopenhagen b. 1.
- Vauhnik Vladimir: Memoiren eines Militärtattachés. Buenos Aires 1967.
- Mole Vojeslav: Iz knjige spominov. Ljubljana 1970.
- Bourtembourg Pierre: Gandhi. Velika duša Indije. Maribor 1971.
- Josip Broz Tito. Ljubljana 1971.
- Marinko Miha: Moji spomini. Ljubljana 1971.
- Štajner Karlo: 7000 dana v Sibiru. Zagreb 1971.
- Mc Guigan Dorothy Gies: Habsburžani privatno. Ljubljana 1970.
- Puš Ivan: Žarnogrobiščna nekropola na dvorišču SAZU v Ljubljani. Ljubljana 1971.
- Zgodovina revolucij XX. stoletja. 2., 3., 4. knjiga. Ljubljana 1971.
- Pareti L.: Stari svet. Zgodovina človeštva. 2. knj. 2. zv. Ljubljana 1971
- Valvasor V.: Die Ehre des Herzogthums Crain. 1., 2. München 1970.
- Slovenske dežele na zemljevidih od 16. do 18. stoletja. Ljubljana 1969.
- Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark. 61., 62. Jahrg. Graz 1970—1971.
- Od kmečkih uporov do slovenske državnosti. Maribor 1971.
- Karadordević Đorđe: Resnica o mojem življenju. Ljubljana 1970.
- Obljetnice hrvatskih velikana. Zagreb 1971.
- Südkärnten. Kärntner Museumsschriften. 50. Klagenfurt 1970.
- Ravbar Alojz: Zakaj je padla španska republika. Ljubljana 1971.
- Ryan Cornelius: Najdaljši dan. 6. junij 1944. Ljubljana 1971.
- Carinthia I. 160. Jahrgang. 1970. Klagenfurt 1970.
- Iz starejše gospodarske in družbene zgodovine Ljubljane. Ljubljana 1971.
- Atlas der Steiermark. Graz 1970.
- Preporodovci proti Avstriji. Ljubljana 1970.
- Gesamtinventar des Steiermärkischen Landesarchives. Graz 1959.
- Neumann Wilhelm: Abwehrkampf und Volkabstimmung in Kärnten 1918—1920. Klagenfurt 1970.
- Pavlin Mile: Petnajsta brigada. Ljubljana 1969.
- Bavec Franjo-Branko: Bazoviška brigada. Ljubljana 1970.
- Pervanie E.-Hočevar J. A.: Četrta prekomorska brigada. Ljubljana 1969.
- Šmit J.—Bordon R.—Klun A.: Peta prekomorska brigada. Nova Gorica 1969.
- Vilhar S.—Klun A.: Narodnoosvobodilni boji Primorcev in Istranov v Afriki. Ljubljana 1970.
- Vukmanović Svetozar-Tempo: Revolucija koja teče. Knj. 1., 2. Beograd 1971.
- Accoce P.—Quet P.: Vojna ie bila dobljena v Švici. Ljubljana 1971.
- Vestnik koroških partizanov. Leto 1., 2., 3. Ljubljana 1967—1970.
- Stiplovšek Miroslav: Šlandrova brigada. Ljubljana-Maribor 1971.
- Sunaiko Stevo: Sodelovanje slovenskih in hrvaških narodnoosvobodilnih enot. 1941—1945. Ljubljana 1971.
- Lotrič Tone: Škofjeloški odred. Ljubljana 1971.

Janko Kotnik

Iz „srbske“ v rusko vojsko

(Iz mojih ruskih spominov)

Že pred pohodom v Dobrudžo se je zaradi nekaterih nezdravih in neurejenih razmer v diviziji pojavljajo v vrstah dobrovoljcev precejšnje nezadovoljstvo. Ko je bila divizija po končanih bojih v rezervi, se je to nezadovoljstvo še stopnjevalo in priklopelo z vsa silo na dan. Včasih smo zaupno potožili kakemu dobrohotnemu in nam naklonjenemu srbskemu oficirju svoje težave. Ta pa nas je samo lahko potolažil, češ naj potrpiamo, saj se bo sčasoma vse uredilo. Dejansko pa

se ni nič spremenilo in je vse ostalo pri starem.

Ni nam torej preostalo drugega, kakor da se obrnemo na najvišje mesto, na komandanta korpusa, generala Živkovića. Na posebnem sestanku, kjer se nas je zbralo 29 častnikov, smo sklenili nasloviti na komandanta spomenico približno naslednje vsebine:

1. **Srbski** dobrovoljski korpus naj se preimenuje v **jugoslovanski** dobrovoljski korpus, kajti naziv jugoslovanski bo po-

ZEMLJEPIS — ZGODOVINA

- Štajerska, Koroška in Prekmurje. Ljubljana 1970.
- Kolar V.-Bufalari G.: Jadran, morje miru. Ljubljana-Firenze 1970.
- Plavi Jadran. Ljubljana 1971.
- Novo mesto. Kulturnozgodovinski vodnik. Novo mesto 1971.

leg srbskega imena vseboval tudi hrvatsko in slovensko ime. Svet je pravkar bral o srditih in junaških bojih **srbske** divizije v Dobrudži. Pri določitvi bodočih meja Jugoslavije bi to lahko zmotno vplivalo na odločujoče državnike.

2. Pritožili smo se zaradi nekorektnega in netovariškega obnašanja nekaterih višjih oficirjev, ki so imeli nas prostovoljce za nekaj manjvrednega in so nas večkrat tudi dejansko žalili.

3. Očitati smo komandi, da nas je poslala na fronto zelo pomanjkljivo oborožene. Moštvo je imelo stare, zarjavele avstrijske puške, zaplenjene ujetnikom. Puške so bile brez šaržerjev, tako da so jih morali vojaki po vsakem strelu posebej polniti. Bolgari in Turki pa so imeli šaržerje s petimi naboji, Nemci pa so celo že uvajali šaržerje s 25 patronami. Tudi strojnice in topovi so bili zastareli in v nezadostnem številu. Ta pomanjkljiva in nezadostna oborožitev pa je bila tudi kriva nepotrebnih velikih izgub v nenemem boju.

4. Zahtevali smo odpravo batinanja kot ostanka srednjeveške disciplinske kazni.

5. Odločno smo protestirali zoper nasilno mobilizacijo vojnih ujetnikov za dopolnitev druge divizije in zoper krute metode, s katerimi smo v posameznih primerih to mobilizacijo izvajali.

6. Končno smo opozorili komando še na dejstvo, da so oficirji prostovoljci tudi v gmotnem pogledu močno zapostavljeni v primerjavi s položajem srbskih oficirjev. Srbski oficir s Krfa je imel z dodatki vred skoraj trikrat večjo plačo kot prostovoljec istega čina.

Zadnje točke nismo smatrali kot bistvene za vsebino spomenice, saj pri vstopu v dobrovoljce nismo zahtevali določene plače kot kaka najemniška vojska, ampak smo se zadovoljili, ne glede na čin, s plačo najnižjega ruskega oficirskega čina, praporščika.

V dodatku k spomenici smo zaprosili še za sprejem pri komandantu korpusa, da bi se v medsebojnem in tovariškem razgovoru pomenili o zgoraj navedenih in še drugih problemih v korpusu.

Čez nekaj dni nas je komandant res dal poklicati. A sprejel nas ni general Živković sam, temveč njegov namestnik, polkovnik X. Ta sprejem pa se je takoj spremenil v strog vojaški raport, pri katerem točke naše spomenice sploh niso prišle v poštev, marveč se je namestnik generala postavil na strogo vojaško stališče in nam naštel kar celo rešto disciplinskih postopkov, češ da nismo vložili spomenice po službeni poti, ampak smo jo direktno naslovili na najvišjega komandanta, da smo puntarji, avstrijakanti itd. in da zaslužimo najstrožjo vojaško kazen. Ker pa še nismo bili srbski državljani, nas niso mogli temu primerno kaznovati; pač pa so nas takoj po raportu pod vojaško stražo predali ruskim vojaškim oblastem z naročilom, da nas pošljejo nazaj v ujetniška taborišča ali pa v Sibirijo. Rusi so nas res »zaprli« v neko vojašnico, in sicer v zelo prijazno veliko dvorano s sveže postlanimi posteljami, kjer smo čakali na našo nadaljnjo usodo.

V soboto pred pravoslavno veliko nočjo nas je prišla zasliševati komisija višjih ruskih oficirjev. Ko smo jim temeljito ob-

razložili naš položaj in tudi povedali vzroke naše akcije, ko so slišali, da smo se borili z ramo ob rami skupaj z ruskimi in romunskimi četami, ko so videli na prsih mnogih izmed nas ruska, romunska in srbska odlikovanja in ko smo izjavili, da smo pripravljene boriti se še nadalje v vrstah ruske armade proti skupnemu sovražniku, niso mogli verjeti, kako je mogla srbska komanda postavljati tako sramotne zahteve. Po končanem zaslišanju — sicer pa to ni bilo zasliševanje, ampak tovariški pomenek — so nam obljubili, da bodo skušali čimprej urediti našo zadevo,

Dr. Janko Kočnik v svojih ruskih letih

zahtevam srbske komande pa da nikakor ne morejo ustreči. Medtem pa naj mirno čakamo nadaljnjih ukrepov.

Naslednji dan je bila pravoslavna velika noč. Gospodinje, pri katerih smo stanovali, in druge odeške znanke so nam za ta dan nanosile vseh mogočih velikonočnih dobrot, ki jih gotovo niti doma ne bi bili deležni. Dasi je teklo že skoraj četrto leto vojne (1917) in so v Avstriji že močno zategovali pasove, je bilo na Ukrajini, žitnici Rusije, še vedno vsega dovolj.

Takoj po naši »aretaciji« smo poslali ruskemu vojnemu ministru Gučkovu v takratni Petrograd obširno poročilo o razmerah v korpusu, hkrati pa smo priložili seznam oficirjev, ki so želeli vstopiti v rusko vojsko. Še preden je preteklo teden dni, je prispel v odeško vojno okrožje brzojavni odgovor s podpisom ministra Gučkova, s katerim so bili sprejeti v rusko armado prvi štirje v navedenem seznamu, sprejem ostalih pa bo sledil v najkrajšem času. Med prvimi štirimi je bilo tudi moje ime. To je bilo vsekakor najlepše zadoščenje za naše nezasluženo ponižanje.

Zaradi brezobzirnega in žaljivega ravnanja srbske komande z našo skupino je postajalo nezadovoljstvo med dobrovoljci še večje. Iz istih načelnih razlogov in deloma tudi iz solidarnosti z nami je zapu-

stilo korpus še 120 oficirjev in 12.740 mož. Oficirji so večinoma prestopili v rusko vojsko, vojaki deloma tudi, nekaj pa se jih je zaposlilo po tovarnah ali na kmetih.

Ko bi bile takratne srbske politične in vojaške oblasti pokazale nekoliko več razumevanja za upravičene težnje dobrovoljcev, bi nikoli ne bilo prišlo do tega množičnega izstopa. Da je bilo mogoče vsaj delno ustreči tem željam, sledi iz dejstva, da so kmalu po tej krizi preimenovali srbski dobrovoljski korpus v dobrovoljski korpus Srbov, Hrvatov in Slovencev, uredili materialni položaj oficirjev dobrovoljcev in odpravili tudi batinanje kot disciplinsko kazen.

Navzlic vsem tem nevšečnostim pa mi je Odesa ostala v najlepšem spominu. Živelimo kot ena družina, tesno povezani med seboj z najsvetlejšimi ideali. Tudi z večino oficirjev iz Srbije, vsaj nižjih činov, smo se dobro razumeli. Bili so med njimi res neustrašeni junaki in požrtvovalni tovariši. Zato nam je bilo v resnici težko, ko smo se po enoletnem družnem in prijateljskem sožitju morali tako nenadoma ločiti.

Ko so nam sporočili vsebino brzojavke, smo se imenovani štirje takoj naslednji dan javili poveljstvu odeškega vojnega okrožja, kjer so nas porazdelili na posamezne vojaške enote. Zaenkrat pa so nam dali teden dni dopusta, da medtem uredimo svoje zasebne zadeve in se polagoma prilagodimo novemu vojaškemu režimu.

Dne 28. aprila 1917. sem redno nastopil službo v ruski armadi. Dodeljen sem bil 22. sibirskemu strelskemu polku, ki je bil na fronti v romunskih Karpatih. Takoj drugi dan po nastopu službe pa mi je bila dana precej odgovorna naloga. Spremljati sem namreč moral oddelek rezervistov v romunsko mesto Roman, kjer je bil štab 22. polka. Od tod so potem pošiljali rezerviste na posamezne frontne odseke. Zakaj je bila ta navidezno lahka naloga tako odgovorna? Opozorili so me namreč, da se pri transportih na fronto v zadnjih časih porazgubi kar po deset odstotkov celotnega sestava. Bilo je namreč že po marčni revoluciji in prejšnja stroga vojaška disciplina je začela močno popuščati.

Zelo me je skrbelo, kako bom opravil svoj prvi službeni nastop v ruski vojski. Pred vkrcanjem v vagone sem dal zbrati ves oddelek. V kratkem nagovoru sem jim omenil slavno preteklost ruske vojske, ki je naj nikakor ne osramote v zadnjem hipu, saj itak vse kaže, da bo vojne kmalu konec. Sicer pa da so še vedno v veljavi najstrožje kazni za pobeg s fronte. Podoficirjem sem zabičal, da so osebno odgovorni za vsakega pobeglega vojaka. Kadar se je vlak ponoči ustavljal na kaki manjši postaji, kjer ni bilo vojaške straže, sem osebno obhodil ves vlak in pazil, da se mi ne bi kdo skrivaj izmuznil. In tako se je zgodilo, da sem srečno pripeljal ves oddelek na postajo Roman, kjer sem ga oddal ustrezni komandi. Kot nekako nagrado za dobro opravljeno nalogo sem dobil tri dni dopusta, ki sem ga uporabil za to, da sem si malo ogledal mesto in okolico. V 22. polku nisem ostal dolgo. Po nekaj dneh so me dodelili po službeni potrebi kot komandirja 35. inženirsko-delav-

ski četi, ki se je v tem času nahajala tik za fronto v Karpatih nad mestecem Oknu. Prejšnji komandir da je pred nekaj dnevi padel, zadet od avstrijske granate.

Zaman sem se branil sprejeti to funkcijo, češ da sem po poklicu profesor, ne pa inženir. Odgovorili so mi, da mora profesor in izobražen človek vse znati, sicer pa so v četi itak vsakovrstni strokovnjaki in bo treba delo samo nadzorovati. Seveda sem se moral ukloniti in se napotiti na novo službeno mesto. Četa — kakih šestdeset mož, štirje podčastniki in en praporščik — je bila nastanjena v zemljankah* na zaščitenem obronku v bližini fronte. Posebnih strokovnjakov med njimi ni bilo, morda kak tesar ali kovač, večinoma pa so to bili navadni ruski mušiki, stari kakih petdeset let. Delo, ki smo ga morali opravljati, zaenkrat ni bilo bogve kako zahtevno: popraviljanje cest, kopanje strelskih jarkov, utrjevanje postojank za topništvo in podobno. Kadar smo delali izven območja sovražnikovega topniškega ognja, je potekalo delo še kar v nekako vedrem in prijetnem razpoloženju. V odmorih smo posedali po duhteči travi in se pomenkovali o bodoči usodi »matuške Rusije«. Mušiki, dasi večinoma nepismeni, so radi modrovali in razglabljali o Bogu, pravici, o grehu in zločinih ter drugih podobnih problemih, prav kakor junaki v romanih Dostojevskega. Neprijetneje pa je seveda bilo, kadar je bilo treba opraviti kako nujno delo pod močnim topniškim ognjem ali pod rafali strojníc z letal.

Nekega dne smo dobili nujen ukaz, da moramo v šestih urah napraviti zasilen mostič čez neko tri metre globoko grapo, da bo lahko artiljerija prepeljala čeznjo nekaj težkih topov. Most je bil res gotov v določenem času, a ko je peljal čezenj prvi top z dvema paroma konj, so se stranski stebri nenadoma razmaknili in top je ležal z mostom vred v grapi, le konji so bili srečno že na drugem bregu. Nikoli poprej še nisem videl pred seboj tako razjarjenega človeka, kot je bil ob tem dogodku poveljnik artiljerijskega oddelka. Ploha najizbranejših ruskih psov — in teh so imeli Rusi v izobilju — se je vsula na našo četo, zlasti pa name kot odgovornega komandanta čete. Grozil mi je celo z vojaškim sodiščem, češ da je to sabotaža, ki zasluži najhujšo kazen. Le s težavo si je dal dopovedati, da jaz nisem strokovnjak za take reči in da sem le pod silo prevzel to funkcijo. Razen tega je bil rok za izvršitev takega dela prekratek. Sreča je bila, da so ostali konji celi in da je bil top nepoškodovan. Vsa četa je morala priskočiti na pomoč, da so izvlekli top na drugi breg, obljubiti smo tudi morali, da bo most popravljen in nared v treh urah, kajti topovi so morali biti še isti večer na novem položaju.

Ta mučni dogodek mi je nekoliko zagrenil sicer kar prijetno in skoraj idilično bivanje v romunskih gorah. Bilo je v maju in juniju, ko se je v planinah porajalo mlado in novo življenje.

Ko pridem nekega jutra v četno pisarno, mi pomoli četni pisar papir z naslednjo vsebino: 35. inženirsko-delavska četa se po prispetju nove delavske skupine

* Zemljanka — koča, izkopana v zemlji, pokrita z vejevjem, na katero je bila nametana zemlja ali ruša.

premesti na odmor v zaledje, komandir čete pa prevzame vojaško poveljstvo na železniški postaji Roman.

Zopet mi je bila usoda naklonjena, kajti čez nekaj dni so se vneli na tem odseku srditi boji, v katere je bila zapletena tudi nova delavska četa, ki je pretrpela pri tem hude izgube.

Na postaji Roman sem bil pet tednov, in sicer od 1. julija pa do 7. avgusta 1917. Moje delo je bilo lahko in deloma tudi zanimivo. Prevzemal sem ruske transporte iz zaledja in jih usmerjal dalje proti fronti. Prav tako sem odpravljajal transporte s fronte nazaj v zaledje. Ker pa transporti niso prihajali vsak dan, sem imel mnogo prostega časa, ki sem ga uporabljal za sprehode v okolico in pa za učenje romunskega jezika. Na srečo sem se z romunščino ukvarjal že v Odesi pred pohodom v Dobrudžo, kar mi je v sedanji službi zelo koristilo, ker sem imel stalno opraviti z romunskimi železničarji.

7. avgusta pa je prišla na štab komande v Romanu brzovjavka od kijevskega vojnega okrožja, naj me nemudoma odpravijo v Kijev, kjer se tačas formira jugoslovanski udarni bataljon. Le-ta je imel namen zbrati čim več jugoslovanskih prostovoljcev v močno in dobro organizirano

enoto, ki naj bi v primeru potrebe posegla v končno borbo proti avstro-germanskim silam. Bataljon je bil pod ruskim vrhovnim poveljstvom, vendar si je izgovoril pogoj, da ne sme biti uporabljen v ruskih notranjih borbah. Ko so novembra 1917. prišli na oblast boljševiki, so tudi ti prevzeli ta bataljon v sestav svoje armade. Ker je bil bataljon najbolj organizirana in zanesljiva vojaška enota, so ga boljševiki zaenkrat uporabljali, da je stražil državno banko in druge važnejše objekte. Ker pa je potem boljševiška vlada sklenila predčasno mir v Brest-Litovsku in so Nemci in Avstrijci zasedli Kijev, se je bataljon razformiral še pred prihodom Nemcev. Nekaj vojakov in oficirjev je vstopilo v posamezne ruske oddelke, večina pa se je na ta ali oni način prebijala do končnega poraza centralnih sil in se potem po raznih poteh in peripetijah vrnila v domovino.

Takrat se je nehala tudi moja vojaška kariera. V treh armadah sem služil med prvo svetovno vojno, v eni prisilno, v ostalih dveh pa prostovoljno, a končno sem se dokopal do prepričanja, da

nobene bukelce niso tako lepe kakor je ta urlavbarski pas.

MEŠKOVA ZADNJA LETA

Slučajno sva prišla s Štefanom Zajcem, posestnikom z Malega vrha pri Šmartnem ob Paki, na pogovor o pisatelju Mešku. On me je opozoril na to, da je njegova hčerka Andreja v bolezní stregla tudi pisatelju Mešku. Ker pa je bila Andreja Zajc moja bivša učenka, sem se takoj odločil, da jo zaprosim, če mi lahko odgovori na nekaj vprašanj o življenju pisatelja od takrat dalje, ko si je zlomil nogo v kolku in si potem ni več opomogel ter je bil stalno privezan na bolniško posteljo oziroma na invalidski voziček.

Andreja je bila v začetku bolniška strežnica v bolnišnici v Slovenj Gradcu, pozneje pa se je na prigovarjanje dr. Strnada odločila za privaten študij in je tako postala medicinska sestra. Sedaj slušbuje v Novem Celju pri Žalcu.

Na moja vprašanja mi je povedala naslednje:

»Z veseljem vam odgovorjam na vaše pismo. Žal pa vam o zadnjih mesecih Meškovega življenja ne morem pisati, ker tedaj nisem bila več v Slovenj Gradcu. Jaz sem mu stregla takrat, ko si je leta 1961 zlomil nogo v kolku in je skoraj štiri mesece ležal v bolnišnici. Ko pa je meseca junija zapustil bolnišnico na svojo lastno željo, ker je mislil, da bo umrl, je hotel takoj na Sele, kjer je želel biti pokopan. Slovenjgraški župnik Soklič mu je namignil, da ga bodo pokopali v grobnici slovenskih pisateljev v Ljubljani. Tega pa on ni maral, čeprav je bil takrat zelo slab in za domačo oskrbo neprimeren. Doma na Selah mu kuharica, njegova nečakinja, ni mogla sama nuditi pomoči, katero je potreboval, zato je pošiljala bolnišnica svoje uslužbenke izmenoma za nekaj dni k njemu na dom. Tako sem bila tudi jaz pri njem dva tedna, to je od vseh

nas najdlje, ker pač nihče ni šel rad v tako oddaljen hribovski kraj, kakor so Sele. Ker pa je bil Meško popolnoma nepokreten, mu je dala bolnišnica invalidski voziček v dosmrtno uporabo.

Večji del dneva je prebil v tem vozičku, z njim smo ga vozili na zrak pa tudi v cerkev. Precej časa je prebil v svoji spalnici, ki je bila obenem tudi pisarna.

Čeprav skoraj popolnoma slep (očesna mreža), je še vedno pisal. Predvsem je odgovarjal na pošto, katere je veliko prejemal. Napisal je tudi še nekaj člankov, največ iz življenja v bolnišnici. Nekaj teh je objavil v lokalnem listu »Mislinjska dolina«.

Pisal je zelo nečutiljivo, največ kar na pamet, kajti tudi z očali je zelo slabo videl. Ljudi okrog sebe je spoznaval po glasu.

Imel pa je vedno tudi mnogo obiskov. Obiskovali so ga predvsem duhovniki in književniki, nekoč v bolnišnici tudi France Bevk. Mnogi turisti (Uršlja gora) pa so ga prosili za avtogram. Ob birmi v Slo-

Na koncu poti

venj Gradcu ga je obiskal tudi škof Držečnik, predvsem pa so ga vsak dan obiskovali farani, ki so ga res zelo cenili.

Zaradi pomanjkanja kadra in dopustov bolnišnica svojih uslužbencev ni mogla več pošiljati k njemu, zato je vso skrb za nego prevzela njegova nečakinja Kristina Meško. Zahtevnejša dela nege (prevezi) pa smo še naprej opravljali mi. Redno pa so ga obiskovali tudi zdravniki.

V času bivanja v bolnišnici kakor tudi doma je svojo bolezen in starost prenašal zelo potrpežljivo. Kadar ni bil s čim zaposlen, je prebiral rožni venec in večkrat tudi po več ur šepetaje molil. Tako je preživel svoja zadnja leta.

Po njegovi smrti sem v Primorskem dnevniku brala članek, v katerem je bilo tudi moje ime. Mene se je zelo rad spominjal in me povsod omenjal. Z voščilni-

cami se mi je do zadnjega oglašal za vsak praznik in god.

Tako Andreja Zajc, poročena Mernik. Jaz pa se ji zahvaljujem za poslano, in to tem bolj, ker nas vse, posebno Korošce, zanima, kako je preživel pisatelj Meško svoja zadnja leta. Ves se je posvetil koroškim ljudem in živel zanje, za kar smo mu še danes hvaležni.

Zorko Kotnik

Delovanje ravenske godbe na pihala od 1902 - 1941

Na prelomnici prejšnjega stoletja je bilo v Guštanju ustanovljeno gasilsko društvo. To je bilo l. 1896. Že tedaj so precej razmišljali o tem, kako bi prišli do lastne godbe, ki bi jim igrala ob raznih nastopih. Dokler lastne godbe niso imeli, so jo bili primorani najemati drugod, in sicer v Mežici, ki je tedaj že imela godbo. Seveda pa to ni prijalo nekaterim gasilcem iz Guštanj, ki so že znali sami igrati, saj sta v tem času obstajali v Guštanju in Kotljah dve skupinici, ki sta igrali na porokah in drugih prireditvah. V takšni skupini je že z osmim letom starosti začel igrati trobento Alojz Kostwein.

Leta 1898 so ga kot 21-letnega mladeniča poklicali k vojakom. Kljub temu da je bil izučen strugar, je bil s srcem in dušo pri godbi. Svoj triletni vojaški rok je moral odslužiti v Pulju pri vojaški godbi. Tu je svoje znanje izpopolnil, tako da je takoj, ko se je leta 1901 vrnil od vojakov, začel v domačem kraju zbirati godbenike. Iz majhnih skupin je leta 1902 postavil na noge enainvajset mož močno godbo pod okriljem guštanjskih gasilcev. Tudi uniforme so imeli gasil-

Najstarejši posnetek guštanjske godbe iz l. 1905. Ležita od leve proti desni Franc Sušnik, Ernst Pipan. Sedijo: Florjan Viternik, Jurij Šafer, dr. Höhn Josip — zdravnik, Alojz Kostwein — kapelnik, Pospišil — godbeni predvodnik. Stojijo: Josip Kajzer, neznan, neznan, Sušnik, Jakob Senčnjak, neznan, Ivan Pušnik, Josip Toplič, Karel Senčnjak, Ivan Frece. Stojijo zadaj: Franc Štefič, vlg. Vegl, Peter Mezner, Poldi Kotnik, Oto Vidmar, Vincenc Stopar, Ulbing, neznan, Ivan Gruber, neznan.

ske. Na najstarejši sliki iz leta 1905 vidimo, da so bili tedaj godbeniki: Alojz Kostwein kot kapelnik, nadalje Franc Sušnik, Ernst Pipan, Florjan Viternik, Josip Kajzer, Sušnik, Jakob Senčnjak, Ivan Pušnik, Josip Toplič, Karel Senčnjak, Ivan Frece, Franc Štefič, Peter Mezner, Poldi Kotnik, Oto Vidmar, Vincenc Stopar, Ulbing, Ivan Gruber ter nekaj neznanih godbenikov. Godbeni predvodja je bil Pospišil.

Omeniti je treba, da so bili vsi godbeniki delavci ter da so si instrumente kupovali sami. Svoj prvi nastop so imeli l. septembra 1902, ko je bila v Guštanju lepa nedelja. S štirimi koračnicami, kolikor so se jih namreč naučili, so nastopili pred domačimi poslušalci. Šli so pred gasilski dom, kjer so jih že čakali gasilci. Skupno so potem odkorakali proti cerkvi. Za kraj je bila to velika senzacija, istočasno pa tudi velika pridobitev. Število godbenikov, ki so še vedno bili pod okriljem gasilcev, je rastlo iz leta v leto, tako da je šela

godba leta 1910 že blizu 30 mož. Igrali so na raznih lovskih, gasilskih in podobnih prireditvah. Najljubši pa so jim bili godovi in »ohceti«. Bili so že daleč naokoli znani, zato ni čuda, da so jih vabili od Celja do Celovca. Kadar je umrl kakšen gasilec, so morali na njegovem pogrebu igrati brezplačno.

Marsikateri godbenik je moral ob izbruhu vojne odriniti na fronto. Vrnilo se jih je le nekaj. Zaradi vojne in ker ni bilo več godbenikov, so leta 1916 guštanjsko godbo razpustili. Po končani vojni pa ni bilo lahko dobiti godbenikov, da bi jo ponovno sestavili. Pač pa je leta 1920 tedanji šolski nadzornik Peter Močnik osnoval godalni orkester, ki je deloval pod okriljem pevskega društva kot samostojna sekcija.

Leta 1923 so se zbrali nekateri mladeniči, ki so imeli veselje do godbe. Po vsakodnevem delu v tovarni so se odpravili h kmetu Maksu Štuku p. d. Rogačniku, ki je bil pred tem vojaški godbenik, enako kot Kostwein. Služil je v »bosanskem polku« v Gradcu. K njemu so se hodili do leta 1925 učiti: Jože Čegovnik, Ivan Rebernik, Avgust Pogorevčnik, Ivan Pogorevčnik, Štefan Štehar, Alojz Lesičnik, Vincenc Kanonik, Ivan Golob, Josip Mezner ter Filip Podojsteršek. Ščasoma so se tem mladim priključili nekateri starejši godbeniki: Ivan Frece, Franc Kefer, Franc Sušnik in Alojz Korper.

Želja, da bi zopet ustanovili godbo, se jim je kmalu izpolnila. Osrednje društvo kovinarjev je skupaj z obratnimi zapupniki sklicalo aprila 1923 sejo ter po dobrem premisleku ustanovilo jeklarniško godbo. Prvi načelnik in ustanovitelj je bil Luka Juh, v odboru pa je bil tudi Matija Gradišnik, ki je bil tudi nekaj časa godbeni predvodnik. Ta skupina godbenikov je že 24. aprila 1923 zaigrala grofu Juriju Thurnu za god in jih je nagradil z 10.000 din. Nastopili so tudi leta 1924 na Lešah ob prvomajski proslavi. Najrajši pa so igrali pri zagodnicah in »ohceti«. Skupnih vaj ni bilo, le pred nastopom so se zbrali in uskladili svoje »znanje«.

Godbeniki in gasilci iz Guštanj l. 1910. Ležijo od leve proti desni: Ernst Pipan, Josip Kajzer, Ferdinand Verlužnik. Sedijo: Vincenc Stopar, Anton Skrivalk, Matija Marzel, Jurij Šafer, Alojz Kostwein — kapelnik, Maks Čaks, Luka Štrudl, Peter Čare, Jakob Mezner, Alojz Frece, Franc Štefič (Vegl). Stojijo: Oto Vidmar, Alojz Korper, Sušnik, neznan, Josip Sikora — godbeni predvodnik, Ivan Šnajder, Anton Sterčko, Karel Senčnjak, neznan, Ivan Sušnik, Leopold Kotnik, Vaupat. Stojijo — zadnja vrsta: Aleks Husar, Josip Hartman, Anton Tevž, Martin Grabner, Franc Muc, Anton Mori, Ignac Gradišnik, Josip Mezner, Franc Kamnik, Rudolf Apšner, Josip Vidrih, Valentin Mrak.

Glasbeni učitelj Maks Stuk, pd. Rogačnik s svojimi učenci l. 1925. Sedijo od leve proti desni: Štefan Štehar, bas krilovka, Alojz Lesičnik, es klarinet, Maks Stuk, pd. Rogačnik, Ivan Rebernik, I. krilovka, Avgust Pogorevčnik II. krilovka. Stojijo v prvi vrsti: Franc Radušnik, es trobenta, Ivan Golob, es trobenta, Ivan Pogorevčnik, es trobenta, Josip Mezner, es trobenta. Stojita zadaj: Vincenc Kanonik, bas pozavna, Josip Čegovnik, b-bas. To je ogródje godbe po prvi svetovni vojni.

Iz prvih zapisnikov je razvidno, da je bila godba jeklarne na Ravnah ponovno ustanovljena dne 10. novembra 1925. Odbor so sestavljali predsednik Josip Sikora, tajnik Štefan Štehar, blagajnik Sušnik in nadzorstvo. Tedaj je zopet prevzel godbo kot kapelnik Alojz Kostwein. Vaje tedaj niso bile redne, instrumentov pa je primanjkovalo, kljub temu da je delavstvo dajalo svoj prispevek za godbo. Ko je bil zopet na Ravnah grof Thurn, sta k njemu odšla Luka Juh in Matija Gradišnik s prošnjo, da jim finančno pomaga pri nabavi instrumentov. Z igranjem so ga res navdušili, pa jim je obljubil, da bo posredoval pri direktorju podjetja, da se omogoči nabava godal. Že po nekaj dnevih so dobili pismeno obvestilo, da bo podjetje nabavilo potrebne instrumente. Podjetje je od godbe zahtevalo seznam potrebnih instrumentov, seznam godbenikov ter en izvod pravil. Še danes ni jasno, kako se je vse zgodilo, da so dobili instrumente iz Češke namesto za celo godbo 24 kosov, samo štiri kose. Manjkajoča godala so pozneje kupili pri rudniku Velenje.

Četudi so godbo delno podpirali delavci, se vendar ni mogla razvijati, kakor je to bilo zaželeno. Manjkala je čvrsta roka, manjkalo je pravo vodstvo, da bi pri godbi obdržali pravo disciplino. Tudi kapelnikova dobra volja brez potrebnega strokovnega znanja ni zadostovala, da bi se godba v redu razvijala in širila. Sicer že leta 1926 najdemo nekaj skromnih zapiskov, ki jih je pisal Štefan Štehar.

Šele leta 1933 je godba prav zaživela. Na pobudo nekaterih posameznikov, posebno zaupnikov zveze kovinskih delavcev Guštanj, jugoslovanske strokovne zveze Guštanj ter narodne strokovne zveze Guštanj je določil direktor jeklarne grofa Thurnskega na Ravnah Maksa Viternika za predsednika godbe. V tem letu je delo zelo zaživelo tudi zaradi tega, ker je posle tajnika in blagajnika prevzel Josip Stana. Bil je dolga leta duša te ustanove, saj je za njen dvig vložil ves svoj prosti čas in znanje. Vsi dopisi in poročila so bila skrbno urejena, tako da so koristni vir podatkov.

Zelo veseli in ponosni so bili guštanjski godbeniki, ko jih je nekaj dni pripravljaj za nastop v Guštanju dne 21. septembra 1933 in v Prevaljah dan kasneje dirigent iz Pariza, kapelnik Drago M. Šijanec. Prva odborova seja, na kateri so obdelali potrjena pravila in določili datum za prvi občni zbor, je bila 17. januarja 1934 pri Hladiju. Na ustanovnem občnem zboru dne 25. februarja 1934 so potrdili za predsednika od direktorja imenovanega Maksa Viternika, ki je izhajal iz družine, v kateri so bili od očeta do vseh bratov vsi godbeniki. Od zaupnikov so bili izvoljeni oziroma poslani v odbor Jurij Cikulnik, Ivan Kokalj in Matevž Vavče. Drugi odborniki so bili Josip Stana, Josip Sikora, Mirko Roženek in Filip Podojstršek. Godbenikov je bilo osemnajst. Tudi v naslednjem letu je ostalo število godbenikov isto kot v prejšnjem obdobju. Nastopov je bilo v tem letu 22. Narodnega tabora na Poljani dne 1. septembra 1936 se je udeležila kompletna godba. Ob povratku se je zgodila avtomobilska nesreča, pri kateri je bil povožen godbeni predvodnik Josip Sikora.

Izreden občni zbor, na katerem so spreminjali pravila ter izvolili nov odbor z Mirkom Roženkom na čelu, je bil dne 7. junija 1936 v glasbeni sobi pri Hladiju. Mnogo so razpravljali o položaju društva, zbirali sredstva za nove uniforme, ustanovili izletniški fond ter se posvetili skrbi za novi kader. Svoj tretji letni zbor so imeli 21. februarja 1937 v gostilni Milovnik. Na tem zboru so ugotovili, da je bilo pri godbi 19 godbenikov, nastopili pa so 31-krat na raznih proslavah in prireditvah. Nabavljene so bile tudi prepotrebne uniforme. Letne uniforme je godba dobila v naslednjem letu, kar je razbrati iz poročila na občnem zboru, ki je bil dne 6. marca 1938 v jeklarniški kantini na Ravnah. Godbenikov je bilo 19, medtem ko so sodelovali pri 31 prireditvah oziroma nastopih. Iz poročila občnega zbora vidimo, da se je društvo kvalitetno tako uveljavilo, da so jih radi klicali na razne nastope in prireditve. Vse to pa so dosegli z velikim trudom in delom, saj sta bili v preteklem letu 102 vaji ter 34 godbenih nastopov. Godbenikov je bilo 19, ki so z razumnim idealizmom in trdno voljo izpolnili prevzete dolžnosti, za kar so bili tudi deležni zasluženega priznanja, saj so s trdim delom dosegli svoj cilj ter tako postali pomemben kulturni dejavnik kraja in vse okolice. Ta občni zbor je bil 25. marca 1939 v jeklarniški kantini.

Godba jeklarniških uslužbencev Guštanj — Ravne l. 1935 na izletu Svobode v Celju. Ležita spredaj od leve proti desni: Andrej Čapelnik, Ivan Legner. Sedijo: Valentin Stana, Ivan Rebernik, Josip Sikora — godbeni predvodnik, Alojz Kostwein — kapelnik, Alojz Lesičnik, Franc Vožank, pd. Kurtnik. Stojijo: Filip Podojstršek, Štefan Štehar, Pavel Arnold, Rudolf Blatnik, Leopold Močnik, Josip Čegovnik. Stojijo v drugi vrsti: Ernst Blatnik, Josip Krevh, Avgust Pogorevčnik, Ivan Pogorevčnik, Franc Apšner, Ivan Videmšek.

Zadnji občni zbor je bil eno leto pred izbruhom druge svetovne vojne 6. aprila 1940. leta v jeklarniški kantini na Ravnah. Tajnik je na njem ugotovil, da je 20 godbenikov opravilo 33 nastopov. Podpornih članov je bilo 424. Ti so s svojimi prostovoljnimi prispevki pomagali k lažjemu poslovanju društva. Poudarili so tudi neumorni trud kapelnika za boljšo kvaliteto godbenikov. Erwin Wlodyga

OD GODBE NA PIHALA DO PIHALNEGA ORKESTRA

Mislím, da sem oral trdo ledino, zato ni bilo zmeraj lahko. Vendar — kar sem mogel, sem naredil. Kdor mi bo sledil, bo lažje delal naprej, pa čeprav bi mu bilo le moje napake popravljati.

Da bi prišli do razlike, ki nam jo narekuje gornji naslov, moramo vsekakor poseči nekoliko nazaj v zgodovino. Z vzponom omike vseh ljudstev se je razvijala tudi glasba. Iz različnih ropotulj so nastali mnogovrstni bobni; zvočno bogati rogov, trobente, tromboni in njim podobni instrumenti so se oblikovali iz rogov različnih živali in votlih bambusovih palic; iz izdolbljenih buč in želvinih oklepov z napetimi črevi so nastali žični instrumenti.

V srednjem veku že zasledimo razne bobnarje in piskače organizirane v svojo stanovsko organizacijo — ceh. (Dunajska filharmonija se je razvila iz ceha trobentačev, katerega zametki datirajo nekje okrog leta 1300). Posebno v 15. stoletju se je organiziralo večje število privilegiranih cehov trobentačev; nečlani niso smeli nastopati. V svoje vrste so sprejemali častne, poštene in neomadeževane mladeniče, ki so po enoletni strogi učni dobi polagali izpite, ki so bili zlasti v glasbenem pogledu zelo zahtevni. Po prestani preizkušnji postanejo dvorni trobentači in prejmejo konja, perjanico in meč kot znak, da pripadajo oficirskemu stanu. V vojni ujeti trobentač je mogel biti zamenjan samo za častnika. Njihova spretnost je bila tedaj visoko cenjena in se je smela gojiti le na dvoru. Meščanskemu staležu je bilo igranje na trobento prepovedano in za prekršitev te prepovedi so bile predvidene velike denarne kazni. Šele v 18. stoletju postaja trobenta meščanski instrument. Da je bilo igranje na tem naravnem instrumentu (brez ventilov) zelo težko, je razumljivo in samo z veliko prizadevnostjo je bilo mogoče obvladati ta plemeniti instrument. Najznamenitejši sestav trobentačev in bobnarjev je bil dvorni glasbeni zbor cesarja Maksimilijana (1519); to so bili predhodniki poznejših vojaških godb.

Za meščanske glasbene potrebe so skrbele razne skupine piskačev pod vodstvom mestnega muzikusa, ki je tudi skrbel za vzgojo naraščaja. Mnogo pomembnih glasbenikov (nič manj kot tudi sam Bach) je črpalo prav pri teh mestnih piskačih svojo prvo izobrazbo. Njihovi instrumenti cinki, šalmaji in tromboni ter bobni (timpani so bili v sestavi trobentačev) so predhodniki današnjih instrumentov. Ti mestni piskači so bili istočasno zaposleni tudi kot čuvarji na stražnih stolpih in mestnem obzidju, sodelovali so pri bogoslužju in pojedinah, žalnih svečanostih in plesih. Torej neke vrste predhodniki današnjih amaterskih pihalnih ansamblov. Če so bili instrumenti tedanjega časa v primeri z današnjimi mnogo primitivnejši, je pa bila glasbena literatura na visoki umetniški stopnji. Iz tistih plodnih časov datirajo suite za pihalce, pavane (dvorski ples), intrade (uvodna svečana skladba), canzone (pevna vokalna ali instrumentalna melodija) in ritorneli (kratek instrumentalni refren). Ogromna večina tega materiala se je žal porazgubila, kar je pa še preostalo, moramo brezpogojno oživiti in čim več izvajati.

Vsaka dežela ima danes svojo zasedbo, ki se pa v bistvu ne razlikujejo mnogo med seboj (Amerika, Avstralija, Belgija, Holandija, Italija, Nemčija, Španija, Švica). Njih zasedbe so se izpopolnjevale po potrebah in ciljih, ki naj bi jim godbe služile. Za naše pojme in stremljenja ima Holandija (tudi Belgija in Španija ter Italija) najidealnejši sestav in čim bolj se godba izpopolnjuje v tej smeri, tem bolj se upravičeno pribli-

žuje nazivu **pihalni orkester** ali kakor ga tudi še naslavljajo: veliki harmonijski orkester (pod »harmonijski« razumemo v tem primeru skupek pihal in trobil), Symphonie band, Grande orchestre d'harmonie. Oglejmo si ta sestav:

pikola	1	krilovka 1 B	2	trombon 1	1
flavta	2	krilovka 2 B	1	trombon 2	1
oboa	2	kornet 1 B	2	trombon 3	1
				(ne bastrombon)	
klar. Es	1	kornet 2 B	1	tuba 1	2
klar. B solo	2	tenor 1	2	tuba 2	2
				(eventualno tudi ktbas 1)	
klar. 1 B	2	tenor 2	1		
klar. 2 B	3	bariton	2		
klar. 3 B	3	rogovi	4		
		(bolje 2 alta in 2 rogova)			
fagot	2	trobenta 1 B	2	bobenček	2
				(drugi prevzame trikot, tamburino, kastanjete itd.)	
saks. alt	2	trobenta 2 B	1	boben	1
saks. tenor	2			činele	1
saks. bariton	1			timpani	1

Poleg sestava »godba na pihala« (harmonija) in »pihalni orkester« poznamo še nekaj drugih sestavov, ki so pa pri nas manj znani. Tako npr.:

fanfara, skup trobil brez pihal tj. klarinetov in kompletne družine saksofonov (sopran, alt, tenor, bariton);

bras band, tipično angleški sestav samih trobil (brez saksofonov). V Angliji jih je nad 2000, toda le nekaj vrhunskih, ki so pa tehnično in tonsko tako izpopolnjeni, da si to more predstavljati le, kdor jih je slišal.

Mislím, da smo se zelo približali pojmu oziroma nazivu »pihalni orkester«. Če smo ugotovili, da je pihalna godba le najnujnejše število in zvrsti instrumentov (klarineti, krilovke, tenor, bariton, trobente, basi in tolkala), katere glasbena literatura sestoji iz koračnic, žalostink, skladb plesnega karakterja in morda še kake več ali manj posrečene transkripcije — naj bi bil pihalni orkester skup instrumentov, čim bližji navedeni tabeli, ki izvaja pretežno zanj pisano literaturo. Godbeniki morajo svoj instrument tehnično obvladati, glasbo pa čustveno dojemati. Dirigent pa vse to uskladiti in povezati v celoto, izluščiti skladateljeva hotenja, podčrtati njegove zamisli — vse seveda na podlagi zakonov osnovne teorije, harmonije in oblik te prelepe umetnosti, za katero je dejal Beethoven, da je višje odkritje kot pa znanost in filozofija.

Jožko Herman

Moški pevski zbor VRES Prevalje

Prevaljčani imajo rekord pri pevskih zborih. V Tovarni rezalnega orodja imajo oktet, Društvo upokojencev ima 20-članski moški zbor in 30-članski mešani zbor (ta je edini mešani zbor v naši dolini, poleg cerkvenih zborov), pri DPD Svoboda Prevalje pa delujeta Koroški kvintet in 27-članski moški pevski zbor. Ta zbor, katerega predhodnik je bil oktet Izpod Uršlje, se je pred kratkim krstil za MPZ VRES.

Zakaj VRES?

»Vres je cvet naših domačih gozdov (in naši gozdovi dajejo zamolklo barvo naše pokrajine, dihajo zdravje in z zdravjem napajajo — in je bil gozd tudi prijatelj partizanov).

Vres je žilavo življenjski, skromen, nežno in drobno ubran (tudi slovenska pesem je taka).

Pevski zbor VRES na vaji

Foto: F. Kamnik

In se človek vda v blazine vresja kakor v vale pesmi — (Japonci bi s svojo ikebano znali vejice vresja razporediti v pesem) — in cvetje je pesem in pesem prevzema z lepoto čustva, kakor jih prevzema cvetje.«

dr. Fran Sušnik
(iz utemeljitve predloga)

Zbor VRES sestavljajo mladi pevci in zagotovo je ta zbor najmlajši po povprečni starosti pevcev od vseh naših koroških zborov. To je tudi eden izmed ciljev zbora — pritegniti želi k sodelovanju čimveč mladih in z mladimi gojiti in ohranjati našo slovensko narodno pesem, s posebnim poudarkom na koroški narodni pesmi.

Letošnjo sezono namerava zbor našturirati program za samostojni letni koncert, ki bi naj bil v mesecu aprilu na Prevaljah. Zbor je lani nastopil na proslavi 30. obletnice zbora Edinost v Pliberku, na otvoritveni slovesnosti tekstilnega

obrata Otiški vrh na Prevaljah in na akademiji v počastitev praznika JLA. V februarju se bo zbor udeležil tradicionalne prireditve — revije vseh naših zborov — od Pliberka do Traberka, ki bo tokrat na Prevaljah. Predvideno je tudi snemanje za radio.

Zbor vadi že od 15. avgusta. Dvakrat tedensko imajo redne vaje, tako so imeli že okoli štirideset vaj. Težave pri delu so iste kot pri vseh zborih — udeležba na vajah. Še posebej pa je to pri tem zboru, kjer so sami mladi fantje, zaposleni v izmenskem delovnem času, poleg tega pa jih je še nekaj slušateljev najrazličnejših večernih šol.

Toda kljub temu: v mladih fantih je ljubezen in volja do lepe pesmi, zato lahko upamo, da bodo postavljeni program tudi izpolnili.

Zapojmo pesem, kot le mladost jo zna, zapojmo pesem iz polnega srca!

To je moto mladega zbora VRES s Prevalj.

J. K.

samo za planinske izlete svojih članov, markiranje poti in gradnjo planinskih objektov, ampak tudi drugih naprav, saj so mežiški planinci najbolj zaslužni, da je Mežica v letu 1934 dobila lep plavalni bazen.

Med vojno je organizirana telesnovzgojna in športna dejavnost povsem usahnila. Občasno so bila tekmovanja v lahkoatletskih disciplinah, pozimi pa so bili izvedeni smučarski tečaji.

Po vojni sta telesna vzgoja in šport v Mežici spet našla svoje pravo mesto.

Že 1. septembra 1945 je bilo ustanovljeno sindikalno fizkulturno društvo, v katero so se vključili tudi športniki iz Žerjava, Črne in Podpece. Zanimivo je, da so poleg telovadbe, lahke atletike, planinstva, odbojke, smučanja, kolesarstva, šaha, plavanja in nogometa imeli v svojem načrtu dela tudi kulturno-prosvetno dejavnost.

Najmočnejše je zaživela splošna telesna vzgoja, za tiste čase pa je bila močno razvita tudi lahka atletika in seveda odbojka. Mežiški telovadci in športniki so v naštetih panogah kmalu začeli gospodariti v Mežiški dolini, z velikimi uspehi pa so sebe in celo dolino zastopali tudi v tekmovanjih doma in drugod v močnejših konkurencah v dvobojih s športniki Slovenj Gradca, Celja in Maribora. Tudi smučarji so se izkazali, saj jih kmalu najdemo med najboljšimi na meddruštvenih in tudi okrajnih smučarskih tekmovanjih. Nič manj uspešni niso bili tudi šahisti in plavalci iz Mežice, kar pomeni, da je v tistem času Mežica med športniki suvereno vladala ne samo v naši dolini, ampak v širšem področju.

Po ocepitvi športnikov iz Črne in Žerjava (23. marca 1946) so Mežičani s svojimi uspehi nadaljevali. Za nekaj naslednjih let velja, da so zaradi svoje prizadevnosti, velikega števila aktivnih telovadcev in športnikov, številnih nastopov, ki so jih priredili ali pa so se jih udeležili, sloveli kot eno najboljših društev v Sloveniji.

Niso pa bili samo telovadni nastopi, redna vadba in številna tekmovanja edino

50 let telesne kulture in športa v Mežici

24. julija 1921 so v Mežici ustanovili telovadno društvo Sokol in ta datum pomeni začetek organizirane telovadne dejavnosti v tem knapovskem središču naše doline. Osnovna dejavnost društva je bila telovadba, ki so jo vsako leto tudi javno manifestirali s telovadnimi nastopi. Mežičani so bili v tem pravi mojstri in osnovnim vajam se je pridružila zelo razgibana in kvalitetna orodna telovadba. Akademije in tudi letni telovadni nastopi pa niso bili ozko vezani samo na Mežico. Telovadili so povsod v bližnji in daljni okolici in predstavljali sebe in Mežico v bližnjih krajih, v večjih središčih Slovenije in v državi, saj so nastopali tudi v Beogradu, še več, mežiške telovadce najdemo pred vojno tudi v Sofiji, Pragi in še drugod v inozemstvu. Niso pa ostali samo pri telovadbi. Kot dopolnilno vadbo so začeli gojiti tudi lahko atletiko in plavanje, pozneje pa so začeli igrati odbojko in tudi smučarji so začeli svojo dejavnost v društvu Sokol. Zanimivo je, da niso gojili samo alpskega smučanja, kjer so v vseh letih imeli odlične predstavnike, ampak tudi smučarski tek, in to tudi med članicami, ter smučarske skoke.

Leta 1924 so v Mežici ustanovili tudi telovadno društvo Orel in društvo Svoboda, kasneje Vzajemnost. Obe društvi sta imeli v svojem delu vključeno tudi telovadbo in s svojimi člani in članicami prirejali telovadne nastope ter se udeleževali telovadnih zletov in nastopov tudi izven Mežice.

Kot naslednika društva Orel lahko imenujemo fantovski odsek in dekliški krožek, ki je bil v Mežici ustanovljen leta 1937. V tem društvu so poleg telovadbe dali močan poudarek tudi privlačnejšim panogam, kot so lahka atletika, smučanje in odbojka, kjer so zlasti mladinci uspešno nastopali tudi v Ljubliani in drugod, saj so bili najboljši v Mežiški dolini.

Leta 1935 so agilni Mežičani ustanovili športno in kolesarsko društvo Korotan.

Društvo je imelo kolesarsko, nogometno in smučarsko sekcijo, od katerih je bila najmočnejša kolesarska, ki je imela čez 40 članov, ki so tekmovali v dolini in drugod. Z nogometom ni šlo vse najboljšje, ker zlasti pri Sokolu niso kazali preveč smisla za razvoj te športne panoge.

Šah so v Mežici igrali že pred letom 1930, takrat pa so ustanovili svoj šahovski klub in začeli organizirano s kraljevsko igro. Klub je svoje poslanstvo vse do razpada stare Jugoslavije vestno in vztrajno izvrševal in vseskozi skrbel tudi za kvaliteto.

V letih 1933 in 1934 je močno zaživelo tudi streljanje in takrat so ustanovili tudi strelsko družino Mežica.

V 20-letni predvojni dejavnosti telesne vzgoje in športa v Mežici je potrebno omeniti planinsko društvo, ki ni skrbelo

Del razstave v Mežici

Foto: R. Vončina

Mežiškimi nagrajencem v spomin

Foto: R. Vončina

in glavno delo mežiških športnikov. Močno je bilo razvito udarništvu. Letno telovadišče, popravilo plavalnega bazena in celo prva smučarska vlečnica — Smrečnikovo (že leta 1949) so samo nekateri objekti, ki so jih obnovile ali na novo zgradile pridne roke mežiških telovadcev in športnikov.

Po reorganizaciji fizkulture zveze Slovenije so tudi Mežičani 15. junija 1948 spremenili svoje ime v telovadno društvo Mežica. Uspehi društvenega dela so se nadaljevali. Poleg redne telovadbe zlasti silita v ospredje odbojka in smučanje pa tudi plavanje, ki se mu pridruži še vaterpolo. Pozneje Mežičani dokažejo, da imajo smisel tudi za namizni tenis, leta 1955 pridejo celo do novega dvosteznega kegljišča, ki da vse možnosti, da zaživi še športno kegljanje, in tudi nogometaši se počasi, a vztrajno vključijo med najbolj agilne sekcije tega marljivega društva, od katerega se je leta 1969 odcepil in sedaj nastopa pod imenom NK Akumulator. Tega leta je bilo v Mežici ustanovljeno tudi šolsko športno društvo Štalekar. Tudi šahovski klub Rudar in strelska družina Tone Okrogar — Nestl že od leta 1966 oz. leta 1951 delujeta samostojno.

Razumljivo je, da je v vseh teh 50 letih dela na področju telesne vzgoje in športa v Mežici tako kot drugod prišlo večkrat do plim in osek v posameznih panogah, od katerih so nekatere danes veliko močnejše razvite kot druge. Seveda pa moramo takoj pripomniti, da za tako stanje niso krivi požrtvovalni telesnovzgojni delavci iz Mežice, ampak splošne razmere, ki se odražajo zlasti v neurejenem in nezadostnem financiranju, v velikem pomanjkanju objektov in vedno manjšem številu dela volinih ljudi, ki bi lahko društvu še danes veliko pomagali.

Kljub temu pa moramo zapisati, da je telesnovzgojno in športno življenje v Mežici v vseh teh 50 letih bogato in močno razvečano ne samo v množičnem gibanju, ampak tudi v kvalitetnih dosežkih, od ka-

terih navajamo samo osvojena republiška in državna prvenstva.

— Tomi Vevar je leta 1953 osvojil republiško prvenstvo v telovadnem mnogoboju pri članih II. razreda,

— Drago Vidmar je leta 1968 postal pionirski republiški šahovski prvak,

— odbojkarji so leta 1950 in 1951 osvojili med člani partizanskih društev republiška naslova,

— pionirji so leta 1965 osvojili republiški naslov v veleslalomu,

— Alojz Fortin je v letih 1966 in 1967 republiški prvak v veleslalomu med starejšimi mladinci,

— odbojkarji so leta 1950 in 1951 stopili na najvišjo državno stopnico med partizanskimi društvu,

— Alojz Fortin je bil leta 1965 državni prvak v slalomu med mlajšimi mladinci,

— Oto Pustoslemšek je slavo mežiških smučarjev ponesel daleč prek naših meja, saj je kot do sedaj najboljši koroški alpski smučar nastopil tudi na olimpijskih igrah leta 1964 v Innsbrucku.

50 let požrtvovalnega in uspešnega dela so mežiški športniki lani dostojno proslavili. Vse leto so se vrstile športne prireditve, osrednji proslavi pa sta bili 11. in 18. decembra, prva z otvoritvijo razstave »50 let telesne kulture« v zgornjih prostorih hotela Peca in druga s telovadno akademijo s sodelovanjem telovadcev iz Maribora v narodnem domu v Mežici.

Posebno slavnostno je bilo pred otvoritvijo razstave »50 let telesne kulture v Mežici«. Predsednik TVD Partizana Mežice je pozdravil zbrane goste, med njimi tudi predsednika skupščine občine Ravne na Koroškem in zaslužne telesnovzgojne in športne delavce iz Mežice, predsednik sveta krajevne skupnosti pa je potem orisal dejavnost društva v zadnjih 50 letih, nakar so najbolj zaslužnim funkcionarjem podelili okusno izdelane plakete.

Za 5 in večletno delo so prejeli priznanja Ivan Pudgar, inž. Peter Souvent, Ivan Močnik, prof. Jože Lednik, Dorica Vrtač-

nik, Nuša Roškar, Milan Ritonja, Alojz Ošlak in Ivan Pajnik.

Za 10 in večletno delo Jože Kaker, Franc Dvornik, Vida Roblek, Stanko Praznik, Marjanca Gorše, Anton Jurhar in Mirko Vidovšek.

Za 20 in večletno delo pa so bili nagrajeni Štefan Lednik, Tomaž Šipek, Tomi Vevar, Mirko Lasnik in Kristl Pečovnik.

Nagrajencem in društvu Partizan Mežica so nato čestitali predsednik ObZTK Ravne, ki je društvu predal diplomu, sekretar Partizana Slovenije, ki je društvu predal lepo vazo, in predsednik skupščine občine Ravne.

Predsednik SZDL Mežica je prerezal trak in navzoči so si lahko ogledali razstavo praporov, diplom, plaket, pokalov in drugih priznanj, ki so jih Mežičani poleg bogatega fotografskega materiala razstavili v veliki sobi v nadstropju hotela Peca. Razstava nazorno prikazuje bogato in nadvse uspešno dejavnost mežiške telesne vzgoje in športa v 50 letih od leta 1921 do leta 1971 in je res vredna ogleda. Tako razstava lahko in tudi mora odpreti oči vsakomur, ki dvomi v poslanstvo telesne kulture in športa in je obenem tudi najboljša propaganda za to dejavnost.

Telovadna akademija teden kasneje je bila zelo primerna prireditev za zaključek proslave 50-letnice društva. Nabito polna dvorana v narodnem domu je seveda nestrno pričakovala nastop gostov — moške vrste Železničarja iz Maribora — med katerimi je nastopal tudi državni reprezentant Šoštarič. Rudarska godba je zaigrala himno, spregovoril je predsednik Partizana Mežice, po dveh skladbah rudarske godbe se je zastor dvignil za telovadce.

V dnevnem sporedu so nastopali otroci iz vrta, pionirji in mladinke Partizana Mežice in gostje iz Maribora. Ocenjevanje točk naj tokrat odpade, napisati pa je treba, da so navdušili najmlajši s svojo pristrano neposrednostjo, mladinke s svojimi res dobro naštudiranimi, raznovrstnimi in zelo dobro izvedenimi vajami, ki jih je naštudirala Nuša Roškarjeva, pionirji pod vodstvom Tomija Vevarja in seveda gostje iz Maribora na čelu s Šoštaričem v akrobatiki, na konju z ročaji, na bradli in predvsem na drogu.

Predsednik ravnanskega Partizana je Mežičanom k njihovem visokemu jubileju čestital s šopkom rdečih nageljnov, čestitkam pa se je pridružil tudi predsednik Partizana Slovenj Gradec.

Za obe prireditvi smo lahko Mežičanom hvaležni, obenem pa jim je treba za njihove skrbne priprave in izvedbo res čestitati. Seveda velja naše čestitke vsem, ki so v zadnjih 50 letih nosili največje breme dela v telesnovzgojnem in športnem življenju Mežice, posebno pa 21. funkcionarjem, ki so bili za svoje delo nagrajeni.

In še eno presenečenje so nam pripravili v Mežici. Ob svojem velikem jubileju so izdali bogat in lepo opremljen almanah, ki na 100 straneh opisuje utrivanje telesne vzgoje in športa od leta 1921 do danes. Vsa čast in vse priznanje za tako izčrpen zaklad podatkov o delu, težavah in uspehih (z uvodno besedo Kristla Pečovnika in čestitkami direktorja rudnika inž. Gregorja Punšartnika), ki ga je zbral in zapisal Štefan Lednik.

Praden končamo ta zares kratek in nepopoln zapis (berite almanah!) o 50-letnem delu mežiških telovadcev in športnikov, bi jim hoteli reči še enkrat: iskrena hvala, pa še pridjati: in času primerno tako naprej.

Seveda pa ne gre končati brez te, za Mežico zelo važne zadeve:

sodobno telovadnico potrebujejo!

ZASLUŽENA PRIZNANJA

V počastitev Dneva republike je bila v Titovem domu na Ravnah majhna svečanost. Krajevna skupnost in občinska zveza za telesno kulturo sta pripravili krajanom Raven in povabljenim telesnovzgojnim delavcem iz vse doline telovadno akademijo.

Naš poslanec Boris Feldin je govoril o pomenu 29. novembra in v zelo dobrem govoru, kakor jih redko čujemo z naših odrov ob takih priložnostih, orisal prehojeno pot naše države, se ustavil pri sedanjem trenutku in prikazal tudi naša hotenja v bodoče.

V prvi točki akademije so nastopile članice šolskega športnega društva osnovne šole iz Črne, ki so nam prikazale vajo bratstvo in enotnost, ki jo je pripravila Tanja Lorber. Največ točk je dal ravenški Partizan, med njimi tudi zelo uspelo točko s kockami (Ela Rapnik), na akademiji pa je sodelovala tudi občinska telovadna vrsta, ki jo vodi Tomi Vevar. Napisati moramo, da je bila telovadna akademija zelo dobro pripravljena in izvedena, kljub temu da na njej niso sodelovala vsa društva iz naše doline, ki so predhodno tudi prijavila svoje sestave.

Ob tej priložnosti so podpredsednica in sekretar Partizana Slovenije in predsed-

nik skupščine občine Ravne podelili zares lepe plakete Partizana Slovenije najbolj zaslužnim funkcionarjem partizanskih društev v naši dolini.

Za 10 in večletno delo v društvih Partizan so priznanja prejeli: Lonka Mlinar, Tanja Lorber, Franč Haneman (vsi Žerjav), Fanika Štefanovič, Adela Urnaut, Polde Planinc, Ela Rapnik, Zdravko Videršnik, Rozka Žagar, Anica Pudgar in Albin Beve z Raven.

Za 20 in večletno delo pa: Karel Dretnik, Ferdo Čulk, Ferdo Kaker, Milan Čurin, Franc Ravljan (vsi Črna), Štefan Lednik, Mirko Lasnik, Tomaž Šipek, Tomi Vevar, Kristl Pečovnik (vsi Mežica), Marija Sedej in Robi Preglav s Prevalj ter Matevž Osojnik, Ela Tušek, Ela Pšeničnik in Franjo Gornik z Raven.

Čestitkam, ki sta jih ob tej priložnosti izrekla nagrajencem podpredsednica Partizana Slovenije in predsednik skupščine občine Ravne, se pridružujemo tudi mi.

ODLIKOVANJA PREDSEDNIKA REPUBLIKE

Na predlog občinske zveze za telesno kulturo je predsednik SFRJ tov. Tito odlikoval za njihovo vestno in dolgoletno delo na področju telesne vzgoje in športa Majdo Pesjak in Ervina Wlodygo z Raven, Minča Kotnika s Prevalj, Kristlina Pečovnika in Štefana Lednika iz Mežice in Milana Čurina iz Črne.

Vsem državnim odlikovancem iskreno čestitamo z željo, da bi tudi v bodoče tako kot do sedaj delali v dobro telesne kulture in športa v naši dolini.

Jože Šater

Erwin Wlodyga

dobro obvladal. Prvi stiki z ljudmi v vlakcu so bili bolj »rahli«. Poizkusil sem jezikovno znanje pri neki puncu, ki je bila v istem kupeju. Ponudil sem ji pomarančo, ki sem jih imel s seboj, ter spregovoril nekaj vljudnostnih besed. Tudi ona je nekaj odgovarjala, vzela pomarančo, toda žal, razumel je nisem in mislim, da tudi ona mene ne.

Popoldne enkrat sem se peljal skozi Mistek, kraj, kjer sem pozneje služil vojaški rok. Na postaji je bilo dosti šolarjev in dijakov, ki so se vozili domov. Vsi dijaki so nosili enake kape, na njih pa številke razredov. Kraj se mi je zdel mračen, morda je k temu tudi pripomoglo jezensko vreme. Z voznjo sem nadaljeval v Češki Tešin, mesto, ki leži tik ob poljski meji. Le most veže še danes ti dve državi. Od tu pa je bilo le še nekaj kilometrov do Třinca, kamor sem bil namenjen. Tu so živeli teta in dva bratranca z družino. Nisem jih poznal, saj se še nikoli nismo videli. Ker me niso poznali, so pač na peronu ob prihodu vlaka kar klicali moje ime. Pri njih sem ostal do odhoda k vojakom. Prav z veseljem mi je zadnji dan bratranec obril glavo, ponos vsakega mladeniča. Čudno, da to povsod delajo z velikim užitkom. Pri vojaki pa moraš imeti predpisan vojaški kovček, ki ga jaz nisem prinesel s seboj. Bratranec se je spomnil, da ima na podstrešju nekaj takega. Res ga je našel in ugotovil, da je ta kovček »služil« mojemu očetu v prvi svetovni vojni, meni pa je bil potem še koristen dve leti.

Teh nekaj prostih dni pri sorodnikih je hitro minilo, tako da je bil 1. oktober pred vrati. S prvim vlakom sem se tega dne, oborožen z dvema kovčkoma (vojaški in civilni) ter obrit na »balin« odpeljal iz Třinca v Mistek — Frydek. Ko smo se pripeljali na določeno postajo, nas je pričakala vojaška godba in veselo igrala. Kako pozorno in ganljivo. Pred postajo, kjer se nas je zbralo precejšnje število »rekrutov«, so čakali stari vojniki z vozovi in se sumljivo smejali. Kovčke smo zmetali na

Erwin Wlodyga

BIL SEM ČEŠKI VOJAK

Naključje je hotelo, da sem 1. 1935 postal češki vojak. Po očetu, ki je bila doma iz Třinca, kjer je velika železarna, sem postal češki državljani. Kljub temu da je nekaj časa živel v Guštanju (po prvi svetovni vojni), pozneje pa v Celovcu, kjer je leta 1923 umrl, ni uredil, da bi dobil jugoslovansko državljanstvo. Po razpadu avstroogrške države je moja domovinska občina pripadla k češki državi. Ko sem dopolnil 21. leto, sem pač moral leta 1935 opraviti svojo državljanstvo dolžnost in sem postal češki vojak.

Aprila 1. 1935 so me poklicali k naboru na konzulat v Ljubljano. Dobro se še spominjam, da nas je nabornikov bilo kar precej. Slekli smo se v čakalnici konzulata, odkoder so nas potem v adamovih kostimih klicali pred naborno komisijo, ki je imela svoj sedež v pisarni konzulata. Ko sem prišel na vrsto, sem po pregledu zaslišal: »shopen bez vadi«, kar je pomenilo: sposoben brez napak.

Septembra 1. 1935 sem prejel od konzulata iz Ljubljane pozivnico in vozno karto od češke meje do Mistka. Na pozivnici je med raznimi drugimi navodili pisalo, da se moram 1. oktobra 1935 javiti v kasarni v Mistku zaradi odsluženja vojaškega ro-

ka. Priložen je bil tudi češki potni list, ki pa je bil veljaven samo do 10. oktobra.

Takrat sem bil zaposlen v pisarni vzmetarne tukajšnje tovarne. Udeleževal pa sem se kot telovadec, igralec odbojke, »dolgoprogaš«, smučar in plavalec pri guštanjskemu »Sokolu«. Ni čuda, da je bilo poslovnih večerov kar dovolj, posebno še zato, ker sem šel služiti vojake v tujino. Prijatelj, ki je imel motor, me je v nedeljo kar z njim vozil naokoli, da sem lahko obiskal več prijateljev in se od njih poslovil. Na predvečer sem še od neke deklice dobil »pušlec«, prav lep in velik, tako da mi je skoraj zakril pol prsi. Slovo od domačih na železniški postaji je bilo kratko in prisrčno in že sem se odpeljal proti Celovcu. Seveda sem še skozi okno pri »Tompisovi bajti« zagnal »pušlec«, ki mi je bil sedaj samo še v napoto.

Ne spominjam se več dobro, kako sem »prečkal« Dunaj. Vem le to, da mi je bil prvi kraj na češki strani Břeclav. Tu sem moral presteči v drugi, skoraj prazen vlak. Radoveden sem bil, kako se bom sporazumel z ljudmi, ki govorijo samo češko. Pred odhodom me je učil par ur ključavničarski mojster Franc Mrkva, ki je bil češkega rodu in je ta jezik zelo

Parada v Ostravi

vozove, mi pa prvič postrojeni zraven korakali skozi mesto, kjer sem pozneje marsikatero veselo oziroma žalostno urico vojaškega življenja preživel. Nekaj kilometrov za mestom na bregu je stala kasarna, kjer je bilo zbirališče rekrutov.

Na kasarniškem dvorišču smo najprej pobrali svoje kovčke ter kot ovce čakali, kaj se bo z nami zgodilo. Naenkrat slišim, da me nekdo kliče. Bil je vojak, ki je klical prišleke k ponovnemu zdravniškemu pregledu. Po pregledu so mi stisnili v roko številko 9, kar je pomenilo, da so me dodelili deveti četi. Na celem dvorišču so bile številke od ene do dvanajst, toliko čet je namreč imel polk. Tam smo čakali kakšni dve uri, da se nas je nabralo več. Imeli smo čas, da smo se spoznali že na tem dvorišču. Ko so zvedeli, da sem iz Jugoslavije, so kar deževala vprašanja, odkod, zakaj, kako ipd. Ker nisem znal češko, sem se sporazumeval kar nemško. Ta jezik je marsikateri znal, saj so bili vmes sudetski Nemci, ki niso ali pa tudi so znali češko. Tu so bili poleg Čehov tudi Slovaki in podkarpatski Rusinci. Ko se nas je nabralo kakšnih trideset za eno četo, je prišel podoficir, nas »postrojil«, pobasali smo kovčke in odkorakali natovorjeni kot »osli« nazaj v mesto, odkoder smo prej prišli. Tedaj so nam kovčke peljali, nazaj pa smo jih nosili sami. Torej se je začelo »kufri gor, kufri dol«.

Odpeljali so nas v opuščeno tovarno sredi mesta. Prišli smo v veliko, nizko dvorano, kjer je stalo najmanj 80 postelj. Tu je bila torej naša kasarna. Spravil sem se v naiskrajnejši kot ter zavzel svojo posteljo. Toda kakšna revščina je stala pred mano! Skoraj prazna slamarica. Ker nismo imeli omare, sem pač oba kovčka enostavno porinil pod posteljo. Naši novi predstojniki — podoficirji so nas pomilovalno hodili ogledovat, mi pa smo v vse to »buljili« kot bik v nova vrata. Naenkrat se je nekdo prav krepko zadržal na nasprotnem koncu spalnice in vsa novo prišla »raja« se je zapodila tja, od koder se je slišal »mili« glas.

Sedaj se je začelo. Prišli smo pred najvišjega iz skladišča. Tu se je dogajalo nekaj, česar nismo mogli prav razumeti in verjeti. Ko te je poklical po imenu, si stopil k njemu, gorje pa, če si se obnašal preveč kot civilist. Spustil je celo serijo kletvic, ki jih pač tedaj še nisem razumel. Na tla je priletelo šotorsko krilo, vanj pa vse dobrine, ki jih tak spoštovan vojak potrebuje: uniforma (delovna in nedeljska), čevlji, čepica, platneno perilo, jedilni pribor in še in še. Velikost ni bila važna, glavno je bilo, da si številčno dobil, kar ti je pripadalo. Na goro teh dobrot so potem vrgli puško in nož. Nekaj je zakričal, da naj zgineš, da še drugi pridejo na vrsto. Vso to kramo sem potem privlekel k svoji postelji ter nerazpoložen ogledoval, kam naj vse to dam. Začel sem žalostno slačiti civilno obleko ter se nesigurno oblačil v obleko, ki mi je bila dodeljena. Toda joj, vse skupaj ni po meri napravljeno, nekaj preveliko, nekaj premajhno, nadalje čevlji različne velikosti, kapa ti pade na oči. Namesto nogavic si moraš motati neke platnene »cunje«. Ko se mi je končno posrečilo da sem se »dal v vojaški gvant«, in ko sem pogledoval svoje »sotrpine«, sem šele videl, kaj so naredili z nami. Sam vrag te ne bi spoznal, taki smo bili. Stvari, ki ti niso bile prav, pač nisi smel vrniti v skladišče. Do pravih dimenzij si lahko prišel samo z menjavami z drugimi vojaki. Toda pri vojakih je bil čas dragocen in že so nas klicali, da moramo z »menaškami« nastopiti k večerji. Mož za možem je šel mimo kuharja in ta ti je prav zviška vrgel nekaj hrane v porcijo, pri tem pa tudi nekaj čez. Pa kdo bo jedel takšno vojaško hrano, saj civilni želodci tega ne prenesejo, zato smo pač segli v kovčke in jedli to, kar smo si prinesli s seboj. Le malokdo je prve dni jedel vojaško hrano. Ko sem legel prvi večer oblečen v »vojaško pižamo« spat z občutkom, da bom vsak čas padel s trde postelje, sem se šele zavedel, da sem postal pravi vojak, daleč od svojega rojstnega kraja.

S trobento in vpitjem so nas zjutraj zbudili. Nekaj so kričali, naj se javimo v sami srajci, hlačah in čevljih na dvorišču. Posrečilo se jim je, da so nas postrojili. V diru smo zapustili kasarno ter tekli na bližnje nogometno igrišče. Jutranja vaja se je torej začela z razgibavanjem in tekom; čez pol ure so nas zopet odpeljali nazaj v kasarno. Šele po jutranji vaji so nam dali zajtrk, in sicer kos kruha ter pol litra črne kave. Lepa tolažba in začetek! Po zajtrku so nas učili, kako moramo pospraviti postelje, zložiti odeje in rjuhe itn. Podoficirji z opravljenim niso bili zadovoljni, pa so nam vse pometali na tla, mi pa smo lepo začeli od kraja, saj je vse šlo v rok službe. Ta igra je trajala kakšni dve uri, nakar so nas zopet postrojili, da smo odkorakali na nogometno igrišče. Sploh je bilo to igrišče privlačno za civilno prebivalstvo, ki je gledalo, kako smo se v potu svojega obraza naučili prvih vojaških veščin: nastopati, odstopati, pozdravljati v levo in desno, korakati in ne vem še kaj. Veliko veselje pa smo imeli, ko smo kakšen dan igrali nogomet ali ragbi. Prej ko smo strgali obleko in čevlje, prej smo dobili druge — ustreznejše.

Pri vojakih so se najbolj zanimali za aktivne igralce nogometa in ti so večkrat šli na skupne treninge, drugi pa na »vežbališče«. Popoldne so bila predavanja o vojaških zadevah, tako da je bil dan skoraj prekratek. Počasi smo se tudi privadili vojaški hrani, ker so pač druge dobrine zmanjkale. Nisem se pa mogel privaditi na solato. Pripravili so jo namreč s kisom in sladkorjem. Solata je postala črna in neokusna. Olja sploh niso uporabljali. Kruha smo dobili dovolj. Znano je, da mladi vojaki pojedjo dosti kruha. Pozneje, ko ga nismo več toliko pojedli, smo dobili več mesa. Meso oziroma klobase smo dobili po dvakrat na dan, le ob petkih pa enkrat. V naši spalnici sta bila sobni starešina ter njegov namestnik. Slučajno sem imel posteljo poleg sobnega starešine, ki je bil študent in je govoril tudi nemško. Njegov čin je bil vodnik stažist. Ljubil je šport, posebno dobro je igral nogomet. Seveda pa tudi ni sovražil deklet. Vsak večer do 24. ure ga pač ni bilo v kasarni. Niti toliko ni čakal, da bi dobil večerjo. Zato je mene določil, da sem mu moral preskrbeti vojaške večerne dobrine. Posebno rad je pil črno kavo, v katero je vlijl rum. Da pa ne bi sam večerjal opolnoči, me je pač zelo po tiho zbudil in seveda sem ga moral poslušati. Menila sva se o domačem kraju, športu, dekletih in še marsikaj. Takšni posveti so med tednom trajali od ene do druge ure zjutraj. Meni se je dremalo, pa tega nisem smel pokazati. Zjutraj pa sem moral ravno tako hitro vstati ob 5. uri kot drugi. Po enem tednu me je že vzela s seboj na sprehod v mesto oziroma v gostilno. Pivo, ki sva ga popila, sem plačal jaz. Ostali vojaki so smeli v mesto šele po šestih tednih, ko so že bili zapriseženi.

Nekega deževnega jutra je bilo sporočeno, da moramo prvič nastopiti s puškami. Puške lepo očiščene in namazane, od nas pa zahtevajo, naj gremo z njimi ven. Nismo mogli prav razumeti, da lahko hodi vojak v dežju brez dežnika na vežbe. Stiskali smo se med vrati in nobeden si ni

upal prav stopiti na plan. Naenkrat pridirja od nekoč kapitan z brado ter gromko da povelje za nastop. Česar smo se od začetka najbolj bali, se je zgodilo. Po nastopu na dvorišču smo odkorakali na vežbališče, ki je bilo polno blata, tako da so čevlji postajali vedno bolj težki. Voda nam je lezla za vrat, puške so bile mokre. To pa še ni bilo vse. Padlo je povelje »na zemljo«. Vsakdo si je hotel najti kak boljši prostor, ko smo legali na tla. To pa ni bilo vseh kapitanu, zato je dal povelje »vstani«, »vleži se«. To se je ponavljalo nešteto krat tako dolgo, da so se vojaki začeli metati v največje luže. Tedaj je naš kapitan dobil zadoščenje ter nas take odpeljal v kasarno. Tisti dan smo spoznali, da ni dobro po svoje misliti, ampak čimprej ter čimbolje storiti to, kar od vojaka zahtevajo. Ves popoldan smo čistili našo umazanijo, potem pa še ribali pod.

Ob 21. uri, ko smo zaslišali glas trobente, smo morali biti vsi v postelji. Luč je ugasnila in nobeden, razen kadar je bil alarm, te ni smel do jutra nadlegovati. Če je dežurni oficir pri kakšnem vojaku našel kaj napačnega, se je tisti vojak zagovarjal šele drugega dne. Dežurni oficir, ki je ponoči kontroliral spalnice, je moral hoditi po prstih, svetiti pa si je smel samo z baterijo.

Mnogo sem pisal domov prijateljem in znancem. Vendar odgovorov ni bilo toliko, kolikor si vsak vojak želi. Največ sta mi odgovarjala moj stari oče Jurij Puh in prijatelj Miha Konečnik, za kar sem jima bil hvaležen, kajti opisala sta mi vse novice iz domačega kraja. Zelo sem bil vesel, ko sem prejel pismo iz Guštanja, pa je na hrbtni strani guštanski pismonoša Anton Čadež pripisal »Bog živi« Anton. Malenkostna pozornost in vendar ni dosti manjkalo, da se ne bi razjokal nad tem. Pošta iz Jugoslavije k meni ni prihajala tako, kakor za druge. Najprej je šla na polku skozi cenzuro, nakar mi jo je pisar sam prinesel na vežbališče in pred oficirjem predal. Zakaj so bile te ceremonije, sem takoj ugotovil. Pisar je zbiral znamke, pa sem mu jo moral takoj ob predaji pisma dati. Pisal sem domov, naj mi pošljejo čimveč znamk, tako da sem imel potem lep čas mir. Ko sem prejel pismo od doma, se me je začelo lotevati domotožje. Štel sem dneve, pa kaj hočeš, če je mesec dolg ko leto, ti pa moraš služiti štiriindvajset takšnih mesecev.

Bližal se je čas, ko bomo zaprilegli in postali pravi vojaki. Nekje med petim in šestim tednom služenja vojaškega roka so me nekega dne poklicali v pisarno in mi povedali, da so me določili v podoficirsko šolo. Nekaj sem v polomljeni češčini ugovarjal, češ da ne obvladam jezika. Toda vse skupaj ni nič pomagalo. Iz celega polka so namreč potrebovali dvesto vojakov za to šolo. Ker so tako sklenili, sem pač kot vojak moral ubogati. Lepega jutra so nas izbrance poklicali skupaj, nas boljše oblekli in obuli ter poslali v šolo, ki je bila na hribčku za Mistkom, torej tam, kjer sem prvokrat prestopil kasarniški prag. Marsikdo je pozneje obžaloval, da je prišel v to podoficirsko šolo. V šoli so bili samo najboljši oficirji in podoficirji, disciplina pa za precej stopenj hujša kot v četi. Učenje in vežbanje je bilo od rane jutra do poznega večera. Ker je bil

dan prekratek, smo se pri sveči učili ponoči (električna luč ni smela biti prižgana po 21. uri). Če smo v četi dvakrat na teden čistili pod, smo morali tu to delati vsak večer. Z zobotrebem so oficirji iskali blato na podplatih čevljev, ki so morali biti očiščeni in namazani, da se je kar svetilo.

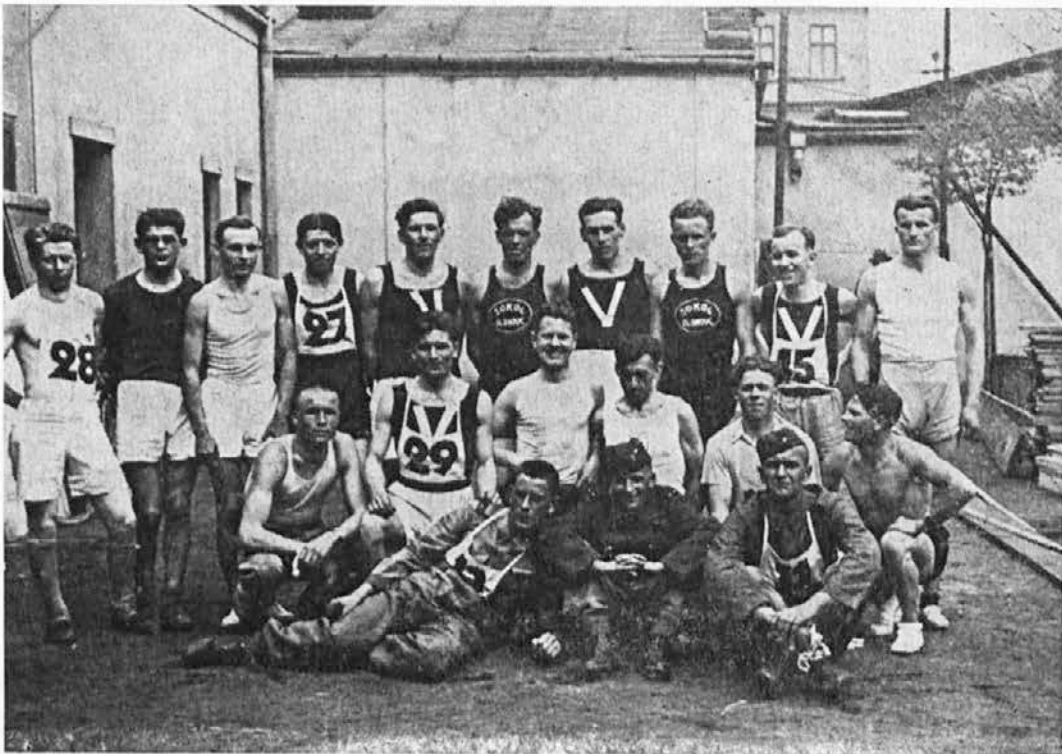
Podoficirsko šolo so porabili za najslabša dela. Če je bilo treba čistiti stranišča, smo morali opraviti to mi. Če je bilo treba v kasarni lupiti krompir, je to storila podoficirska šola. Če je bilo treba nastopati na kakšni paradi ali pogrebu, je to storila podoficirska šola. Če smo nad takšnim življenjem v začetku obupovali, smo se pozneje vživelj ter vse voljno prenašali. Ker so vojaki iz drugih čet dobivali od sobote popoldne do nedelje zvečer prosto, so lahko nekateri šli celo domov, če niso bili več kot 50 km oddaljeni od kasarne. Tedaj smo zopet mi bili tisti, ki smo zasedli vsa stražarska mesta. Med tednom namreč zaradi učenja nismo hodili na stražo. Najbolj neprijetno je bilo, ko so te v soboto določili, da boš šel na stražo, šola pa je še do 12. ure vežbala po blatu. Stražo si moral nastopiti ob 13. uri čist in ne raztrgan. Nedeljske obleke nisi smel uporabiti za to službo, zato ti ni preostalo drugega, kot da slečeš umazano uniformo, jo opereš in zopet mokro oblečeš. Prav prijetno to ni bilo. Imel sem srečo, da sem bil samo dvakrat stražar, ko sem bil v šoli. Prvič sem stal na straži pred kasarniškim vhomom, drugič pa na območju municijskega skladišča. Posebno mi je ostalo v spominu slednje.

Bilo je na silvestrovo 1935. Prišel sem ravno s sedemdnevnega rednega dopusta, toliko namreč je vsakemu vojaku pripadalo letno, če ni bil kaznovan, ko sem bil že določen, da moram ob 13. uri nastopiti kot stražar municijskega skladišča. Stražo je vodil starejši vodnik. Municijsko skladišče je bilo nekaj kilometrov oddaljeno od Mistka v smeri Olomouca na majhnem hribčku. Popoldan je v miru potekal, zame pa je bila noč precej razburljiva. Ves

sanjav sem okoli polnoči poslušal na stražarskem mestu v bližini stražarnice godbo, ki je prihajala iz bližnje gostilne, kjer so bučno proslavljali novo leto. Misli so bile neke v domovini, ko nenadoma zaslišim topot konjskih kopit. Bliža se stražarnici, vidim samo še senco konja. Tedaj se šele zavem, da sem na zelo važnem mestu. Kot nor zakričim: »Stoj!« Jezdec ustavi konja. Ko ga vprašam, kdo je, mi pove, da je dežurni oficir, tedaj mu dam povelje, naj gre nekaj korakov naprej ter zopet »stoj«. Pove mi geslo, nakar se zaderem na ves glas v stražarnico, naj straža nastopi. Toda iz stražarnice nobenega glasu, vsa straža je spala. Oficir je postajal nestrpen ter vprašal, kaj bom naredil. Začel se je počasi pomikati proti meni. Jaz pa krepko: »Stoj!« kar je pomagalo. Še enkrat zakričim v sobo, tedaj so se zaspenci le prebudili in vsi zbegani pritekli na plan. Prvo, kar je napravil oficir, je ozmerjal vodnika, kako more spati, kadar je v službi, vendar pa tega ni mogel dokazati, ker ga nisem spustil v stražarnico, vodnik pa je zanikal, da bi spal. Izgovarjal se je, da ni slišal mojega poziva. Ko je oficir odšel, sem pa jaz bil krivec, češ da sem premoledno zakričal. Kot vojak sem samo rekel »razumem«, pomagati si itak nisem mogel.

V naši četi je bilo tudi nekaj Nemcev. Ti so obiskovali večerne tečaje češkega jezika. Tudi jaz sem se tu skušal nekaj naučiti, vendar je bilo zelo težko, ker nisem obvladal nemškega pravopisa. Torej sem se moral istočasno učiti kar dveh jezikov.

Predavanj smo imeli veliko, pa tudi spraševali so nas precej. Imel sem težave, ker še nisem obvladal jezika, posebno težki so bili razni strokovni izrazi. Vse se mi je mešalo in skoraj sem obupal. Konec januarja je bil zaključek prvega dela šole. Mislim, da sem se tedaj uvrstil med zadnjimi v šoli. Računal sem, da me bodo izločili zaradi slabih uspehov, vendar tega niso storili. Potem se mi je nekako odprlo. Poveljeval sem dobro, glasno in raz-

Po težkem teku v Vitkovicah 1. 1937

ločno, pri taktičnih vajah sem se še kar uveljavil, strelec s puško in strojno puško sem bil odličan, pa so naenkrat postali pozorni name. Naenkrat je šlo vse lažje. Orožje sem znal opisati, tudi če bi me zbudil iz spanja. Bližal se je torej čas zaključnih izpitov. Neko nedeljo sem ob kasarniški ograji zagledal lep rumen regrat v pesku. Sicer so sem hodili vojaki na malo potrebo, pa kaj zato. Čehi regrata ne jedo, meni pa so se po njem pocedile slince. Nabral sem ga in v kuhinji dobil krompir ter zaseko. Vojaki, ki so me gledali, so se samo smejali. Ko pa sem jim ga dal poskusiti, jim je tako ugajal, da so mi skoraj vsega pojedli.

Na velikonočni ponedeljek smo šli skozi neko naselje na vežbališče. Kar naenkrat so se vsule ženske iz neke hiše. Vsaka je imela vedro vode v roki in kot na povele so vlile to vodo po nas. Tega smo se tako ustrašili, da smo se enostavno razbežali. Kakšni »heroji! Povedati moram, da je tam takšen običaj. Ko je oficirju le uspelo, da nas je zopet zbral in postrojil, so nam iste ženske ponudile žganje. Potem smo bili mokri od znotraj in od zunanaj.

Pri izpitih so oficirji imeli navado, da so kar od začetka vprašali, kdo se prostovoljno javi. Ko je bila na vrsti naša četa in ko je oficir vprašal, kdo se javi, sem skočil pokonci, da je kar zaropotalo. Imel sem srečo, znal vse gladko, kar so me vprašali.ocene so bile zelo dobro. Bil sem z drugimi vred povišan v »svobodnika«, kar je bil najnižji podoficirski čin in dobil gumb na ramo. Seveda smo šli v mesto malo zalit ta najnižji čin podoficirja. Ko smo šli v paradni obleki iz kamarna (to si je vojak lahko za 400—500 ČK kupil sam) v mesto, smo od časa do časa ponosno pogledali, ali ti še »sedi« tisti gumb na ramenih. Tudi navadni vojaki so nas morali pozdravljati. Kakšen užitek je to!

Po končani šoli so nas poslali vsakega v njegovo enoto. Od tistega dne sem pripadal šesti četi osmega pešpolka »šlezkega«,

ki je imel svoj sedež v tovarniških prostorih v Pudlovu — Novy Bohumin. V tem kraju ob Odri in Olzi na tromeji Poljske, Nemčije in Češke (Šlezija), kjer je bila sama ravnina, mnogo industrije ter mnogo prahu in smrada, sem odslužil svoj dveletni vojaški rok. Po pravici moram povedati, da sem bil od začetka nad vsem, kar sem tu videl in doživel, skoraj razočaran. Manjkale so mi gore, manjkal mi je čisti zrak. Razočaran sem bil tudi nad disciplino vojakov v kasarni. Kljub temu da smo zaradi discipline v šoli dosti trpeli, sem se vanjo tako vživel, da sem jo tu enostavno pogrešal. Postelje slabo (za naše pojme) pospravljene, čistoča ni bila na višku. Precej vse po domače. Toda kaj hočeš. Postal sem takoj sobni »starešina«. Delati sem moral s kakšnimi 30 ljudmi, ki pa so se le preveč radi vsemu upirali. Zvečer so z zamudami hodili preko plotu v kasarno. Vse to se mi je zdelo čudno in strašno, pozneje pa sam skoraj nisem bil nič boljši. Časa za lenarjenje je bilo več kot prej, vendar se mu nisem hotel predati, ampak sem se raje posvetil športu.

Že v šoli sem spoznal, da bi bil lahko tekač — dolgoprogaš. V četi sem našel vojaka Kempnija, ki je kazal veselje in voljo do teka. V prostem času sva začela teči po atletski stezi in okolici. Lepega dne sem bral v časopisu, da bo v našem mestu tek po polju in mestnih ulicah, dolg približno 10 km. Nastopili smo vojaki in civilisti. Nekateri tekmovalci so se po štartu silno zagnali. Vedel sem, da te brzine dolgo ne bodo vzdržali. Le vojak Kempni je bil stalno na čelu. Ta mi je bil najbolj nevaren. S kakšnim zadovoljstvom sem začel pred ciljem prehitovati druge tekmovalce! Le dva sta še bila pred mano. Enega sem še dohitel, Kempni pa je bil zmagovalec tega prvega teka, medtem ko sem bil jaz drugi. Oba iz iste čete, navzoč pa je bil tudi naš štabni kapetan. Ko smo prejeli darila, nam je tudi on čestital, lovorov venec, ki sem ga dobil, pa je kar on nesel k sebi domov.

Ognjeni krst sva v redu prestala. Sedaj sva se še bolj začela pripravljati. V bataljonski pisarni sem imel prijatelja, s katerim sva bila skupaj v šoli. Ta je vsak četrtek dal pismeno bataljonsko povelje, kdo se bo udeležil raznih tekmovanj in kje so ta tekmovanja. Nobeden pa v naši četi ni vedel, da sem mu vse te razpise dostavljal jaz. Za tekmovanja, ki so bila ob nedeljah, so nam morali dati denar za hrano. Ta denar pa je ostal nam, saj nam je hrano dajal naš kuhar.

Ob nedeljah sem hodil po raznih krajih tekmoval v teku, odbojko sem igral v bataljonski reprezentanci, pa tudi na plavalnih tekmah sem večkrat nastopil.

Prva zmaga mi je pripadla 6. septembra 1936, ko sem v Petrovaldu prepričljivo premagal vse svoje nasprotnike. Bil je to tek na 6 km, vezan na premagovanje ovir, streljanje z malokalibrsko puško (od 30 možnih točk sem dosegel 27), merjenje (ugotavljanje) razdalj ter metanje granat.

Zelo sem bil vesel te zmage, saj je bila počaščena s tem, da mi je prvo nagrado, krasno uro »marvin«, predal sam general v navzočnosti mojega štabnega kapetana. Torej ne samo čast za mene, ampak tudi zanj ter četo, v kateri sem služil. Povedati še moram, da smo tekli v lahko vojni opremi in s puško.

Ker se je že bližala zima, sem se začel pripravljati za smučarski tek. Imel sem lastno opremo, čevlje in civilno obleko. Ker pa kot vojak nisem smel nositi civilne obleke, sem se že prej poslužil majhne zvižgače. Vedel sem, da se naš podpolkovnik, šef drugega bataljona, zelo zanima za šport. Ko sem po raznih tekmah v teku prejemal nagrade, plakete in diplome, sem jih uradno ob razglasitvi prevzel. Po končanem tekmovanju pa sem jih vrnil prireditelju s prošnjo, naj nagrade uradno pošljejo na štab bataljona. S tem sem zadel dve muhi naenkrat. Ko so začela prihajati darila na štab bataljona, so me vedno posebej klicali na bataljonski raport. Ta raport je bil navadno ob 11. uri dopoldne. Tisti dopoldan sem ostal v kasarni, kar je bila zopet pridobitev za vojaka. Pri bataljonskem raportu mi je potem podpolkovnik sam predal nagrado, ki sem jo že enkrat uradno dobil. Seveda mi je tudi čestital k uspehu. Pri takem raportu sem se nekoč ojunčil in zaprosil, če smem za smučarsko tekmovanje oziroma treniranje uporabljati svojo civilno smučarsko obleko, češ da me vojaška obleka ovira pri tekmovanju. Malo nerad mi je končno odobril, moral pa sem si nabaviti modro čepico — podobno kot vojaško. Kakšna zavist pri drugih vojaki, ko so videli, kaj mi je bilo odobreno!

Ker sem imel po enem letu vojaščine pravico do sedemdnevnega dopusta, sem ga izkoristil za božič pri sorodnikih (v Jugoslavijo me niso pustili, pa tudi splačalo se ne bi, saj bi polovico časa prebil na vlakih). Na staro leto sem se vrnil v kasarno, kjer me je čakalo presenečenje: določen sem bil za komandirja četne straže v kasarni.

Vsakdo, ki je prišel voščiti za novo leto, je imel s seboj kaj »krepkega«. Ko se je stemnilo, sem bil že v takem stanju, da kasarne nisem več poznal. Vojaki so svoj cilj dosegli ter me kar oblečenega z vsemi oznakami dežurnega vred spravili v

Zemlja počiva

Foto: F. Kamnik

posteljo. Poleg stražarjev sem bil edini v kasarni, ker mi je vsa »vojska« brez dovoljenja pobegnila v mesto.

Zjutraj kuharja ni bilo mogoče predramiti iz pijanosti, pa sem sam zakuril pod kotli in skuhal kakao za vojake; lepo se je začel prvi dan v letu 1937! Ob 8. uri je pri vходу v kasarno divje zazvonilo in godba je igrala. Pred vrati je stala skupina vojakov — dezertarjev, popolnoma okajena, in navijala gramofon. Sreča, da tistega dne ni bilo blizu nobenega oficirja!

Zamudniki so se tudi sicer vračali v kasarno na najrazličnejše načine. V glavnem so preskakovali plot, neki kuhar pa se je dal kar zjutraj ob 6. uri pripeljati v vozu, s katerim so pripeljali kruh.

Januarja 1937 sem prvič in zadnjič tekel v vojaški patrulji na 30 km. Potem so me določili v ekipo, ki je morala v Pustevni pripraviti proge za troboj vojaških patrulj iz Jugoslavije, Češke in Romunije. Tam se nam je dobro godilo, zmagali pa so domačini.

Pozneje so me določili za kandidata v državno vojaško reprezentanco. V času treninga sem bil oproščen vojaških dolžnosti, dobil sem boljšo hrano, moral pa sem se udeleževati vseh tekem v bližnji in daljni okolici. Na treningu sem metal granate, streljal z ostrimi naboji in seveda vadal tek, saj so se tekmovanja kar vrstila.

Aprila 1937 sem odpotoval v Prago na izbirno tekmo za sestavo reprezentance. Med tekom na 6 km je bilo treba metati granate na 40 m in streljati na 200 m. Tekel sem dobro, metal zaradi poškodovane ramena slabo in streljal dosti slabše kot na treningu, tako da se nisem uvrstil v reprezentanco. Zato pa sem si ogledal Prago, ki je naredila name močan vtis.

Ze prvi dan po povratku sem spet nastopil na tekmi in zmagal, tekmovali pa smo tudi v vojaški enoti, in sicer v streljanju s puško mitraljezom, kjer sem s svojim moštvom med 12 ekipami dosegel drugo mesto.

Nekje meseca maja sem napredoval v »desetnika«. Vsako napredovanje je pri vojaki vezano na razne navade. Tu so vsakemu ob taki priložnosti dali »hobla«. Vojaki so me prijeli za roke in noge ter me z zadnjico »žligali« po klopi, na katero so medtem zlivali vodo — vse zaradi pijače, ki jo je moral plačati novi »desetnik«.

Bližalo se je poletje 1937 in glavna tekmovalna sezona je bila za mano. Vsak dan smo delali do 40 km dolge marše, kajti pripravljali smo se na velike »cesarske manevre«. Takšni manevri so bili v razdobju petih in še več let. Prihajali so tudi še rezervisti. Žito je bilo požeto in to je bilo najbolj pripravno za eno oziroma dvodnevne vaje.

Bilo je že proti koncu avgusta, ko so nas nekega večera spravili v vojaške vagonce s polno bojno opremo. Vso noč so nas vozili. Na neki neznani postaji smo morali z vlaka. Začeli so se torej štirinajstdnevni manevri. Kaj vse so nam natrpali, da smo morali nositi s seboj! Teležnjak z osebno prtljago, železno rezervno hrano, perilo, rezervne čevlje, plašč, šotorsko krilo in ne vem, kaj je vse bilo v njem. Tehtalo pa je približno 35 kg,

puška 4—5 kg, municija na vseh koncih, kjer je bil le kakšen prostor. Kot vodja skupine sem dobil še merilni aparat, ki se je nasadil na puško mitraljez, kadar so se pojavila letala. Tako opremljeni smo vsak dan korakali na prostoru med Olomoucem, Brnom in Pardubicami. Marši so bili dolgi, najdaljši pa je bil nekega dne celo 70 km. Tedaj jih je dosti popadalo. Toda vsi so gledali, da so padli pod kakšno slivo ob cesti, ki so bile tisto leto zelo polne, in pa zaradi sence. Med maršem smo se včasih znašli pred letalskim napadom, tedaj smo se morali razkropiti. Na mitraljez sem nastavil merilno napravo in že smo streljali na letalo, ki pa nam je vedno ušlo.

Na polju so bile tedaj velike kope slame. Ker je bilo hladno in deževno vreme, je naša četa enostavno zavzela takšno kopo ter cela zlezla vanjo. Drugega prenočišča itak nismo imeli, tu pa smo bili na suhem in bilo je tudi toplo. Ko nas je ponoči naš četni oficir hotel odpeljati, nas enostavno ni našel in tako smo vsaj to noč v miru prespali.

Na teh manevrih sem videl, kaj vse naredi z ljudmi nadčloveški napor. Metalo jih je, bili so penasti, posebno težko so te napore prenašali rezervisti. Vem, da sem marsikdaj pomagal poleg puške nositi tudi strojno puško. Bil sem vajen kot tekmovalček prenašati takšne napore. Zgodilo se je tudi, da tri dni nismo dobili hrane, železne rezerve, ki je bila prav težka, pa nismo smeli uporabljati. Tedaj smo se pač preživljali samo z sadjem, ki smo si ga enostavno vzeli, kljub temu da je bilo to prepovedano. Z našo hrano pa se je tri dni lepo mastil »sovražnik«, ki je zajel v boju našo kuhinjo. Velika nadloga za vsakega vojaka pa je bila, da je moral biti dnevno obrit. Namesto da bi v odmorih počival, se je pač moral umiti in obriti. Nismo pa smeli celih 14 dni sezuti čevljev.

Kakšno veselje je nastalo, ko so se nekega dne ob koncu manevrov pojavila na nebu letala ter z dimom nakazala, da je konec tega štirinajstdnevnega napora. Mislim, da sem se tedaj nahajal na območju Vyskova, kar pa sem praktično ugotovil šele pred leti, ko sem bil z odbojgarskim klubom Fužinar na tekmah v tem kraju.

Nekaj pred odhodom smo morali nastopiti kot častna straža na peronu kolodvora v Novem Bohuminu. Iz Romunije se je namreč pripeljal predsednik republike dr. Edvard Beneš. Vlak je imel na tej postaji krajši postanek. Preproga, ki je ležala na tleh tik pred mano, je pomenila, da bom videl prezidenta čisto blizu. Res je prišel za kratek trenutek iz vagona, kjer je od oficirja prevzel raport. Nato nas je pozdravil z »častno četa nazdar«. Mi pa smo mu krepko odgovorili, da je kar zabobnelo po pokritem peronu »zdar«. Imel sem občutek, da je bil zelo izmučen, saj se je tedaj že z hitrimi koraki bližala nevihta druge svetovne vojne.

V kasarni nismo imeli več drugega dela, kot da smo jo čistili in belili ter jo pripravljali za novince, ki bodo prišli 1. oktobra.

Sredi septembra je nenadoma prišlo sporočilo, da je umrl upokojeni predsednik dr. Tomáš Masaryk. Vse razpoloženje

Kaj se bo videlo?

pred odhodom domov je splahnelo, sumili smo, da se bo naš odhod podaljšal za nekaj dni. Po državi je bila splošna žalost za »tatičkom«, ki je bil zelo priljubljen med ljudmi.

18. septembra smo nastopili na dvorišču v civilnih oblekah, od nas pa se je poslovil naš štabni kapetan ter nam zaželel v civilu mnogo uspeha. Vsem tistim, ki smo bili odlični strelci, je podelil »civilno« značko strelca. Dobil sem jo za puško in strojno puško. Trije v četi, bil sem tudi med njimi, smo dobili pohvalno priznanje za dobrega vojaka. Nastopili smo zaradi splošne žalosti brez vojaške godbe na glavnem trgu v Novem Bohuminu. Tu se je od nas poslovil župan mesta. Po kratki slavnosti so nekateri še ostali v tem kraju pri svojih simpatijah, drugi pa so skrivaj zapuščali mesto, ker so se pač hoteli znebiti kakšnega »balasta«.

Nekaj dni pred odhodom iz vojske sem dobil podaljšan svoj potni list, od direktorja železarn Ravne pa sem prejel pismo, v katerem mi je sporočil, da bom takoj zopet sprejet v službo. To je bila za mene najbolj vesela in važna novica, ki sem jo ob koncu sprejel od doma.

Več kot en kovček nagrad, za katere sem v komandi dobil potrdilo, kakor tudi skromno prtljago v drugem kovčku sem odnesel s seboj. Češko-avstrijsko mejo sem prekorajil nekje po polnoči. Proti jutru sem se peljal skozi Dunaj. Vedno bolj sem postajal nestrpen, saj je doba dveh let precejšnja, posebno če imaš domotožje. V Maribor sem prišel enkrat popoldne. Seveda sem hitro poslal domov telegram, da pridem z zadnjim vlakom ter naj me čakajo.

Toda ko sem se pripeljal na postajo v Guštanj, sem bil prav razočaran. Temno, majhno postajališče, na katerega sem že skoraj pozabil, kakšno je, nobenega od domačih, da bi me pričakal. Vesel pa sem bil, ko sem na postaji spoznal edina dva pozna sprehajalca Petra Mihelača in Luko Pavšerja. Seveda sta mi takoj pomagala nositi kovčke. Spraševanja ni bilo ne konca ne kraja. Ko sem se bližal domu,

sem zagledal mračen kraj in ozke ulice. Tedaj mi je postalo tesno pri srcu, skoraj sem bil razočaran. Živel sem v raznih mestih, pri tem pa pozabil, da se Guštanj ni nič spremenil. Doma me je mati začudeno gledala, odkod prihajam. O telegramu, ki sem ga poslal, pa ne duha ne sluha. Prišel je tretji dan za mano. Še isti večer sem šel v telovadnico »Sokola«, kjer so še telovadili moji prijatelji in znanci. Po te-

lovadbi smo šli k Ringu »zalit« moj prihod v Guštanj.

Prav vesel sem bil, da sem lahko čez dva dni nastopil službo v obratnem knjigovodstvu.

Ni mi bilo žal, da sem odšel v tujino, saj sem se naučil češkega jezika, spoznal sem razne kraje in ljudi ter njih šege in navade. Še danes pa ne znam jesti solate, kakor jo pripravljajo moji bivši rojaki.

Ravenski taborniki danes in jutri

V decembru je bil na Ravnah redni letni občni zbor partizanskega taborniškega odreda »Koroških jeklarjev«. Ravenski taborniki so se na ta občni zbor temeljito pripravili. Množična udeležba je slehernemu udeležencu dajala nadvse živahno in aktivno podobo o delu in uspehih ravenških tabornikov. Tudi letna poročila odredove uprave so potrdila dejstvo, da so bili ravenški taborniki v preteklem letu zelo delavni in trudni ni bil zaman. Zveza tabornikov Slovenije jim je za uspešno delo podelila visoka priznanja z nazivom »partizanski taborniški odred«, katerega so osvojili že drugič in vse kaže, da ga bodo tudi osvojili v tem letu in bodo s svojo marljivostjo ta visoki naziv obdržali za stalno.

V preteklem letu je bilo v okviru 30. obletnice ustanovitve OF slovenskega ljudstva mnogo prireditev. Tako so se ravenški taborniki udeležili vseh svečanosti v domačih in v okoliških občinah. Ponovno so oživele partizanske poti, odkrita so bila nova spominska obeležja.

Sicer pa poglejmo pomembne akcije ravenških tabornikov. Udeležili so se tekmovalne akcije pod nazivom »mejniki naše revolucije« v Slovenj Gradcu, tridnevnega pohoda ob prvomajskih praznikih v Mozirju, kjer je bila organizirana velika ak-

cija pod nazivom »nič nas ne sme presenetiti«, katero so pripravili ZMS in ZTS Slovenije ter aktiv ZMS in taborniški odred savinjskih partizanov Mozirje. Na to akcijo so odšli skupaj z dravograjskimi taborniki in v tej množični sestavi predstavljali koroško brigado. Pot jih je vodila skozi Črno na Smrekovec in naprej do Mozirja. Na tem pohodu so obiskali mnoge partizanske javke in počastili spominska obeležja iz NOB. Ob zaključku te velike akcije v septembru pa so odkrili na tej poti nekaj novih spominskih obeležij in s tem počastili spomin na žrtve nacističnega okupatorja.

V počastitev krajevnega praznika Raven so ravenški taborniki organizirali akcijo z nazivom »po partizanskih poteh Koroške«. Tudi na tem dvodnevnem pohodu so skupaj z dravograjskimi in slovenjegraškimi taborniki in z desetino JLA predstavljali koroško brigado. Pot jih je vodila k Malgajevemu spomeniku na Dobrihah, k spomeniku padlih talcev pri sv. Neži, Kefrovem mlinu in na Preški vrh. V svojem nadaljnjem pohodu so obiskali mnoga spominska obeležja na območju Kotelja in pod Uršljo goro. Naslednji dan pa so se udeležili slovesnosti ob ravenškem krajevnem prazniku ob spomeniku na Navrškem vrhu.

Zbor tabornikov

Posebno doživetje za ravenške tabornike je bilo odredovo taborjenje na Obretanovem travniku pod Uršljo Goro. Tukaj so lahko živeli v naravi in se učili taborniških veščin za dosego I., II. in III. taborniške zvezde.

Trenutno šteje odred 11 vodov, med katerimi je eden dekliški. Vsi vodi so marljivi. Udeležujejo se pohodov v naravo, tekmovanj in mnogobojev. Tudi njihovi najmlajši člani so zelo marljivi, saj so vse leto pridno tekmovali za značko Živka LOVŠETA. Za njihovo prizadevnost jih je ZTS na svečanem zaključku tekmovanja v Idriji nagradila z dvema zlozljivima posteljama, kar je za ravenške tabornike velika pridobitev.

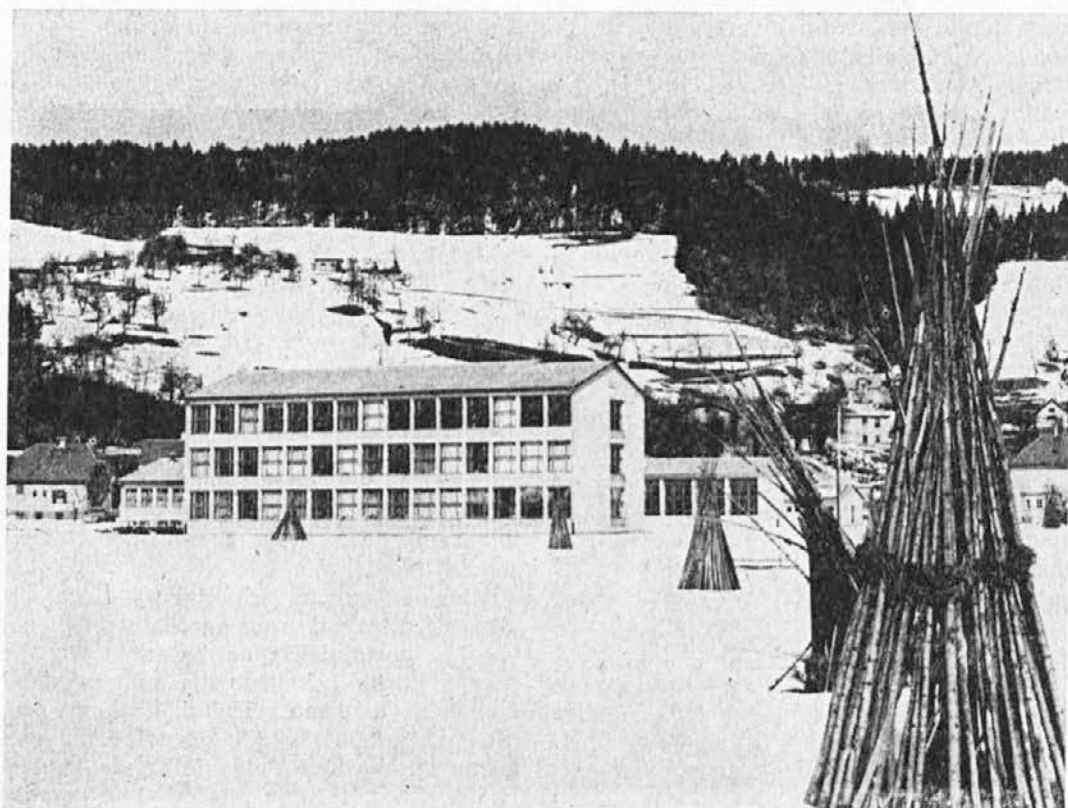
Odred dobro deluje kljub skromnim denarnim sredstvom. Nabavili so si nekaj novih šotorov, ki so jih nujno potrebovali, vendar jim manjka še predvsem posode za taborjenja, uniform, orodja in mnogih potrebnih stvari. Potrebna jim je tudi večja soba ali prostor, kjer bi se lahko sestajali in shranjevali svoj inventar. Treba bo tudi izboljšati nov vodniški kader. Ustanovili bodo klub tabornikov, v katerem bodo včlanjeni starejši občani — klubovci, ki gojijo simpatije do te koristne človekoljubne organizacije. Tudi odredova propaganda, ki v zadnjih letih dobro deluje, bo v prihodnje še razširila svojo dejavnost.

Na občnem zboru je bilo podeljenih 20 odredovih pohval in 9 priznanj ZTS marljivim in prizadevnim tabornikom. Tri odlikovanja pa so podelili zaslužnim članom odreda, in sicer:

brebrni znak Bojanu Kranicu, zlata pa Milanu Klemenču in Mileni Šuler.

Odred je podelil tudi dve spominski darili dolgoletnima članoma odreda za njihovo požrtvovalno delo: bivšemu starešni odreda tov. Jožetu Šulerju in bivši blagajničarki odreda tov. Hildi Vetter, ki sta opustila funkciji zaradi službenih obveznosti.

Na novo je bila izvoljena tudi nova odredova uprava. Za starešino odreda je bil

Zimska grafika

Foto: Broman

soglasno izvoljen tov. Ludvik Pavlin, za načelnika odreda pa Bojan Kranjc.

Predstavniki raznih družbenopolitičnih organizacij so pohvalili marljivo delo in po svojih močeh obljubili finančno pomoč odredu za nadaljnje uspešno delo. Predstavniki raznih društev so čestitali raven-skim tabornikom in izrazili željo, da bi se tudi v prihodnje razvijali medsebojni tovariški odnosi pri raznih akcijah, kakor so se razvili v tem letu.

Ob koncu občnega zbora je bilo predavanje s predvajanjem diapozitivov, ki so udeležencem orisali dejavnost raven-skih tabornikov.

Ob dnevu JNA so ravenski taborniki obiskali in obdarili naše graničarje na strojniski karavli. Nakup daril je omogočila krajevna konferenca SZDL Ravne. Skupaj z graničarji so s pesmijo in plesom proslavili ta praznik.

Ob koncu leta so pripravili za najmlajše člane odreda — medvedke in čebelic — čajanko. Na njej so se lahko MČ nasmejali raznim taborniškimi burkam in skečem ter preizkusili svoje znanje v nagradnem taborniškem kvizu. Sledilo je predvajanje diapozitivov in obdarovanje.

Karlo Krevh

O KNJIGAH

Knjige so napisane samo na pol. So le spermoidi, ki se oplodijo šele v neposrednem stiku z bralčevimi predstavami in s potmi njegove logike. Velike knjige so tiste, ki izzovejo svojo drugo polovico ne samo v čim večjem številu beročih, temveč tudi v čim širšem časovnem razponu svoje veljavnosti in pomembnosti. Knjiga, posebno dobra knjiga, se loči od časopisa po tem, da ta beleži dogodke, knjiga pa dogajanja; prvi miselne impulze, druga pa miselne procese v svoji najvišji obliki — spoznanja. Spoznanje ni ugotovitev; to je znanje in vedenje hkrati. Po svoji nalogi naj kaže pot, po svoji naravi prehitveva čas. Knjiga je manj individualno delo, kot navadno sodimo. Njen pisec je sicer po navadi en sam avtor; njen narekovelec pa sta družba in priroda, v katerih pisec živi. Kolikor bolj je zlit v eno narek s pisanjem, toliko doslednejše je potem delo v celoti. Če bi obstajala samo narek in pisanje, in bi to že zaključilo vsebino in namen knjige, bi se vrednost spoznanj in oblike jela dvigati v geometrijskem zaporedju — in umetnost pisanja bi se povzpela tako visoko, da bi se odtrgal cvet od stbla, in cvet ne bi več dobival svojih življenjskih sokov iz zemlje. Da bi se ohranilo ravnotežje, ravno služi »tehnika« polovičnega teksta. Tako je namreč pisec prisiljen ostati v mejah komunikativnosti, družba beročih pa mora vztrajno izpopolnjevati kulturne mehanizme, ki omogočajo nastajanje druge polovice teksta v njenih individualnih členih. Literarna vzgoja — kakor koli je že v neki družbi organizirana, torej ne more biti samo vzgoja pisca — temveč v veliki meri tudi vzgoja duha beročih, v katerih naj se dokončno uresniči piščeva ideja. In analogno: literarna kritika naj ne analizira samo avtorjeve metode in sestave dela, pač pa naj podaja tudi analizo duhovnega stanja družbe, ki prek svojih beročih uresničuje književno delo. Struktura knjige in njene dokončne realizacije je struktura družbe v najširšem smislu besede!

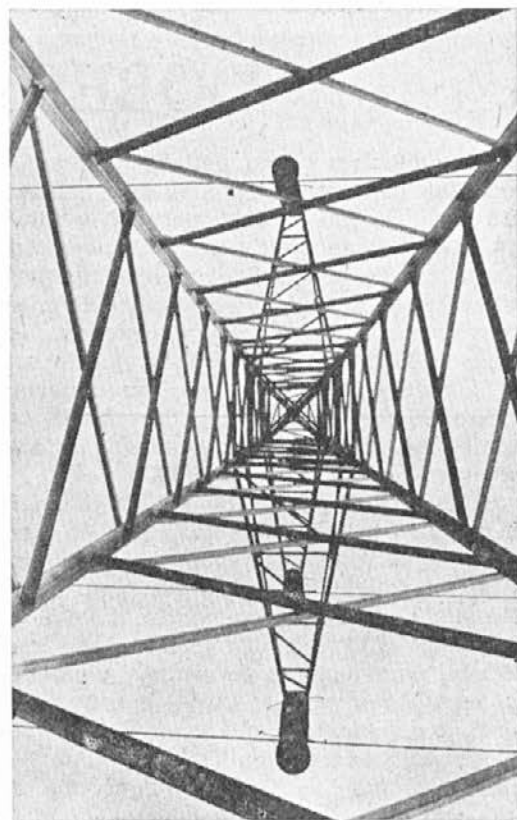
Platon daje vedeti v svojem dialogu o umetnosti, da Sokrat, njegov učitelj, ni cenil knjige toliko, kolikor je cenil živo besedo. V Sokratova usta polaga misel, da je slabost pisane besede v tem, da so njene misli okorne, negibljive, ker se ne morejo sprosti brusiti in drugače oblikovati ob nasprotnih argumentih. Živ dialog pa

je veren posnetek življenjskih procesov, pri njem se v miselni obliki reproducirajo resnično vsi naravni boji po dialektični poti.

Iz teh misli se lahko marsičesa naučimo. Antična Grčija je bila dežela majhnih mas, pa velikih potencialnih razlik. Enostavneje: na majhnih razčlenjenih področjih se je dogajala svetovna shematika, ker je majhne količine lažje premikati in se v njih vsak proces hitreje razvija. Zato so bili dani vsi pogoji, da se je ta družba relativno hitro razčlenila; v njej so se hitro in dramatično zgodili vsi dogodki, ki pomenijo gradnjo in smrt neke družbe. Takšna doba pa ne more dati prednosti tistim nosilcem idej, ki že zaradi svoje tehnične narave idejo bolj ohranjajo, kot razvijajo. In ker je šlo Grkom bolj za razvoj kot za ohranitev, je popolnoma jasno, da so dajali prednost živemu dialogu pred napisanimi mislimi v knjižni obliki. Če je v stari Grčiji knjiga predstavljala v nekem smislu tudi oviro za umetnostne in politično-pravne procese, pa se njena funkcija v srednjem in novem veku bistveno spremeni. Knjiga namreč postane most prek srednjeveškega kulturnega močvirja, ki veže svetlo, zračno dobo antike s kulturnimi in političnimi prizadevanji novega veka. Knjiga je poleg nekaj spomeniških in arhitekturnih ostankov edini dokaz o tem, da je nekoč človeški duh bival v svetlejših prostorih; edini napotek za danes — in najoriginalnejši izziv za jutri...!

Montaignu je knjiga dobra prijateljica, ki tiha in struna čaka na polici, kdaj jo bo vzel v roke njen lastnik. Zmerom je pripravljena svetovati in poučiti; ni vsiljiva, ničesar si ne želi; je le zvok, ki se oglasi, kadar ga pokličeš s tipko na klaviaturi.

Današnji časi so v marsičem podobni antičnim. Ponovno nastajajo super-države z vsemi svojimi megalomanskimi pod sistemi in strukturami, ki se ne ustavijo pred zakonsko spalnico in ki so, seveda na nižji potenci, tako značilni ravno za antični svet. Vseeno bom še skromen, če rečem, da se velike stvari že v drugo dogajajo — ali pa so se vsaj pričele dogajati ravno na Balkanu. Pri nas. Kakšna bo torej not in vloga knjige v času, ki je še bolj dinamičen od staroveškega; še bolj zaostren in odločilen? Takrat se je namreč odločalo o »Kako?« in »Kam?« — da-

Geometrija

nes pa se odloča »ALI SPLOH?« in »Kako — ter za kakšno ceno?«

Osnovno sredstvo sporočanja v knjigi je slejkoprej ostalo enako. Spremenilo pa se je samo bistvo knjige. Pred dva tisoč leti je bila knjiga le tehnika ohranjanja ideje. Danes je medij njenega razvijanja. Takrat si moral do neke knjige potovati tudi prek več morij; danes ti jo pošljejo domov, kupiš jo v knjigarni, ki jo ima že sleherna vas, v kiosku — kot škatlico vžigalic ali kilogram kruha.

Nekdaj je bila knjiga monument — bolj priča neke smrti; danes pa je živa dejavnost — bolj znak kipenja in rasti kot pa snopič potiskanega papirja. O eni knjigi, ki je nekaj vredna, danes napišejo še pet drugih knjig. Vsako na novo izdano knjigo čaka cela vojska kritikov in ocenjevalcev, ki jo hipoma spremene v element dialoga. K številu izdanih izvodov moramo vsakokrat prišteti še število idejnih in nazorskih problemov ter umetniško-receptivnih vzlovov, ki bodisi zgoščeni v ideološke in politične centre ali pa porazdeljeni med množico individualnih bralcev, ustvarjajo drugo polovico napisane dela, o kateri sem pisal na začetku. Kakršna so nasprotja teh »mest uresničevanja«, kot bi lahko imenovali kraj, kjer knjige »porabljamo«, takšna so tudi nasprotja v sami knjigi. Ena knjiga torej ni ena knjiga: je tisoč. sto tisoč knjig: je otrok svoje matere družbe in očeta časa; hitro rastoč, poreden in neugnan — včasih zasnan, drugič krut in neusmiljen, ponosen in cmerav — kakršni so pač vsi naši zdravi otroci...!

Vinko Ošlak

Glasbena

O harfi je italijanski filmski režiser Blasetti dejal:

»Harfa je klavir po striptizu.«

Jaroslav Hašek

DOBER NASVET

»O, na noben način, mladi prijatelj,« je dejal bankir gospod Williams mlademu možu, ki mu je sedel nasproti v fotelju, držeč noge prek stola. »Ne, gospod Chawean; poslušajte me pazljivo in prizadevajte se iz tega nekaj naučiti! Prosite za roko moje hčerke Loty. To pomeni, da želite postati moj zet. In izhajajoč iz tega, kanite priti po tej poti do denarja. Trenutek prej ste na moje vprašanje, če imate kaj premoženja, odgovorili, da ste revni in imate v žepu samo 200 \$.«

Gospod Williams je položil svoje noge na mizo in nadaljeval: »Rekli ste, da sem celo jaz bil kajkrat reven in da nisem imel niti 200 \$. Tega ne zanikam; toda rečem vam, da sem v vaših letih imel že zadovoljivejšo vsoto. To je bilo zato, ker sem bil pameten, kar pa vi niste. Opažam, da cepetate v naslanjaču — naj vas ne moti, toda zagotavljam vam, da imamo za služabnika močnega črnca. Poslušajte me z vso pazljivostjo in si napravite iz tega vzgled!

Ko sem imel šestnajst let, sem prišel k stricu v Nebraska. Da bi zaslužil denar, sem pregovoril strica, da je dovolil linčati obsojenega črnca na svojem posestvu. Dobro; nesrečnika so linčali na stričevem posestvu, in tisti, ki so hoteli temu prisostvovati, so morali plačati določen znesek, ker smo obdali prostor z ograjo. Vstopnino sem pobiral jaz; in ko so črnca obesili, sem pobral nabran denar in še isti večer izginil. Obešenec mi je prinesel srečo.

Za pridobljeni denar sem si kupil na severu zemljišče in razglasil, da sem na njem našel zlato. Zemljišče sem prodal s precejšnjim dobičkom in denar naložil. Ni vredno pripovedovanja, samo omenim naj, da sem bil pozneje ranjen, ko je streljal name eden izmed prevaranih — in

ta revolverjski strel, ki mi je zlomil kost na desni roki, mi je prinesel le okrog 2000 \$ profita. Ko sem ozdravel, sem množično kupoval delnice neke verske zveze, ki naj bi gradila cerkve na območju, poseljenem z Indijanci. Izdajali smo častna priznanja po 100 \$, zgradili pa niti ene cerkve. Zveza je morala bankrotirati. Propad je objavila ravno teden potem, ko sem bil delnice te cerkvene združbe zamenjal za nakaznice govejega usnja, katerega cena se je ravno dvignila. Ustanovil sem podjetje s kožami, ki mi je prineslo mnogo denarja. Pozneje sem začel trgovati z izgubo; stvari sem shranil v Kanadi in bankrotiral. Zaprli so me, in med razpravo na procesu sem govoril tako čudno, da so me zdravniki proglasili za idiota in me je predsedstvo izpustilo.

Brooklynskemu bogatašu, nekemu gospodu Hamelstu, sem odpeljal hčerko v San Francisco in ga prisilil, da je podprl najino poroko, grozeč, da bom sicer z njo tako dolgo v tem mestu, da bom v časopisu lahko objavil senzacijo, kako je njegova hčerka mati nezakonskega otroka. Vidite, gospod Chawean, takšen sem bil jaz; vi pa v vaših letih niste napravili še nič, iz česar bi se dalo sklepati, da ste razumen človek. Dejali ste, da ste rešili moji hčerki življenje, ko je pred nedavnim pri nekem izletu padla iz čolna v morje. To je sicer res lepa stvar, toda za vas je brez koristi, ker ste, kot ste dejali, čisto uničili svoje čevlje. Da ste se zaljubili v mojo hčerko, zato vendar ne morem biti kaznovan jaz, da bi bil tast tako neumnemu človeku, kot ste vi. Vidim, da ste malo nestrpni v tem fotelju. Želim, da ostanete mirni in da mi odgovorite na moja vprašanja.

Ste kdaj kaj naredili?«

»Prav gotovo ne.«

»Imate radi mojo hčer?«

»Da!«

»Vas ona ljubi?«

»Da, ljubi!«

»In zadnje vprašanje: koliko denarja imate s seboj?«

»Šestštirideset dolarjev.«

»Dobro, z vami sem se pogovarjal več kot pol ure. Posvetovali ste se o denarnih stvareh. Prejel bom trideset dolarjev — za minuto dolar!«

»Oprostite, gospod Williams,« je protestiral mladi mož.

»Nobenega oprostite,« je odgovoril smeje gospod Williams in gledal na uro...

»Prejem 31 \$, zopet je minila minuta!« Ko je presenečeni gospod Chawean plačal zahtevano vsoto, je dejal gospod Williams prijazno:

»In dovolite mi, da vam rečem »na svindenje« — ali pa bom drugače poskrbel za vaš odhod!«

»In kako bo z vašo hčerjo?« je vprašal mladi gospod med vrati.

»Svoje hčerke ne bom poročil z butcem,« je mirno odgovoril gospod Williams. »Zapustite mojo hišo, sicer boste morali požreti svoje zobe!«

»Poglej, kakšnega dobrega zeta bi imel,« je nagovoril g. Williams svojo hčer, ko je prosilec že odšel. »Ta tvoj ljubček je nenavadno neumen človek, ki se ne bo nikoli spametoval.«

»Torej,« je odvrnila gospodična Loty, »ne more upati, da bo lahko postal moj mož?«

»V teh okoliščinah je to nemogoče,« je dejal g. Williams, »dokler se ne bo izkazal s kakšnim pametnim delom — drugače ni upanja!« In potem je še g. Williams pripovedoval Loty o bičanju črnca na posestvu svojega strica, o razgovoru z gospodom Chaweanom in zaključil: »Dal sem mu mnogo naukov za življenje.«

Naslednjega dne se je g. Williams odpeljal zaradi kupčije. Ko se je čez teden dni vrnil, je našel na svoji mizi pismo:

»Spoštovani gospod! Najlepše se vam zahvaljujem za nasvet, ki ste mi ga dali pred tednom v zvezi z denarnimi vprašanji. Vaš zgled me je tako navdušil, da sem se med vašo odsotnostjo odpeljal z Loty v Kanado — s seboj pa sem vzel tudi ves denar in vrednostne papirje iz blagajne. Vaš Chawean.«

Spodaj pa je bilo pripisano:

»Dragi očka! Prošiva te za blagoslov, hkrati pa te obveščam, da nisva mogla najti ključa za blagajno in sva jo morala razbiti z nitroglicerinom. Tvoja Loty.«

Prevedel Vinko Ošlak

Bližnjica

Francoski humorist Allais je o neki ženski z zelo dolgim nosom dejal:

»Kadar jo poljubiš na obe lici, je zadaj bližnjica.«

Redakcija te številke je bila zaključena 11. januarja 1972.

Izdajata upravni odbor Zelezarne Ravne in skupščina občine Ravne na Koroškem. Uredja uredniški odbor: Jože Delalut, Franc Fale, Marjan Kolar, Franciška Korošec, Janez Mrdavšič, Jože Rudl, Jože Sater, Drago Vončina, Milan Zafošnik. Odgovorni urednik: Marjan Kolar. Telefon: 86-030, interni 304. Tisk: CP Mariborski tisk, Maribor.

Počitek

Foto: F. Kamnik

ZAPOREDNO
KAZALO
LETNIKOV XXII IN XXIII

LETNIK XXII. 1972

Št. 1

Usoda uporniške skupine Zagernika in Šterna	2
Urbanistični načrt za Mežico in Črno	3
Klub koroških študentov v Ljubljani, Koroški študentje slovenski javnosti	5
Marjan Kolar, Ob dnevu prosvetnih delavcev	6
Milan Dobovišek, Razvoj metalurške tehnologije taljenja jekla v ravenski jeklarni	6
Iz Železarskega zbornika	11
Luka Kramolc, Koroški bukovniki in vižarji	12
Andrej Ujčič, Ravenska slikarska kolonija	14
Tone Ivartnik, Delo OZKPO Ravne na Koroškem v letu 1971	15
Novosti naše študijske knjižnice	16
Janko Kotnik, Iz »srbske« v rusko vojsko	21
Zorko Kotnik, Meškova zadnja leta	23
Erwin Wlodyga, Delovanje ravenske godbe na pihala od 1902 do 1941	24
Jožko Herman, Od godbe na pihala do pihalnega orkestra	25
J. K., Moški pevski zbor VRES Prevalje	26
Jože Šater, 50 let telesne kulture in športa v Mežici	27
Erwin Wlodyga, Bil sem češki vojak	29
Karlo Krevh, Ravenski taborniki danes in jutri	34
Vinko Ošlak, O knjigah	35
Jaroslav Hašek, Dober nasvet	36

Št. 2

Miha Potočnik, Samoupravno urejanje odnosov med temeljnimi organizacijami združenega dela	2
Alenka Gorjanc, Kotlje naj bi zrasle	6
Iz Železarskega zbornika	8
Gregor Kocjan, Vloga delovne organizacije v kulturnem življenju delavcev	9
Franjo Srebotnik, Dveletni obračun dela ZB v Kotljah	12
Franjo Srebotnik, Za boljšo obrambno sposobnost	13
Vinko Ošlak, Poskus proletarske poezije	13
Še o 50-letnici telesne kulture in športa v Mežici	13
Popravek	13

Erwin Wlodyga, Ravenska godba od 1945—1971	14
Milan Vogel, Smrtne šege v Mežiški dolini	18
Ajnžnik, Pevski zbor na ta tretko	23
Mitja Šipek, Fabriške storije	27
Luka Kramolc, Koroški bukovniki, vižarji in pesniki	30
Andrej Ujčič, Razstava Bojana Golije	33
Alenka Horjak, Vse in nič (S poti po ZDA in Kanadi)	34
Franc Dobrovoljc, Literatura o Prežihovem Vorancu od 1965 do 1971 z dodatki iz prejšnjih let	38
Ivan Travnekar, Štorklje in vrane, nevihte in povodnji v Mežici	43
M. A., Jamarji so zborovali	45
Rok Gorenšek, »Gvavnica«	46
Jože Vačun, Olcarji, oglarji in cigani v Brusniji	47
K., 70 let godbe ravenskih železarjev	47
M. K., Prevaljska tiskarna	48
Andrej Stiplošek, Eksplozije pri delu	48

Št. 3

Gregor Klančnik, Iz prvega v drugo polletje	2
Borci — železarji so zborovali	4
Miha Potočnik, Samoupravljanje v Združenem podjetju slovenske železarne	6
Marjan Kolar, Libeliče — 50 let v Jugoslaviji	11
Jože Rudl, Delo in problematika krajevnih skupnosti v občini Ravne	12
Franc Čegovnik, Delovne nezgode v železarni Ravne v prvem polletju 1972	15
B. Koroušič, Razvoj in perspektive postopka za elektropretaljevanje pod žlindro	18
Iz Železarskega zbornika	19
Zorko Kotnik, Spomini na pomlad leta 1941	20
Naša gimnazija daje poročilo za šolsko leto 1971-72	23
Vojko Stopar, Tebi za 80 let (Titu za 80-letnico)	27
Gostenčnik Nada, Josip Broz-Tito	28
Informator Kluba koroških študentov	28
Izobraževalni center rudnikov svinca in topilnica Mežica daje poročilo za šolsko leto 1971-72	29
Vili Strel, Eden drugmu ogenj dajmo	31
Jernej Krof, Moje življenje in delovna doba	33
Popravek	33
R. J., Zaključili smo prvo koncertno sezono	34

J. K., Združen koncert zbora Fužinar in okteta TRO na Prevaljah	34
E. W., Društvo rokodelskih pomočnikov v Guštanju	34
E. W., Najstarejši letalec na Ravnah	35
Koroški alpinistični odsek na Grönland	35
Jože Šater, Ali se telesni kulturi res obetajo boljši časi	36
M. M., Gimnazijski športniki — najboljši v Sloveniji	38
Sestra Pavla, Anton Špegel	39
Jože Srebot, Meddruštveno tekmovanje gasilcev ravske občine	39

Št. 4

Marjan Kolar, Vpraševanja o naši prihodnosti	2
Slovenske železarne v letu kakovosti	4
Iz Železarskega zbornika	7
Rado Jelerčič — Jože Horjak, Požari v metalurških obratih in preprečevanje sevanja z vodno prho	10
Šolski center daje poročilo za šolsko leto 1971-72	12
Alenka Glazer, Franc Berneker o sebi	17
Beseda o življenju ljudske pesmi v Mežiški dolini	24
Rok Gorenšek, Hotuljski obrazi	30
D. E., Koska	31
K. J., VRES je zapel v Pliberku	31
Marjan Kolar, Ob razstavi slikarske kolonije Ravne 72	32
Marjan Kolar, Prežih tretjič na filmskem platnu	34
Erwin Wlodyga, 45 let reševalne službe na Ravnah	36
Urška Müller, Od Kalifornije do New Yorka	38
Jože Šater, Pod najdražjo streho sveta (o olimpiadi)	43
k. c., Jubilej neke žene	47
E. W., Nespretni vasovalec	47
K., Koroški šport	48

LETNIK XXIII. 1973

Št. 1

Marjan Kolar, Vpraševanja o naši prihodnosti	2
M. K., Skrb za človeka v naši družbi	4
Ivan Hercog, Naše krajevne skupnosti	5
Jernej Krof, Za novo leto 1973	5
Vladimir Macur, Obločna peč z najvišjo zmogljivostjo	6
Zavestna in množična telesnokulturna dejavnost (pogovor z Jožetom Šaterjem)	7
Leopold Suhodolčan, Kulturna skupnost naše občine v letu 1972 in 1973	9
Alojz Pikalo, Ob sklenitvi mednarodnega leta knjige	11
Novosti naše študijske knjižnice	12
Marjan Kolar, Strojna	20
Viktor Levovnik, Bolest	21
Andrej Ujčič, Franjo Golob	22
Jakob Soklič, Moji spomini na Franja Goloba	23
France Forstnerič, Noro življenje (ocena)	23
Noro življenje (mnenje bralca)	24
Leopold Suhodolčan, Noro življenje (odlomek iz romana)	24
n. r., Zaščita kulturnih spomenikov	25
Glina, kamen, les (Andrej Grošel o sebi)	26
Erwin Wlodyga, Josip Dolinšek	27
Franci Pečnik, Mož na planini drevo	28
Erwin Wlodyga, Kako so v Guštanju ven — klicali	30
Gregor Klančnik, Aleksander Gracijansky	31
Rok Gorenšek, Grosova Katra	31
Jože Havle, Po Franciji in Pirinejih	32
10 let organiziranega alpinizma	35
Erwin Wlodyga, Novinar iz Pariza v Mežici	36

Št. 2

Marjan Kolar, Zmeren razvoj gospodarstva — podlaga za optimizem	2
---	---

Cvetka Golob, Za kraj in krajane	2
F. K., Kam gre denar	3
L. Suhodolčan, Koliko zelenih površin in čistega zraka otrokom	4
Franc Leskošek, Najmlajša humana organizacija na Koroškem	5
Iz Železarskega zbornika	6
Rado Jelerčič, Staro železo nekdanj in danes	7
Ivan Kokal, Prežihov Voranc, moj učitelj, prijatelj in sobojevnik	8
Marjan Kolar, Ob ljubezni na odoru	12
Ajnžnik, Odprto pismo Vorancu (ob filmu Ljubezen na odoru)	12
Avgust Broman, Za slovo od furmanov	13
Mira Doberšek, Koroški učitelj in njegovi med obema vojnama	14
Joško Herman, Nevšečnosti pri delu s pihalnim orkestrom	18
Erwin Wlodyga, Potujoči kino RK Guštanj	21
Ajnžnik, Težka pot	22
Luka Kramolc, Koroški bukovniki, vižarji in pesniki	26
A. R., Batič na Ravnah	29
Pesniški list Vinka Ošlaka	29
Tomaž Kolar, Rudarski pozdrav	29
Erwin Wlodyga, Tečaji RK med obema vojnama	30
Jože Šater, Za množičnost v telesni kulturi	31
Justina Petrač, Korošica v Parizu	33
Rok Gorenšek, »Lipš«	36
Ajnžnik, Pavel Hovnik — Knips	36
Rok Gorenšek, Pratinke sinovi	37
Maks Merkač — Hudopisk, O našem čebelarstvu	37
Franci Pečnik, Pesmi	38
-ate-, Ob zaključku akcije TRIM 72	38
-ot, Zdravko Jamer — 50-letnik	38
-te, Gasilsko društvo Črna na Koroškem	39
Jože Vačun, Ko kruh še ni ležal po tleh	39
Jurij Krof, Pesem o Mežičanih in Črnjanih	39
E. W., Cesta Guštanj—Kotlje	40
Fr. Telcer, Le komu sem bilo v napotje	40

Št. 3

Marjan Kolar, Ob 80-letnici Prežihovega Voranca	2
Marjan Kolar, Profesor Golčer — Žagarjev nagajenec	2
Gregor Klančnik, Slovenske železarne v prvem polletju	3
Prešern Vasilič, Šegal Jože, Možnosti uvajanja procesnih računalnikov na elektro obločne peči	4
Marjan Senica, Karakteristike in uporaba stiskalnic	7
Karlo Krevh, Zakaj nezaupanje v mlade Hotuljce	9
Franjo Srebotnik, Vso skrb strokovni vzgoji	9
Janez Gorjanc, Srečanje pod Golico	10
Tone Sušnik, Po Prežihovih Kotljah	11
D. Žunko, Za pravice invalidov	14
Anton Skobir — Drago, Obisk partizanskih grobišč na Koroškem	14
Mira Doberšek, Koroški učitelj in njegovi med obema vojnama	15
Luka Kramolc, Koroški bukovniki, vižarji in pesniki	17
Marjan Kolar, Novinar v tovarni in kraju	20
Naša gimnazija daje poročilo za šolsko leto 1972-73	21
Izobraževalni center rudnikov svinca in topilnica Mežica daje poročilo za šolsko leto 1972-73	27
Franci Pečnik, V škarjah	28
Dr. Fr. S., Joško Herman	30
Dr. F. S., Rok Gorenšek, 50-letnik	30
Rok Gorenšek, Dr. Tone Skobir, 50-letnik	31
Anica Obretan, Tri pesmi	31
Franci Pečnik, Noč na travniku (pesmi)	31
Aleš Mrdavšič, Rok Slivnik	32
Erwin Wlodyga, Iz arhiva RK Guštanj	32
-to, VRES v drugem letu	33
Peter Jamer, Kulturno-prosvetna dejavnost v Kotljah	34
Ajnžnik, Težka pot	35
Vinko Ošlak, »Avtobusna postaja« Francija Pečnika	37
Jože Šater, V naši občini že imamo temeljno telesno-kulturno skupnost	38
-ate-, TRIM steze v naši dolini	41
Karlo Krevh, Nov razcvet taborništva	42
k. c., Kraj in ljudje v njem	42
Franc Telcer, Rešena iz stene	43
-ot, Letna konferenca gasilcev občine Ravne	44

Št. 4

Marjan Kolar, Osebno doživetje države	2	Stane Kumar, Franjo Golob — slikar in grafik	22
Ida Pungartnik, Mladi po poteh delegatov AVNOJ	2	Stane Kumar, Slikar Ljubo Ravnikar	24
Matevž Hace, Srečanja s Prežihom	3	n. r., »Naše ljudstvo trpi mirno . . .« (Iz arhiva občine Prevalje)	25
Jaro Dolar, Zakaj bero Prežihovega Voranca	4	Jaroš Kotnik, Ludvik Viternik	26
Taras Kermauner, Odnos med literarnimi ideologijami in literarnim jezikom v dveh Prežihovih povestih	5	Jože Zorman, Na mnoga leta, Luka Juh	27
Jelen Filip, Uspešno o novih ustavah	8	n. r., Knjižica za Prežihov spomin	27
n. r., ZK na čelu dogajanj v občini	8	F. K., Kraj in ljudje v njem	27
Peter Souvent, Delo metalurških in predelovalnih obratov Rudnika in topilnice Mežica	9	Rok Gorenšek, Prisluhnil sem	27
k. m., Kmetijska obzorja	10	Ajnžik, Težka pot	28
M. K., TOZD Konfekcija Prevalje	12	Franci Pečnik, Zatočišče	30
M. K., Jože Jurač »Majhne razsežnosti«	12	Justina Petrač, Sledovi korenin	34
Šolski center daje poročilo za šolsko leto 1972-73	13	Rok Gorenšek, Okrogovnica	36
Koroški bukovniki, vižarji in pesniki	18	Rok Gorenšek, Mežnarjeva Justa, 70-letnica	36
Marjan Kolar, Likovni salon — pridobitev občinske kulture	21	Jože Šater, Šport za vse — šport tudi zate	37
		Jože Havle, Koroški alpinisti v Prokletijah	40
		Rok Gorenšek, Znanost olajšuje življenje, umetnost ga olajšuje	43

